

PSIHOPEDAGOGIA ADOLESCENȚILOR, ADULȚILOR ȘI TINERILOR

Conf. univ. dr. Adela FEKETE

Sinteză curs

2023

FIȘA DISCIPLINEI¹

An universitar 2023 - 2024

1. Date despre program

1.1. Instituția de învățământ superior	UNIVERSITATEA ECOLOGICĂ DIN BUCUREȘTI
1.2. Facultatea	
1.3. Departamentul	DEPARTAMENTUL DE FORMARE PSIHOPEDAGOGICĂ
1.4. Domeniul de studii	FEFS / FEPM
1.5. Ciclul de studii	Nivelul II MASTER aprofundare
1.6. Programul de studii/ Calificarea	Programul de formare psihopedagogică în vederea certificării competențelor pentru profesia didactică / PROFESOR
1.7. Forma de învățământ	Învățământ cu frecvență – ÎF
1.8. Limba de studiu	Română
1.9. Cod disciplină	PFPNII 01 DF

2. Date despre disciplină

¹ Cf. M.Of. al României, Partea I, Nr.800 bis/13.XII.2011, Ordinul ministrului nr. 5703 din 18 oct. 2011, Anexa nr. 3.

2.1. Denumirea disciplinei			PSIHOPEDAGOGIA ADOLESCENȚILOR, TINERILOR ȘI ADULȚILOR		
2.2. Titularul/titularii activităților de curs			Conf. univ. dr. Adela FEKETE		
2.3. Titularul/titularii activităților de seminar			Lect. univ. dr. Ioana SIMION		
2.4. Anul de studiu	1	2.5. Semestrul	1	2.6. Tipul de evaluare ²	EX-S
2.7. Regimul disciplinei ³		- DF	2.8. Numărul de credite ECTS		5

3. Timpul total estimat (ore pe semestru al activităților didactice)

3.1 Număr de ore pe săptămână	4	din care: 3.2 curs	2	3.3 seminar/laborator	1
3.4 Total ore din planul de învățământ	42	din care: 3.5 curs	28	3.6 seminar/laborator	14
3.7 Total ore pe semestru (număr ECTS * 25 ore)					125
3.8 Total ore studiu individual pe semestru (3.7 – 3.4)					83
<i>Distribuția fondului de timp de studiu individual</i>					<i>Ore</i>
Studiul după manual, suport de curs, bibliografie, notițe					17
Documentare suplimentară în bibliotecă, pe platformele electronice de specialitate și pe teren					20

² Tipul de evaluare: **EX-S**: examen scris; **EX-O**: examen oral; **CO**: colocviu; **LC**: lucrări de control practice;

V: Verificare pe parcurs.

³ Regimul disciplinei:

- categoria formativă: **DF**: disciplină fundamentală; **DS**: disciplină de specializare, **DC**: disciplină complementară.
- categoria opțională: **DO** – obligatorie, **OP** – opțională; **LA** – liber aleasă (facultativă).

Pregătire seminarii/laboratoare, teme, referate, portofolii și eseuri	20
Tutoriat	10
Examinări	2
Alte activități (documentare pe internet, participări la sesiuni de comunicări științifice etc.)	14

4. Precondiții (acolo unde este cazul)

4.1 de desfășurare a cursului	Participare la Programul de Studii Psihopedagogice Niv I
4.2 de desfășurare a cursului	Sală de curs dotată cu laptop, videoproiector și software adecvat psihologiei (Power Point, Word, SPSS)
	Participare activă la curs Suportul de curs Documentare, informații suplimentare Platforma goole clasroom, fluxul cursului • https://classroom.google.com/u/1/c/NDYxODg0NjgzMTU2 Codul cursului: tvpexdt
5.2 de desfășurare a seminarului/laboratorului	Sală de seminar dotată cu tablă electronică, laptop, videoproiector) Lectura bibliografiei recomandate Documentare suplimentară Elaborarea, susținerea / transmiterea, pe platformă, la activitate, a sarcinilor și temelor date, în vederea constituirii unui portofoliu. • Documentare suplimentară

6. Competențele specifice acumulate

Competențe profesionale	C1. Proiectarea activității didactice C1.1 Formarea și dezvoltarea competențelor cognitive în domeniul psihopedagogiei educaționale C1.2. Proiectarea procesului instructiv educativ pentru diverse niveluri de vârstă/ pregătire a elevilor / studenților C13 Realizare a activităților specifice procesului instructive educativ din învățământul preuniversitar și universitar C1.4 Evaluarea proceselor de învățare a rezultatelor și a progreselor înregistrate de elevi și studenți C2. Conducerea și monitorizarea procesului de învățare C2.1. Integrarea în practica școlară a unor demersuri de recadrare și reconstruire a situațiilor educative din perspectiva analizei strategiilor de dezvoltare specifice vârstelor menționate C2.2. Formarea capacităților de proiectare a unor activități de cercetare pedagogică vizând optimizarea activității educative a acestor categorii de vârstă C3. Evaluarea activităților educaționale C3.2. Interpretarea și raportarea la contexte mai largi asociate domeniului a unor situații, procese și metode de evaluare/autoevaluare a educabililor ținând cont de schimbările fiecărei perioade de dezvoltare C5. Cunoașterea, consilierea și tratarea diferențiată a adolescenților C5.1. Cunoașterea aprofundată și valorificarea metodelor de consiliere școlară și profesională a elevilor din învățământul liceal și postliceal; C5.2. Analiza și interpretarea situațiilor de criză, în contexte mai largi asociate principalelor etape de dezvoltare, care presupun activități de consiliere și orientare școlară și profesională a elevilor din învățământul liceal și postliceal;
--------------------------------	---

C5.3. Utilizarea integrată a întregului aparat metodologic pentru realizarea consilierii școlare și profesionale a elevilor din învățământul liceal și postliceal;

7. Obiectivele disciplinei (reieșind din grila competențelor specifice acumulate)

7.1 Obiectivul general al disciplinei	Cunoașterea științifică și valorificarea practică a conceptelor teoriilor modelelor explicative și paradigmelor de abordare ale Psihopedagogiei adolescenților, tinerilor și adulților prin: • integrarea referențialului cognitiv specific domeniului Psihopedagogia adolescenților, tinerilor și adulților în sfera dimensiunea aplicative a procesului didactic • dezvoltarea capacității de a relaționa cunoștințele specifice Psihopedagogia adolescenților tinerilor și adulților cu achizițiile anterioare corespunzând domeniului psihopedagogic • antrenarea dimensiunii aplicative a domeniului Psihopedagogia adolescenților, tinerilor și adulților în soluții de intervenție educativă concretă pentru situații care necesită modificări comportamentale
7.2 Obiectivele specifice (de învățare)	<u>A. Obiective cognitive</u> Cunoaștere și înțelegere • cunoașterea teoriilor principale ale psihologiei dezvoltării și metodelor specifice acesteia cunoașterea principalelor caracteristici de dezvoltare din perioada adolescenței și a vârstei adulte • cunoașterea principalelor tendințe în domeniul modernizării managementului organizației școlare - Cunoașterea modelelor de abordare a organizației școlare (Școala societății post-moderne, Comunitatea profesională caracterizată prin dialog reflexiv, experiențe împărtășite, focalizare comună pe învățare, norme și valori împărtășite etc), Teoria elitelor, Teoria neoclasică sau a „relațiilor umane” (Mayo și

.Dickson), cu impact pozitiv/negativ asupra dezvoltării creierului și care au ca rezultat noi structuri cognitive și ale rezolvării problemelor;

- argumentarea modificărilor ontogenetice care apar în adolescență și la vârsta adultă
- diferențierea mecanismelor și factorilor care determină dezvoltarea

Explicare și interpretare

- interpretarea modificărilor ontogenetice din adolescență și perioada adultă prin prisma mecanismelor și a factorilor care stau la baza acestora
- analiza critică a modificărilor pe baza precursorilor din copilăria mică
- explicarea diferențelor dintre dezvoltarea normativă, tipică și traseele atipice de dezvoltare

B. Obiective procedurale

Instrumental – aplicative

- proiectarea investigării mecanismelor ontogenetice
- utilizarea metodelor și design-urilor specifice domeniului (longitudinal și transversal)
- realizarea de observații comportamentale la adolescenți și adulți pe baza cunoștințelor dobândite
- utilizarea unor metode de intervenție psiho-educatională în cadrul unor probleme specifice vârstelor studiate;
- utilizarea instrumentelor TIC în procesul de formare profesională, prin analiza celor mai recente inovații în industria de profil;
- aplicarea cunoștințelor însușite în proiectarea, realizarea unor activități concrete de cunoaștere a personalității elevului și de modelare, a acesteia, în cadrul procesului educațional

8. Conținuturi

8.1. Curs	Metode de predare	Observații
	psihopedagogiei adolescenților, tinerilor și adulților • abilitarea cu tehnicile eficiente de cunoaștere, explicarea interpretarea și comunicare a diferitelor tipuri de concept, procese, situații, stări psihice, fapte, comportamente, cazuri, probleme • dezvoltarea capacității de a aborda critic și creator conținuturile învățării, de a utiliza adecvat criterii și metode standard de evaluare corectă a proceselor psihopedagogice, în exercitarea profesiei didactice <u>C. Obiective atitudinale</u> • Promovarea valorilor care optimizează dezvoltarea ♣ ♣ • Respectarea normelor de deontologie profesională (a codului deontologic al profesorului), fundamentate pe opțiuni valorice explicite, specifice specialistului în psihoeducație; • Cooperarea în echipe de lucru pentru rezolvarea diferitelor probleme ce țin de dezvoltarea adolescentului și tânărului; • Utilizarea unor metode specifice de elaborare a unui plan de dezvoltare personală și profesională. • Dezvoltarea aptitudinilor și capacităților de a efectua activități independente în scopul perfecționării și dezvoltării profesionale;	

1.	1. Importanța studierii psihopedagogiei ca disciplină științifică aplicativă cu o abordare interdisciplinară: 1.1. Scurt istoric al psihopedagogiei 1.2. Principalii reprezentanți ai psihopedagogiei, cf. Barbosa, Bossa, Ghid psihopedagogic 1920, în Brazilia, iar prin anii 1960 au început să se extindă cercetările privind dezvoltarea psihologiei adolescentului și adultului, în acest context sunt de menționate studiile realizate de Stanley Hall (1904), Maurice Debesse (1936), Jean Piaget (1955), E.Erikson (1962), R.M. Lerner, Vander Zanden (1993), Helen L. Bee (1986), Gardner etc.; de autorii români cu teorii psihologice de tip alternativ care susține instruirea pe baza resurselor speciale ale inteligenței emoționale. (cf. Marin Manolescu, Ovidiu Pâinișoară 2017).	Expunerea Exemplificarea Sinteza cunoștințelor Descoperire euristică Joc de rol	Ressurse Suport de curs/ prezentare ppt –2h
----	---	---	---

2.	2. Ciclurile dezvoltării psihice umane: creștere și dezvoltare: Trecerea de la vârsta școlară mică la adolescență – maturitate și vrâstnici Perspective cheie din știința învățării și dezvoltării adolescentului, tânărului și adultului pentru eficientizare a activității cadrelor didactice. 2.1. Teorii ale dezvoltării umane și modele de dezvoltare umană cu accent pe: - maniera în care teoriile, timpul, caracterizează adolescența. - pornind de la perspectiva dezvoltării pozitive a tinereții, prin ce diferă teoriile în privința resurselor și condițiilor de dezvoltare care pot submina dezvoltarea în adolescență? 2.1.1. Teorii ale sistemului biologic; 2.1.2. Teorii ale sistemului psihologic, 2.1.3. Teorii ale sistemului societal (teorii sociologice). 2.2. Teoria sistemelor dinamice – cu accent pe caracteristicile sistemelor deschise: 2.2.1. Autoreglementarea adaptivă și autoorganizarea adaptivă (teorii de autoreglare); 2.2.2. Ideea normei de reacție – aplicată dezvoltării adolescenților. 2.2.3. Dezvoltarea adolescenților – din perspectiva: 2.2.4. Dezvoltarea dinamică a abilităților; 2.3.5. Relațiile părinte-adolescent; 2.3.6. Dezvoltarea antisocială.	Prelegere interactivă Conversație euristică	Ressurse Suport de curs/ prezentare ppt –4h
----	--	---	--

3.	3. Sistemul societal 3.1. Identitatea socială / status-ul identitar al tinerilor 3.2. Fereastra status-urilor identitare din perspectiva lui James Marcia	Prelegere interactivă Conversație euristică	Suport de curs/ prezentare ppt – 2 h
4.	4. Consolidarea încrederii în sine și crearea unei imagini de sine pozitive la adolescenți. 4.1. Construirea identității, încrederea în propriile capacități integrative, atitudini, si valori. 4.2 Identitatea socială la adolescenți 4.3. Similarități și diferențe cultural 4 . Teoria dezvoltării morale a lui Lawrence Kohlberg: 4.1. Dezvoltarea socială a adolescenței 4.1.1. Peers/ Grupul de egali 4.1.1.2. Familie 4.1.1.3. Profesori 4.1.1.4. Caracteristicile comunității	Prelegere interactivă Conversație euristică Argumentarea	Suport de curs/ prezentare ppt – 2h
5.	5. Fazele dezvoltării adolescentului: 5.1.1. Integrarea socială vs. singurătatea; 5.1.2. Structura grupului de egali; 5.1.3. Dinamici identitare ale adolescenților într-o societate în schimbare - Identitate de grup vs alienare; - Forme de presiune de la egal la egal. 5.2. Atașamentul și rolul său în dezvoltarea psihică 5.2.1. Nevoia de adaptare la un anumit context și impactul asupra procesului de învățare: aspect cognitive, interacționale și emoționale 5.3. Nevoia de apartenență 5.4. Reziliența în context familial și școlar (dezvoltarea socială a adolescentului).	Prelegere interactivă Conversație euristică Argumentarea/ Contraargumentarea Autodezvăluirea	Suport de curs/ prezentare ppt – 2h

6.	6. Situații de criză educațională - Psihopedagogia bazată pe mitologie 6.1. Identificarea situațiilor de criză educațională 6.1.2. Cauze care determină situațiile de criză 6.1.3. Strategii de rezolvare a situațiilor de criză 6.2. Detectarea dificultăților care pot apărea în învățare, atât cognitive, cât și emoționale: probleme de învățare, afective, sociale, sau de comunicare. 6.3. Influența reciprocă a aspectelor cognitive, emoționale și interacționale pentru a face față situațiilor de criză. Teoria lui Vygotsky (MKO) - more knowledgeable other -	Prelegere interactivă Conversație euristică	Suport de curs/ prezentare ppt – 2h
7.	7. Psihopedagogia adultului tânăr (adolescența emergentă) / maturului Dezvoltarea generală și subetapele vârstelor adulte 7.1. Dezvoltare fizică, cognitive și socio-emoțională în etapa de adult tânăr/adult emergent. 7.2. Caracteristicile perioadei maturității: întemeierea propriei familii și activitatea profesională.	Prelegere interactivă Conversație euristică Dezbateră Autodezvăluirea	Suport de curs/ prezentare ppt – 2h
8.	8. Perspective sociologice despre adolescență 8. 1. Allison Davis: Anxietate socializată 8. 2. Albert Bandura și Richards H. Waters: „Teoria învățării sociale” 8.3. Perspective antropologice despre adolescență Introducere: Margaret Mead și Ruth Benedict 8. 4. Continuitate culturală vs discontinuitate 8. 5. Stres vs condiționare culturală 8.6. O viziune a cogniției sociale asupra adolescenței 8.7. Robert Selman: Asumarea rolului Capitolul doi: Motivație și învățare Teoria atribuirii 8.8. Abordări umaniste ale motivației - Ierarhia lui Maslow	Prelegere interactivă Conversație euristică Joc de rol	Suport de curs/ prezentare ppt – 2h

9.	9. Abordări socioculturale ale motivației 9.1. Motivația de a învăța la școală 9.2. Factori care influențează motivația elevilor de a învăța 9. 2. a. Sarcini pentru învățare 9. 2. b. Sprijinirea autonomiei 9. 2. c. Recunoașterea Realizării 9. 2. d. Gruparea 9. 2. e. Evaluare 9. 2. f. Timp 9.3. Empatia și acceptarea 9.4. Respect și valoare & valorizarea celuilalt (celeilalte persoane) 9.5. Efectul pozitiv al deradicalizării	Prelegere interactivă Conversație euristică Autodezvăluirea	Suport de curs/ prezentare ppt – 2h
10.	10. Profesorii și predarea 10.1. Predare eficientă 10.1.1. Definiția predării 10. 2. Caracteristicile unei bune predări Cunoașterea materiei academice pe care o predau Stăpânirea abilităților de predare 10 . 3. O viziune constructivistă asupra predării 10. 4. Profesorii ca practicieni reflexivi 10. 5. Profesorii ca factori de decizie 10.6. Managementul clasei 10.6. 1. Nevoia de organizare 10.6 .2 Obiectivele managementului clasei 10 .7. Menținerea unui mediu bun de învățare 10 .7.a. Angajarea cursanților: 10 .7.b. Prevenirea comportamentului nepotrivit 10 .7.c. Confruntarea cu problemele de disciplină 10.8 Obiective educaționale: Taxonomia lui Bloom 10.9. Cele trei tipuri de învățare - cognitiv/afectiv/psihomotor	Prelegere interactivă Conversație euristică Dezbaterea	Suport de curs/ prezentare ppt – 2h
11.	11. Educația / Autoeducația / Educația permanentă	Prelegere	Suport de

	Rezolvarea constructivă a problemelor Conștientizarea soluționării constructive, creative și colective a problemelor, în special atunci când vine vorba de dificultățile și necazurile vieții de elev.	interactivă Conversație euristică Brainstorming Socigrama	curs/ prezentare ppt – 2h
12.	12. Perspective sociologice 12.1.1. Conceptul de determinism cultural al lui Ruth Benedict; 12.1.2. Conceptul de continuitate și discontinuitate al lui Margaret Mead; 12.1.3. Căile culturale - Weisner și Lowe; 12.1.4. Individualism și colectivism - Harry Triandis 12.2. Sereotipuri și prejudecăți.	Prelegere interactivă Conversație euristică	Suport de curs/ prezentare ppt – 4h

	8. 2 Seminar/laborator		Metode de Predare	Observații
	1.	Teoriile interpersonale Punctele forte și limitele teoriilor interpersonale.	Dezbaterea, ascultare interactivă Focus-group	Pezentare power –point 2 h
	2.	Adolescența și criza de identitate: <i>Dezvoltarea cognitivă și emoțională.</i> <i>Reacții la transformările pubertale</i> <i>În căutarea unei noi identități.</i>	Problematizarea, învățarea prin descoperire Focus-group	Eseul 2 h
8.1.1. Bibliografie obligatorie				
8.1.2. Bibliografie recomandată				

	<i>Formarea identității Eului.</i> <i>Criza de identitate.</i> <i>Cine sunt eu?</i>		
3.	Formarea imaginii de sine și problematicile ce țin de această vârstă de dezvoltare (adolescența/ maturitatea). <i>Imaginea de sine.</i> - Sinele oglindă; - Grupuri primare; <i>Adolescentul și complexe de inferioritate.</i> <i>Probleme comportamentale în adolescență.</i>	Controversa creativă, studii de caz, rezolvarea de probleme Focus-group	Resurse bibliografice Hartă conceptuală 2 h
4.	Interferențele tehnologie / social media – adolescență <i>Trollingul și rolul educației în stoparea acestui flagel</i>	Problematizarea, jocul de rol	Resurse bibliografice Grilă de analiză 2 h
5.	Familia și criza de autoritate: <i>Conflictele părinți-copii.</i> <i>Aspecte ale comunicării în relația părinți –adolescenți.</i> <i>Stilurile parentale și dezvoltarea personalității.</i>	Problematizarea, Tehnica turului de masă Joc de rol	Referatul 2 h
6.	Evenimente de viață la vârsta adultă:	Studii de caz, rezolvarea de	Prezentare power

	<i>Evenimentele de viață și adaptarea la schimbare.</i> <i>Căsătoria.</i> <i>Intrarea în rolul de părinte.</i> <i>Divorțul.</i> <i>Pierderea partenerului de viață.</i> <i>Șomajul.</i>	probleme Joc de rol	–point 2 h
7.	7.1. Teorii ecologice - armonia vs. conflictul față de valori, așteptări și oportunități, în diferite contexte și modul în care această convergență sau divergență ar putea promova sau submina dezvoltarea adolescenților. 7.2. Teoria rolului societal -- Integrarea și succesiunea rolurilor cheie (rolurile de familie; rolurile din profesie etc.): perspectivă asupra a ceea ce sunt denumite cohorte istorice precum: <i>Generația X, Millennials și Generația Z.</i>	Studii de caz, rezolvarea de probleme	Eseul 2 h
8.2.1. Bibliografie obligatorie	Anghel, E., 2011, <i>Psihologia educației pe tot parcursul vieții</i>, Ed.For You, București; Clerget, S., 2008, <i>Criza adolescenței – căi de a o depăși cu succes</i>, Ed. TREI, București; Crețu, T., 2011, <i>Psihologia adolescentului și a adultului</i>, Ed. Politehnica Press, București; Eftimie, S., 2014, <i>Agresivitatea la vârsta adolescenței</i>, Ed. Institutul European, Iași; Ellias, J. M., Tobias, S.E., Friedlander, B.S., 2003, <i>Stimularea inteligenței emoționale a adolescenților</i>, Ed. Curtea Veche, București;		

	Heyman, R., 2005, <i>Cum să vorbești cu adolescenții</i>, Editura Lucman, București; Illeris, K., 2014, <i>Teorii contemporane ale învățării</i>, Ed. TREI, București; Marcelli, D., 2007, <i>Depresie și tentative de suicid în adolescență</i>, Ed.Polirom, Iași; Munteanu, A., 2003, <i>Psihologia copilului și a adolescentului</i>, Ed. Augusta,Timișoara; Munteanu, A., 2009, <i>Psihologia vârstelor</i>, Ed.Eurobit, Timișoara; Newman, B. M., & Newman, P. R. (2018): <i>Development through life: A psychosocial approach</i> (13th ed.). Boston, MA: Cengage Learning. Pânișoară, O., 2009, <i>Profesorul de succes</i>, Editura Polirom; Tănăsescu, I., 2012, <i>Psihologia copilului și adolescentului</i>, Ed. PRO, București
8.2.2. Bibliografie recomandată	Adams, R.G.& Berzonsky, D.M.(coord), 2009, <i>Psihologia adolescenței. Manual Blackwell</i>, Ed. Polirom, Iași; Anderson, P. (2002). Assessment and development of executive function (EF) during childhood. <i>Child Neuropsychology: A Journal on Normal and Abnormal Development in Childhood and Adolescence</i>. Băban, A.,2009, <i>Consilire educațională.. Ghid metodologic pentru orele de dirigenție și consiliere</i>, Ed. ASCR, Cluj-Napoca Birch, A., 2000, <i>Psihologia dezvoltării</i>, Ed. Tehnică, București; Clerget, S., 2008, <i>Criza adolescenței – căi de a o depăși cu succes</i>, Ed. TREI, București; Crețu, T., 2016, <i>Psihologia vârstelor</i>, Ed. Polirom, Iași; Crotti, E., Magni, A.,2011, <i>Copilul meu (aproape) adolescent</i>, Ed. ALL, București; Drapeau, Ch., 2000, <i>Învăță cum să înveți repede.Tehnici de învățare accelerată</i>, Ed. Teora,

	București; Drugaș, I., 2012, <i>100 de idei despre și pentru adolescenți</i>, Ed. Primus, Oradea; Ezechil, L., 2011, <i>Metode inovative în educația adulților: arta ca instrument pedagogic</i>, Ed. Paralele 45, Pitești; Fisher, D., Waldrup, B., 1999, <i>Cultural factors of science classroom learning environments, teacherstudent interactions and student outcomes</i>, publicat în <i>Research in Science & Technological Education</i>, vol. 17, nr. 1, pp. 83-96, disponibil la http://www.tandfonline.com; Freeman, J. G., Samdal, O., Klinger, D. A., Dur, W., Griebler, R., Currie, D., Rasmussen, M., 2009, <i>The relationship of schools to emotional health and bullying</i>, publicat în <i>Int J Public Health</i> 54, pp. 251–259, disponibil la http://link.springer.com Golu, F., 2010, <i>Psihologia dezvoltării umane</i>, Ed. Universitară, București; Gordon, Th., Burch, N., 2012, <i>Profesorul eficient. Programul Gordon pentru îmbunătățirea relației cu elevii</i>, Editura TREI, București; Jennings, P. A., Greenberg, M. T., 2009, <i>The Prosocial Classroom: Teacher Social and Emotional Competence in Relation to Student and Classroom Outcomes</i>, publicat în <i>Review of educational research</i>, pp: 79; 491-525, disponibil la http://rer.sagepub.com; Linksman, R., 2000, <i>Învățarea rapidă</i>, Ed. Teora, București; Pânișoară, I.-O., 2006, <i>Comunicarea eficientă</i>, Ed. a III-a., Ed. Polirom, Iași; Rose, T., Rouhani, P., & Fischer, K. W. (2013). <i>The science of the individual. Mind, Brain, and Education.</i>
--	--

9. Coroborarea conținuturilor disciplinei cu așteptările reprezentanților comunității epistemice, asociațiilor profesionale și angajatori reprezentativi din domeniul aferent programului:

Conținuturile disciplinei se adaptează cerințelor naționale și internaționale în raport cu profesia didactică: standardul ocupațional, COR 2014 - Clasificarea ocupațiilor din România, Cadrul European al Calificărilor EQF, Cadrul Național al Calificărilor din Învățământul Superior.

- Corectitudinea și acuratețea folosirii conceptelor și teoriilor însușite la nivelul disciplinei vor satisface așteptările reprezentanților comunității epistemice/academice din domeniul Științelor educației.

- Competențele procedurale și atitudinale ce vor fi achiziționate la nivelul disciplinei vor satisface așteptările reprezentanților asociațiilor profesionale și angajatorilor din domeniul învățământului.

Notă: În cadrul programelor de formare continuă a personalului didactic va fi evaluat, periodic, gradul de satisfacție al reprezentanților comunității academice și al angajatorilor față de competențele profesionale și transversale dobândite de către absolvenții programului de pregătire psihopedagogică.

10. Evaluare

Metode de evaluare:

- **pentru activitățile de seminar:** conversația euristică, dialogul, jocul de rol, investigația etc
- **pentru activitățile de curs:** explicația, demonstrația, descrierea, exercitiul, cursul magistral

Tip activitate	10.1. Criterii de evaluare	10.2. Metode de evaluare	10.3. Pondere din nota finală
10.4. Curs	- corectitudinea și completitudinea cunoștințelor;	Evaluare scrisă (finală în sesiunea de examene):	25%

	- coerența logică; - gradul de asimilare a limbajului de specialitate;		- Expunerea liberă a studentului; - Conversația de evaluare; - Chestionare orală.	10%
	- criterii ce vizeaza aspectele atitudinale: conștiinciozitatea, interesul pentru studiu individual.		Evaluare scrisă (în timpul semestrului): referat.	15%
			Evaluare prin notă a participării active la cursuri.	5%
10.5. Seminar/ laborator	- capacitatea de a opera cu cunoștințele asimilate; - capacitatea de aplicare în practică;		Lucrări scrise curente: teme, proiecte, referate.	15%
			Evaluare scrisa finală (în sesiunea de examene)	25%
	- criterii ce vizează aspectele atitudinale: conștiinciozitatea, interesul pentru studiu individual.		Evaluare prin notă a participării active la activitățile de seminar	5%
10.6. Evaluarea finală	10.6.1. Evaluare curs	Nota finală este suma notelor ponderate obținute la examen, referat, testarea continuă pe parcursul semestrului și prezența activă la curs	100%	
	10.6.2. Evaluare seminar			
10.7. Modalitatea de notare (calificativ sau notă): notă				
10.8. Standard minim de performanță: cunoașterea elementelor fundamentale de teorie, rezolvarea unei probleme simple.				

10.8.1. Cerințe minime pentru nota 5: Acumularea a cel puțin 50 de puncte într-un sistem de punctare ce poate varia între 0 și 100 puncte (se va ține cont de procentajul realizării activităților de evaluare).	10.8.2. Cerințe pentru nota 10: Acumularea a cel puțin 90 de puncte într-un sistem de punctare ce poate varia între 0 și 100 puncte (se va ține cont de procentajul realizării activităților de evaluare).
--	--

CUPRINS

1. Importanța studierii psihopedagogiei ca disciplină științifică aplicativă cu o abordare interdisciplinară:

1.1. Scurt istoric al psihopedagogiei

1.2. Principalii reprezentanți ai psihopedagogiei

2. Ciclurile dezvoltării psihice umane: creștere și dezvoltare. Trecerea de la vârsta școlară mică la adolescență – maturitate și vrâstnici

Perspective cheie din știința învățării și dezvoltării adolescentului, tânărului și adultului pentru eficientizare a activității cadrelor didactice.

2.1. Teorii ale dezvoltării umane și modele de dezvoltare umană cu accent pe:

- maniera în care teoriile, timpului, caracterizează adolescența.

- pornind de la perspectiva dezvoltării pozitive a tineretului, prin ce diferă teoriile în privința resurselor și condițiilor de dezvoltare care pot submina dezvoltarea în adolescență?

2.1.1. Teorii ale sistemului biologic;

2.1.2. Teorii ale sistemului psihologic,

2.1.3. Teorii ale sistemului societal (teorii sociologice).

2.2. Teoria sistemelor dinamice – cu accent pe caracteristicile sistemelor deschise:

2.2.1. Autoreglementarea adaptivă și autoorganizarea adaptivă (teorii de autoreglare);

2.2.2. Ideea normei de reacție – aplicată dezvoltării adolescenților.

2.2.3. Dezvoltarea adolescenților – din perspectiva:

2.2.4. Dezvoltarea dinamică a abilităților;

2.3.5. Relațiile părinte-adolescent;

2.3.6. Dezvoltarea antisocială.

3. Sistemul societal

3.1. Identitatea socială / status-ul identitar al tinerilor

3.2. Fereastra status-urilor identitare din perspectiva lui James Marcia

4. Consolidarea încrederii în sine și crearea unei imagini de sine pozitive la adolescenți.

4.1. Construirea identității, încrederea în propriile capacități integrative, atitudini, și valori.

4.2 Identitatea socială la adolescenți

4.3. Similarități și diferențe cultural

5. Fazele dezvoltării adolescentului:

5.1.1. Integrarea socială vs. singurătatea;

5.1.2. Structura grupului de egali;

5.1.3. Dinamici identitare ale adolescenților într-o societate în schimbare

- Identitate de grup vs alienare;

- Forme de presiune de la egal la egal.

5.2. Atașamentul și rolul său în dezvoltarea psihică

5.2.1. Nevoia de adaptare la un anumit context și impactul asupra procesului de învățare: aspect cognitive, interacționale și emoționale

5.3. Nevoia de apartenență

5.4. Reziliența în context familial și școlar (dezvoltarea socială a adolescentului).

6. Situații de criză educațională - Psihopedagogia bazată pe mitologie

6.1. Identificarea situațiilor de criză educațională

6.1.2. Cauze care determină situațiile de criză

6.1.3. Strategii de rezolvare a situațiilor de criză

6.2. Detectarea dificultăților care pot apărea în învățare, atât cognitive, cât și emoționale: probleme de învățare, afective, sociale, sau de comunicare.

6.3. Influența reciprocă a aspectelor cognitive, emoționale și interacționale pentru a face față situațiilor de criză.

Teoria lui Vygotsky (MKO) - more knowledgeable other -

7. Psihopedagogia adultului tânăr (adolescența emergentă) / maturului

Dezvoltarea generală și subetapele vârstelor adulte

7.1. Dezvoltare fizică, cognitive și socio-emoțională în etapa de adult tânăr/adult emergent.

7.2. Caracteristicile perioadei

maturității: întemeierea propriei familii și activitatea profesională.

8. Comunicare. Autoreglare prin feed-back

8.1. Stiluri de comunicare: asertiv, non-asertiv, manipulator, agresiv.

8.2. Interacționismul

- Teoriile lui Charles Cooley și George Herbert Mead – interacționismul simbolic;

- Abordarea interpersonală: a fi înțeles de ceilalți – Teoria lui Harry Stack intersubiectivitatea; și domeniul interpersonal.

8.3. Evaluarea relațiilor interpersonale:

8.3.1. Evaluarea reflectată;

8.3.2. Rețelele sociale de la egal la egal și singurătatea

8.3. Sugestionabilitatea

9. Empatia și acceptarea

9.1. Respect și valoare & valorizarea celuilalt (celeilalte persoane)

9.2. Efectul pozitiv al deradicalizării

10. Diagnoza și evaluarea nevoilor socio-emoționale, instrumente și tehnici adecvate, indiferent de etapa dezvoltării.

10.1. Aplicații ale teoriilor interpersonale la dezvoltarea adolescenților:

10.1.1. Rețelele sociale ca instrument de gestionare și îmbunătățire a relațiilor dintre adolescenți;

10.1.2. Analiza rețelei și comportamentul adolescenților, în social media.

11. Educația / Autoeducația / Educația permanentă

Rezolvarea constructivă a problemelor

Conștientizarea soluționării constructive, creative și colective a problemelor, în special atunci când vine vorba de dificultățile și necazurile vieții de elev.

12. Teoriile culturale

12.1.1. Conceptul de determinism cultural al lui Ruth Benedict;

12.1.2. Conceptul de continuitate și discontinuitate al lui Margaret Mead;

12.1.3. Căile culturale - Weisner și Lowe;

12.1.4. Individualism și colectivism - Harry Triandis

12.2. Stereotipuri și prejudecăți.

1. Importanța studierii psihopedagogiei ca disciplină științifică aplicativă cu o abordare interdisciplinară

Psihopedagogia este esențială pentru o bună educație în viitor. Este necesar ca rolul psihopedagogului să fie atât în viața elevilor, cât și a familiilor acestora.

Suntem într-o societate în care specializarea este esențială și din acest motiv psihopedagogii nu pot lipsi din societate. Un psihopedagog lucrează cu persoane de orice vârstă, atât în interiorul, cât și în afara centrelor de învățământ. Se concentrează pe corectarea și îmbunătățirea aspectelor de dezvoltare care altfel ar fi greu de rezolvat. Detectează problemele de învățare și caută strategii de îmbunătățire.

Un psihopedagog se ocupă de evaluarea nevoilor oamenilor, grupurilor, stabilește metode, oferă instrumente și tehnici necesare pentru ca procesul de învățare să fie un succes. Munca psihopedagogului este specifică deoarece trebuie să conceapă un plan de lucru specific pentru fiecare student, profesionist sau centru specific. În acest fel, puteți adapta strategiile de îmbunătățire la nevoile specifice.

Psihopedagogul, pe lângă faptul că este pregătit din punctul de vedere al învățării, este pregătit și din domeniul psihologiei, astfel că poate interveni și din punct de vedere psihologic dacă nevoile sau cazul concret o impun.

1.1. Scurt istoric al psihopedagogiei

Psihopedagogia este definită de Ghidul pentru formarea psihopedagogilor din Brazilia ca un domeniu de cunoaștere, acțiune și cercetare, care se ocupă de procesul de învățare umană. Psihopedagogia este o știință care studiază subiectul în singularitatea lui, pe

baza contextului social al acestuia și a tuturor rețelelor relaționale din care poate face parte. În acest sens, Psihopedagogia urmărește să obțină o viziune globală asupra celui care învață și constituie un domeniu de studiu care vizează procesul de învățare umană.

Apariția psihopedagogiei are loc în Europa în secolul al XX-lea. Cu toate acestea, nu avem anul exact, deoarece nu este încă o dată de consens în literatură. Potrivit lui Andrade (2015), „apariția s-a produs în anii 1920, în care a fost instituit primul Centru de Psihopedagogie din lume”.

Pe de altă parte, Bossa (2016) și Scoz (2014), subliniază că Psihopedagogia ar fi apărut în 1946, când s-au înființat primele Centre Psihopedagogice din Europa.

Psihopedagogia inițiată în aceste centre a avut, printre obiectivele sale centrale, să ajute copiii și adolescenții care prezentau dificultăți de comportament (la școală sau în familie), conform standardelor vremii, cu scopul de a-i reeduca în mediul lor. Prin mediere psihopedagogică (BOSSA, 1994). O astfel de practică de reeducare a constat în identificarea și tratarea dificultăților de învățare pe baza acțiunilor de măsurare, clasificarea abaterilor și pregătirea planurilor de lucru. În studiile lui Andrade (2015), se afirmă că, „cunoștințele necesare acestei practici au aparținut Psihologiei, Psihanalizei și Pedagogiei iar tipul de abordare predominant a fost cel medico-pedagogic”.

Psihopedagogia înțeleasă în mod tradițional, este o disciplină științifică care se concentrează pe descoperirea proceselor psihice legate de educație și formare. Apropiată de psihologia educațională și a dezvoltării, este o disciplină care folosește metodele psihologiei ca disciplină de bază și analizează situația educațională din propriul punct de vedere. Pe de altă parte, este considerată o disciplină pedagogică, folosind metodele caracteristice pedagogiei, deoarece posedă caracteristicile științei aplicate. În zona sa au fost concepute numeroase programe de terapie pedagogică, formare psihoeducativă, programe educaționale și autoeducative etc. Psihopedagogia determină influența reciprocă și relația dintre procesul / acțiunea de învățare-predare și a aspectelor afective ale psihologiei educației. Procesul de predare are un impact esențial, fiind prezentat într-o manieră holistică. Psihopedagogia, prin definiție, se manifestă la profesori în diferite stiluri de predare și percepții specifice, care contribuie la eficientizarea procesului educațional. Tratată în mod tradițional, psihopedagogia este o disciplină științifică care se fundamentează pe identificarea proceselor psihice incluzând concept de dezvoltare, educație, învățare și formare. Fiind apropiată de psihologia educațională și de psihologia dezvoltării, psihopedagogia este disciplina care implică metodele psihologice și analiza minuțioasă a situației educaționale din punctul de vedere propriu-zis. Pe de altă parte, psihopedagogia este considerată o disciplină pedagogică, deoarece folosește metodele specifice ale științelor educației, deținând caracteristicile unui domeniu aplicativ. În psihopedagogie au fost proiectate și implementate multe proiecte ce vizează terapia pedagogică, formarea psihoeducațională, programele educaționale și de autodezvoltare.

Practica psihopedagogică este înțeleasă ca și cunoașterea proceselor de învățare în cele mai diverse aspecte ale acestora: cognitiv, emoțional sau corporal. Activitatea psihopedagogică se înscrie în procesul de predare-învățare, lucrând cu profesioniști implicați în instituțiile școlare ca modalitate de prevenire, depistare a momentelor de dificultăți și de previziune a problemelor care ar fi un motiv de tratament viitor în viața educațională a elevilor, precum și interacțiunea cu organigrama școlii când există deja probleme de dificultăți de învățare, lucrând la diagnostice și terapii psihopedagogice.

Rolul consilierului școlar / psihopedagog-ului

Psihopedagogul este un profesionist capabil să lucreze în zona clinică și instituțională, care poate fi în mediul școlar, în spital într-un mediu de afaceri. În Brazilia, pot exercita profesia doar deținătorii unui certificat de absolvire a unui curs postuniversitar de specializare în psihopedagogie, eliberat de instituții autorizate sau acreditate în mod corespunzător în condițiile legii în vigoare - Rezoluția 12/83 din 06/10/83 - care formează experții (CFE, 1983). În unitățile școlare din România, rolul psihopedagogului îl are consilierul școlar.

Rolul consilierului școlar

Consilierea și asistența psihopedagogică a elevilor / părinților / profesorilor în probleme legate de:

- Autocunoașterea, intercunoașterea.
- Imaginea și stima de sine.
- Creșterea randamentului școlar.
- Dezvoltarea în plan personal.
- Orientarea profesională.
- Problemele de comunicare și interrelaționare eficiente, în mediul școlar / familial / societal.
- Optimizarea relațiilor profesor vs. elev; copil vs. părinte / elev vs. elev (colegi)
- Adaptare la cerințele școlii!
- Acordarea de suport metodologic cadrelor didactice privind realizarea unor activități de consiliere și orientare la clasă, pe diverse teme precum: gestionarea unei situații de criză (consumul de substanțe interzise / abandonul școlar / comportamentele agresive etc.) / relaționarea cu elevii, care au probleme de comportament la clasă sau cu cei din CES.
- Propunerea unor soluții de ameliorare / îmbunătățire / depășire a tulburărilor de comportament ale elevilor.
- Informarea și consilierea școlar-profesională.

Aladar, psihopedagogul poate acționa în mai multe domenii, în mod preventiv și terapeutic, pentru a înțelege procesele de dezvoltare și de învățare umană, recurgând la diverse strategii având ca scop abordarea problemelor care pot apărea.

Profesionist calificat în domeniul psihopedagogiei în activitatea sa percepe dificultăți în procesul de învățare al elevului, din această confirmare realizează integrarea, promovând orientări. Sub aspectul de asistență, profesionistul lucrează cu profesori, manageri și coordonatori ajutându-i să regândească rolul școlii în raport cu învățarea elevului (BOSSA, 2016).

Pe linie preventivă, psihopedagogul poate efectua o practică didactică, implicând pregătirea profesioniștilor din educație, sau acționând în cadrul școlii însăși. Întrucât funcția sa este preventivă, revine psihopedagogului misiunea să detecteze eventualele preocupări în procesul de învățare și din percepția lui va lua măsurile necesare. Pe tot parcursul acestui proces, acest profesionist trebuie să fie un mediator, trecând dincolo de simpla alăturare a cunoștințelor de psihologie și pedagogie. Psihopedagogul poate acționa atât în domeniul sănătății, cât și al educației, deoarece cunoștințele sale urmăresc înțelegerea dimensiunilor variate ale învățării umane. Pe o linie terapeutică, „psihopedagogul se ocupă de dificultăți de învățare, diagnosticând, dezvoltă tehnici de remediere, îndrumând părinții și profesorii, stabilirea contactului cu alți profesioniști din domeniul psihologiei, psihomotorii, vorbirii-lingvistice și educaționale” (GRASSI, 2013).

De asemenea, are posibilitatea de a lucra cu copiii care urmează o intervenție / stare de recuperare medicală și sunt internați într-o unitate spitalicească și procesul de învățare a acestora, în parteneriat cu echipa multidisciplinară a instituției spitalicești, precum psihologi, asistenți sociali, asistente și medici.

Confruntate cu performanța academică slabă, școlile sunt din ce în ce mai preocupate de elevii care au dificultăți de învățare, nu mai știu să se descurce cu copiii care nu pot învăța conform procesului normal și nu au o politică de intervenție capabilă să contribuie la depășirea problemelor de învățare.

În acest context, psihologul instituțional, consilierul școlar, ca profesionist calificat, este capabil să lucreze în domeniul educațional, asistând cadrele didactice și alți profesioniști ai instituției școlare pentru prevenirea problemelor și îmbunătățirea condițiilor procesului de predare-învățare. Identifică problemele de învățare care pot duce la repetiție secvențială și abandon școlar, ducând la identitate, acest profesionist deține un corp de cunoștințe științifice din articularea diverselor domenii. Potrivit lui Libaneo (2016), „școala reflectă caracteristicile observate în viața socială mai largă: relații de putere ierarhice, fragmentare și birocratizare a muncii pedagogice”.

Psihopedagogul pune accentul pe dezvoltarea unor condiții pozitive în procesele educaționale. Obiectivul său ar trebui să fie reinserarea individului, fie el copil, adolescent sau adult, într-o învățare satisfăcătoare și sănătoasă (Libaneo, 2016).

Se observă că psihopedagogul este profesionistul acțiunii, a cărei praxis presupune un ansamblu larg de atitudini, implicându-se pe sine și pe alții ca ființe umane în procesele de învățare, procedura psihopedagogică este în atitudinea celui care contestă subiectul învățării, iar abordarea lui se regăsește în învățăturile tacite și în viziunea sa asupra lumii.

Reflectând puțin la învățare, se poate spune că, din momentul în care ne naștem, începem procesul de învățare. Având în vedere acest lucru, ființa umană își construiește structura personalității în țesătura relațiilor sociale în care este inserat. Pe măsură ce „transformă

realitatea în jurul său, el se construiește, țesându-și rețeaua de cunoștințe, din care va interacționa cu mediul social, determinându-și acțiunile, reacțiile și în final practicile sale sociale” (Barbosa, 2016) .

Învățarea are loc în stimularea mediului asupra individului matur, unde, în fața unei situații/probleme, se exprimă o schimbare de comportament, primind interferențe din partea mai multor factori: intelectuali, psihomotori, fizici, sociali și emoționali.

Profesorii își elaborează planurile de predare, dar vor fi întrebați dacă didactica folosită este în concordanță cu propunerea pedagogică a școlii, sau pur și simplu ignoră și/sau nu adoptă niciun criteriu (Scoz, 2013) .

În cadrul instituțiilor se formează rețeaua noastră de cunoștințe, așa că este necesară inserarea psihopedagogiei pentru a studia modul în care relațiile interpersonale se desfășoară în aceste medii. Pe lângă școală, psihopedagogia este din ce în ce mai prezentă în spitale și companii. Rolul său este de a analiza și evidenția factorii care favorizează, intervin sau afectează o bună învățare într-o instituție.

Psihopedagogul acționează preventiv și este indicat să consilieze și să clarifice școala cu privire la diverse aspecte ale procesului de predare-învățare. În contextul școlar, acest profesionist contribuie la clarificarea dificultăților de învățare care nu sunt cauzate doar de deficiențele elevului, ci sunt consecințe ale problemelor școlare, precum: organizarea instituției, metodele de predare, relația profesor/elev, limba profesorului, printre alții. El/ea poate acționa preventive.

Psihopedagogul trebuie să cunoască elementele care fac subiectul să învețe, acest lucru va contribui la avansarea celor care au dificultăți de învățare (Bossa, 2016). Totuși, potrivit lui Soares (2014), psihopedagogia face posibilă studierea caracteristicilor învățării umane, cum ar fi procesul de învățare și capacitatea de a recunoaște factorii care influențează învățarea prin introducerea unui tratament adecvat.

Psihopedagogul, la rândul său, are funcția de a observa și de a evalua adevărata nevoie a școlii și de a îndeplini dorințele acesteia, precum și de a verifica, împreună cu proiectul politico-pedagogic, modul în care școala conduce procesul de predare-învățare, cum garantează aceasta. succesul elevilor lor și modul în care familia își joacă rolul în parteneriat. Considerând școala responsabilă pentru o mare parte a formării ființei umane, ea oferă un psihopedagog printr-o muncă preventivă de rezolvare a problemelor (Andrade, 2015).

Rolul psihopedagogului școlar este de o importanță capitală, întrucât poate și trebuie gândit din instituție, care îndeplinește o funcție socială care este de a socializa cunoștințele disponibile, de a promova dezvoltarea cognitivă, adică prin învățare, subiectul este inserat, într-un mod mai organizat în lumea culturală și simbolică care încorporează societatea.

Vygotsky (2012), considerând învățarea ca fiind profund socială, afirmă că „atunci când părinții îl ajută și îl îndrumă pe copil de la începutul vieții, îi acordă o atenție socială mediată, și astfel dezvoltă un fel de voluntar și mai mult atenție independentă, pe care o va folosi în clasificarea și organizarea mediului său”.

O astfel de considerație se bazează pe motivul că omul devine om, însușindu-se omenirea produsă istoric. În acest context, predarea are funcția de a transmite experiențele social-istorice care se schimbă în timp.

Psihopedagogul este apreciat din moment ce, sa înregistrat o creștere a materialelor științifice produse și publicate. În acest fel, psihopedagogia preventivă cu dovezi, într-o dimensiune instituțională, atunci când este acceptată și fără prejudecăți este privită diferit pentru îmbunătățirea învățării (GRASSI, 2013).

Prezența psihopedagogilor în spațiul instituțiilor de învățământ este un factor interesant de construire a strategiilor, în care se vor putea valorifica diferitele articulații teoretice și practice ale domeniului psihopedagogic, propunându-se îmbunătățirea calității relațiilor interpersonale în experiența obiectivele cuprinse în misiunea fiecărei instituții. „Managerul educațional conștient de scopurile perfecționării umane va percepe esențialitatea acestei lucrări, pentru că știe cât de important este să cunoască alte posibilități de interpretare și acțiune înaintea realității” (LIBÂNEO, 2016).

Potrivit lui Bossa (2016), psihopedagogul poate colabora la elaborarea proiectului pedagogic, adică prin cunoștințele sale ajută școala să răspundă la întrebări fundamentale precum: Ce să predea? Cum să predai? De ce preda? Poate efectua diagnosticul instituțional pentru a detecta probleme pedagogice care afectează calitatea procesului de predare-învățare; să-l ajute pe profesor să înțeleagă când modul său de predare nu este adecvat învățării elevului; să îndrume profesorul în însoțirea elevului cu dificultăți de învățare; și, de asemenea, face trimiteri pentru logopediști, psihologi, neurologi, psihiatri și alții.

Consilierea psihopedagogică

Cazangiu A. (1976) spunea că orientarea școlară și profesională este dominantă teoretic și metodologic, de o concepție psihopedagogică sau educativ-formativă. Această concepție nu se limitează strict la pozițiile concepției psihopedagogice, lansată de școala franceză, ci are o largă deschidere, cuprinzând toate elementele viabile ale altor concepții anterioare și actuale. Dacă vechea concepție educativ - formativă era centrată pe dezvoltarea intereselor și aptitudinilor umane, concepția contemporană asupra orientării, prevede în mod egal, aptitudinile umane, concepția contemporană asupra orientării, vizează în mod egal, aptitudinile și înclinațiile individuale, interesele profesionale și motivațiile, precum și problematica devenirii umane de integrare socială.

În România consilierea psihopedagogică școlară are ca tradiție următoarele tipuri de servicii:

- instituții și servicii specializate, acestea având caracter oficial;
- servicii mixte, cuprinzând Cabinetele psihopedagogice școlare de OSP, deservite de specialiști, precum și activitatea de consiliere prestată de profesorul diriginte.

O dominantă a consilierii psihopedagogice școlare din România poate fi considerată consilierea pe probleme de orientare școlară și profesională, afirmație susținută de faptul că majoritatea cercetărilor psihopedagogice până în 1989 vizează fie psihologice ale vieții.

Elevul are nevoie de prezența unor instituții sociale care să-l susțină în rezolvarea situațiilor conflictuale cu care se confruntă sau în menținerea unui echilibru dinamic între gradul de solicitare din partea societății și posibilitățile sale de a răspunde diverselor solicitări.

În funcție de aptitudini și înclinațiile lor firești, care dif eră încă din momentul nașterii, copii nu beneficiază în același mod de resursele educaționale ale comunității. Copii pot suferi eșecuri dacă școala pe care o urmează nu pune în valoare talentele și ambițiile lor, educația trebuie să țină cont și de tradițiile culturale ale grupurilor care compun societatea.

Dezvoltarea armonioasă a personalității copilului, ameliorarea și înlăturarea aspectelor atitudinale și psihocomportamentale negative ce pot apare în cadrul acestui proces fac necesară o activitate sistematică de consiliere și de asistență psihopedagogică atât la nivelul individului cât și la cel al grupurilor școlare.

Introducerea acestei arii curriculare în Planul-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal urmărește atingerea unor scopuri ce decurg din principiile fundamentale ale reformării sistemului educațional românesc. Această arie curriculară vine în întâmpinarea nevoilor fundamentale ale oricărui copil și adolescent .

Formarea unui stil de viață sănătos, controlul stresului, dobândirea de repere în orientarea școlară și profesională sunt condițiile esențiale pentru dezvoltarea armonioasă a personalității elevului.

Învățământul românesc

Conform raportului către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație, educația trebuie să joace un rol fundamental în dezvoltarea individului și a societății. Comisia nu vede în educație un remediu miraculos sau o formulă magică ce ar permite deschiderea porților spre o lume în care toate idealurile să poată fi atinse, ci ca pe unul dintre principalele mijloace disponibile pentru a cultiva o formă de dezvoltare umană mai adâncă și mai armonioasă, ducând astfel la reducerea sărăciei, excluderii sociale, ignoranței, opresiunii și războiului.

Se poate spune că învățarea permanentă permite organizarea diferitelor etape ale educației, trecerea eficientă de la o etapă la alta și diversificarea căilor de trecere prin sistemul educațional fiecare etapă fiind, potențată. Aceasta permite evitarea problemei spinoase a opțiunii pentru selecția în funcție de aptitudini, care amplifică riscul eșecului în învățământ și al excluderii din sistem dar și pentru o educație accesibilă tuturor, ceea ce duce la inhibarea talentului.

Educația poate promova coeziunea în măsura în care ține cont de diversitatea indivizilor și a grupurilor, încercând în același timp să nu provoace marginalizarea sau excluderea socială a acestora.

Sistemele de învățământ oficiale tind să dezvolte cunoașterea abstractă în detrimentul altor calități, cum ar fi imaginația, capacitatea de comunicare, de a conduce, simțul și dimensiunea spirituală a existenței sau îndemânarea meșteșugărească.

Reforma învățământului în România subliniază importanța comutării accentului de pe latura informativă a procesului educativ spre cea formativă, atât de deficitară până nu demult.

Învățământul de tip tradițional se focalizează pe aspectele cognitive ale elevului, scopul acestuia fiind urmărirea secvențială a acestuia pe discipline școlare.

Structura învățământului general obligatoriu și liceal din țara noastră este următoarea:

- Școala generală de 8 ani, împărțită în două cicluri:
-primar (primele 4 clase);
-gimnazial (clasele V-VIII).

- Liceul (clasele IX-XII).

Situația CLASEI O

a creat destule controverse dar se pare că lucrurile au intrat pe făgașul lor, asemănător cu sistemele de educație din statele dezvoltate.

Învățământul liceal

Liceul se organizează ca învățământ de zi, seral sau cu frecvență redusă. În licee se pot înscrie elevi absolvenți ai învățământului gimnazial cu certificat de capacitate (începând cu anul școlar 1999/2000, examenul de capacitate constituie un criteriu pentru admiterea în învățământul liceal), învățământul liceal (filiiere și profiluri):

- teoretic: real și umanist;
- tehnologic: tehnic, servicii, exploatarea resurselor naturale, protecția mediului etc.;
- vocațional: militar, teologic, sportiv, artistic, pedagogic etc.

Studiile de nivel liceal se consideră încheiate prin susținerea unui examen național de bacalaureat, în urma căruia se obține diploma de bacalaureat.

Studiile filierelor tehnologice și vocaționale se pot încheia și cu un examen de certificare a competențelor profesionale, separat de examenul de bacalaureat.

Formarea oferită de liceele tehnologice permite continuarea studiilor în oricare din domeniile învățământului superior, prin susținerea unui examen de admitere iar la terminarea liceului, elevii au următoarele alternative:

- dacă au obținut diploma de bacalaureat, pot continua studiile în învățământul superior și în toate tipurile de școli postliceale;
- dacă nu au obținut diploma de bacalaureat pot continua studiile în școlile postliceale cu excepția celor sanitare;
- dacă au obținut sau nu diploma de bacalaureat pot intra pe piața forței de muncă.

Învățământul modern românesc trebuie să aibă ca scop nu doar absolvenții bine informați, ci formarea de persoane cu resurse adaptative la solicitările sociale și psihologice ale vieții.

Elevul are nevoie de prezența unor instituții sociale care să-l susțină în rezolvarea situațiilor conflictuale cu care se confruntă sau în menținerea unui echilibru dinamic între gradul de solicitare din partea societății și posibilitățile sale de a răspunde diverselor solicitări.

În funcție de aptitudini și înclinațiile lor firești, care diferă încă din momentul nașterii, copii

nu beneficiază în același mod de resursele educaționale ale comunității. Aceștia pot suferi eșecuri dacă școala pe care o urmează nu pune în valoare talentele și ambițiile lor iar educația trebuie să țină cont și de tradițiile culturale ale grupurilor care compun societatea.

Dezvoltarea armonioasă a personalității copilului, ameliorarea și înlăturarea aspectelor atitudinale și psihocomportamentale negative ce pot apărea în cadrul acestui proces fac necesară o activitate sistematică de consiliere și de asistență psihopedagogică atât la nivelul individului cât și la cel al grupurilor școlare.

Introducerea acestei arii curriculare în Planul -cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal urmărește atingerea unor scopuri ce decurg din principiile fundamentale ale reformării sistemului educațional românesc. Această arie curriculară vine în întâmpinarea nevoilor fundamentale ale oricărui copil și adolescent iar formarea unui stil de viață sănătos, controlul stresului, dobândirea de repere în orientarea școlară și profesională sunt condițiile esențiale pentru dezvoltarea armonioasă a personalității elevului.

Consilierea și orientarea școlară și profesională

Aria curriculară „Consiliere și orientare” răspunde nevoii ca școala să devină a elevului și pentru elev, nevoii ca elevul și profesorul să devină parteneri în desfășurarea procesului educațional, ca elevul să-și identifice și să-și construiască în școală și cu ajutorul profesorului traseul devenirii profesionale și umane.

PERIOADE ALE DEZVOLTĂRII UMANE

- Copilăria mică
- Copilărie timpurie
- Copilăria mijlocie
- Adolescența
- Tinerețea
- Adultul mijlociu
- Vârsta adultă târzie
- Moartea

Lista perioadelor de dezvoltare reflectă aspecte unice ale diferitelor etape ale copilăriei și ale maturității inclusiv schimbările fizice, cognitive și psihosociale. Deoarece, în timp ce, atât un copil de 8 luni, cât și un copil de 8 ani sunt considerați copii, ei au abilități motorii, abilități cognitive și relații sociale foarte diferite. Nevoile lor nutriționale sunt diferite, iar preocupările lor psihologice primare sunt, de asemenea, distincte. Același lucru este valabil și pentru un tânăr de 18 ani și o persoană de 80 de ani, ambii considerați adulți. Vom descoperi și diferențele dintre 28 sau 48 de ani.

Copilărie timpurie

Copilăria timpurie este denumită și anii preșcolari, constând din anii care urmează copilăriei mici și preced școala formală, aproximativ de la vârsta de 2 până la 5 sau 6 ani. Ca preșcolar, copilul este ocupat să învețe limbajul (cu o creștere uimitoare a vocabularului), capătă un sentiment de sine și o mai mare independență și începe să învețe funcționarea lumii fizice. Cu toate acestea, această cunoaștere nu vine rapid, iar preșcolarii pot avea inițial concepții interesante despre dimensiune, timp, spațiu și distanță, cum ar fi demonstrarea cât timp va dura ceva întinzându-și cele două degete arătător la câțiva centimetri distanță. Determinarea înverșunată a unui copil mic de a face ceva poate lăsa loc sentimentului de vinovăție al unui copil de patru ani pentru că a făcut ceva care aduce dezaprobarea celorlalți.

Copilăria mijlocie

Vârstele de 6-11 ani includ copilăria mijlocie și o mare parte din ceea ce experimentează copiii la această vârstă este legat de implicarea lor în primele clase de școală. Acum lumea devine una de învățare și testare a noilor abilități academice și de evaluare a abilităților și realizărilor cuiva, făcând comparații între sine și ceilalți. Școlile participă la acest proces comparând elevii și făcând publice aceste comparații prin sporturi de echipă, scoruri la teste și alte forme de recunoaștere. Creierul atinge dimensiunea adultă în jurul vârstei de șapte ani, dar continuă să se dezvolte. Ratele de creștere încetinesc și copiii sunt capabili să-și perfecționeze abilitățile

motorii în acest moment al vieții. De asemenea, copiii încep să învețe despre relațiile sociale dincolo de familie prin interacțiunea cu prietenii și colegii; prietenii între persoane de același sex sunt deosebit de importante în această perioadă.

Adolescența

Adolescența este o perioadă de schimbări fizice dramatice marcată de o creștere fizică generală și de maturizare sexuală, cunoscută sub numele de pubertate; momentul poate varia în funcție de sex, cohortă și cultură. Este, de asemenea, o perioadă de schimbare cognitivă, deoarece adolescentul începe să se gândească la noi posibilități și să ia în considerare concepte abstracte precum dragostea, frica și libertatea. În mod ironic, adolescenții au un sentiment de invincibilitate care îi expune un risc mai mare de a muri în urma accidentelor sau de a contracta infecții cu transmitere sexuală care pot avea consecințe pe tot parcursul vieții. Cercetările privind dezvoltarea creierului ne ajută să înțelegem comportamentul impulsiv și asumarea riscurilor adolescenților. O sarcină majoră de dezvoltare în timpul adolescenței implică stabilirea propriei identități. Adolescenții se luptă de obicei să devină mai independenți de părinți. Semenii devin mai importanți, pe măsură ce adolescenții luptă pentru un sentiment de apartenență și acceptare; grupurile mixte de colegi devin mai frecvente. Sunt explorate noi roluri și responsabilități, care pot implica întâlniri, conducere, preluarea unui loc de muncă cu jumătate de normă și planificarea pentru viitorii cadre universitare.

Tineretea

Adolescenții târzii, douăzeci și treizeci de ani sunt adesea considerați ca vârsta adultă timpurie (studenții care au între mijlocul și sfârșitul de 30 de ani le-ar putea plăcea să audă că sunt adulți tineri!). Este un moment în care suntem la vârful nostru fiziologic, dar suntem cei mai expuși riscului de a fi implicați în crime violente și abuz de substanțe. Este un moment în care ne concentrăm asupra viitorului și punem multă energie în a face alegeri care vă vor ajuta să câștigați statutul de adult complet în ochii celorlalți. Ei așteaptă de a se muta din casele părinților, să-și termine educația formală, să-și înceapă munca/cariere, să se căsătorească și să aibă copii. Un psiholog, Jeffrey Arnett, a propus că există o nouă etapă de dezvoltare după adolescență și înainte de vârsta adultă timpurie, numită „adult în curs de dezvoltare”, de la 18 la 25 (sau chiar 29) atunci când indivizii încă își explorează identitatea și nu prea își doresc. simți încă adulți. Cohorta, cultura, timpul din istorie, economia și statutul socioeconomic pot fi factori cheie în momentul în care tinerii își asumă roluri de adulți.

Adultul mijlociu

Sfârșitul anilor treizeci (sau vârsta de 40) până la mijlocul anilor 60 este denumită vârsta adultă mijlocie. Aceasta este o perioadă în care îmbătrânirea fiziologică care a început mai devreme devine mai vizibilă și o perioadă în care mulți oameni sunt la apogeul productivității în dragoste și muncă. Poate fi o perioadă de dobândire a expertizei în anumite domenii și de a putea înțelege problemele și găsi soluții cu o eficiență mai mare decât înainte. Poate fi, de asemenea, un moment pentru a deveni mai realiști cu privire la posibilitățile din viață; de a recunoaște diferența dintre ceea ce este posibil și ceea ce este probabil. Numiți generația sandwich, adulții de

vârstă mijlocie se pot afla în mijlocul îngrijirii copiilor și, de asemenea, a părinților în vârstă. În timp ce își pasă de ceilalți și de viitor, adulții de vârstă mijlocie pot pune, de asemenea, la îndoială propria mortalitate, obiective și angajamente, deși nu se confruntă neapărat cu o „criză de mijloc”.

În 1964, cercetătorii și regizorii de film au început o serie de documentare fascinantă și de reper cunoscută sub numele de *UP Series* YouTube. Echipa World in Action din Marea Britanie, inspirată de maxima iezuită „Dă-mi copilul până la vârsta de șapte ani și îți voi da bărbatul”, a intervievat un grup divers de copii de șapte ani din toată Anglia. În primul film, numit „Seven Up!”, ei i-au întrebat pe copii de șapte ani despre viața, visele și temerile lor pentru viitor.

Vizionare „Some Kind of Connection- the Up Series”

Vârsta adultă târzie

Vârsta adultă târzie care ar putea fi dusă până la peste 100 de ani.

Această perioadă a vieții, vârsta adultă târzie, a crescut în ultimii 100 de ani, în special în țările industrializate, pe măsură ce speranța medie de viață a crescut. Vârsta adultă târzie acoperă o gamă largă de vârstă, cu multe variații, așa că este util să o împărțim în categorii precum „bătrâni” (65-74 de ani), „bătrâni” (75-84 de ani) și „cel mai în vârstă” (85+ ani). Bătrânii tineri sunt similari cu adulții de vârstă mijlocie; posibil încă lucrează, căsătorit, relativ sănătos și activ. Bătrânii au unele probleme de sănătate și provocări cu activitățile de zi cu zi; cei mai bătrâni sunt adesea fragili și au nevoie de îngrijire pe termen lung. Cu toate acestea, sunt implicați mulți factori și o modalitate mai bună de a aprecia diversitatea adulților în vârstă este de a depăși vârsta cronologică și de a examina dacă o persoană se confruntă cu o îmbătrânire optimă (cum ar fi domnul ilustrat în Figura 8, care este într-o stare de sănătate foarte bună pentru vârsta sa și continuă să aibă o viață activă, stimulatoare), îmbătrânire normală (în care modificările sunt similare cu majoritatea celor de aceeași vârstă) sau îmbătrânire afectată (referindu-se la cineva care are mai multe provocări fizice și boli decât alții de aceeași vârstă) .

Subiectul „Moartea” este de obicei abordat după vârsta adultă târzie, deoarece, în general, probabilitatea de a muri crește în viața ulterioară (deși există variații individuale și de grup), deși moartea nu este neapărat o etapă de dezvoltare care are loc la o anumită vârstă.

Factorii dezvoltării umane: ereditatea, mediul, educația

Dezvoltarea unui om se bazează pe diverși factori, dintre care doi sunt cei mai definitori pentru un individ - Ereditatea și Mediul.

Ereditatea și mediul înconjurător sunt printre cele mai critice aspecte ale dezvoltării copilului.

Acești doi parametri definesc modul în care creștem și cum ne dovedim. Deseori se desfășoară o dezbatere despre importanța eredității și a mediului și este foarte proeminentă.

De-a lungul timpului, studiile au arătat că suntem parte și combinație atât a eredității, cât și a mediului.

Există două aspecte care elucidează pe scară largă conceptul de natură și hrănire.

Atât ereditatea, cât și mediul înconjurător au efecte pozitive și negative asupra dezvoltării copiilor. Acestea două se completează reciproc. Ele au o semnificație vastă și din punct de vedere educațional. Ajută profesorii să facă procesul de predare-învățare mai eficient.

Ereditatea

Ereditatea este știința în care studiem impactul factorilor genetici asupra comportamentului și dezvoltării noastre. Cum sunt transmise de la o generație la alta și cum au impact asupra omului.

Cu alte cuvinte, putem spune că Ereditatea se poate defini drept transmiterea trăsăturilor genetice de la părinți la copiii lor. Depinde de separarea și recombinarea genelor în timpul procesului de fertilizare. Prin ereditate, calitățile fizice, mentale și sociale sunt transferate copiilor.

Principiile eredității

Au existat multe studii despre ereditate. Pe baza acestor studii au fost propuse unele teorii. Ale căror detalii sunt după cum urmează.

1. Principiul regresiei:

Principiul afirmă că părinții inteligenți pot avea urmași mai puțin strălucitori, iar părinții frumoși pot avea urmași mai puțin frumoși.

2. Principiul asemănării:

Acest principiu susține filozofia „asemenea naște asemenea”. Se spune că urmașii seamănă cu părinții săi și vor avea trăsături similare. De exemplu, părinții inteligenți vor avea copii deștepți, în timp ce părinții frumoși vor avea copii frumoși.

3. Principiul variației:

Acest principiu se opune celui de-al doilea principiu. Cit spune că descendenții ar putea să nu semene cu părinții săi și, astfel, vor exista variații în trăsături. Această diferență este foarte comună la fiecare individ. Prin urmare, fiecare individ este foarte diferit într-unul sau în altul. De exemplu, nu este neapărat corect tot timpul părinților frumoși au copii frumoși. De asemenea, uneori, părinții plictisiți pot avea copii inteligenți.

4. Principiul continuității:

Bijemann a formulat această teorie ca rezultat al studiilor sale. Potrivit acestuia, bacteriile originale care alcătuiesc organismul nu sunt niciodată distruse; este transferat de la o generație la generația următoare de către spermatozoizi, care are caracteristica de a fi transferat. De aceea, o persoană are calitățile strămoșului său încorporate în el de mai multe generații.

5. Principiul transformării trăsăturilor:

Conform acestei teorii, calitățile pe care le-au câștigat părinții nu se transferă copiilor lor. Numai acele calități care sunt prezente în gene pot fi transferate.

La întrebarea: *Putem adăuga noi calități genelor?* În principal, răspunsul este nu. Numai după un proces continuu, de sute sau chiar mii de ani, putem adăuga sau reduce calitățile genelor noastre.

Semnificația și definiția Mediului:

Definiția mediului este circumstanțele, obiectele sau condițiile în care cineva este înconjurat. Ființa vie sau omul este înconjurat de apă, vegetație, munte, platou, lucru etc. Toate acestea împreună creează mediul. Mediul are un impact semnificativ asupra dezvoltării vieții umane. Oricât de mult contribuie ereditatea la viața umană, tot așa este și mediul. Prin urmare, unii psihologi se referă și la mediu ca ereditate socială. Psihologii comportamentali apreciază mediul mai mult decât ereditatea.

Anastasi:- „Factorii de mediu afectează genetica și comportamentul unui om.”

Tip de mediu:

Mediul poate fi clasificat în următoarele tipuri.

1. Mediul natural:

Se referă la combinația tuturor lucrurilor vii și nevii care există pe pământ. Acesta cuprinde un set de resurse naturale pe care ființele umane sunt magma, plante, animale etc. Toate aceste elemente ale resurselor naturale afectează dezvoltarea unui copil în mare măsură.

2. Mediu intelectual sau mental:

Se referă la suma tuturor influențelor sociale care afectează sănătatea mintală a unui copil. Mediul mental cuprinde forțe care afectează procesul de gândire al unui copil și îi pot domina mintea. Cunoașterea este singurul aspect care este considerat neafectat de mediul mental. Prin urmare, poate avea un impact mare asupra dezvoltării copilului.

3. Mediul emoțional:

Se referă la receptivitatea pe care o primește un copil din partea familiei sale, a prietenului și a vecinătății sale. Părinții joacă un rol vital atunci când vine vorba de modelarea mediului emoțional al unui copil. Acest lucru se datorează faptului că părinții sunt cei mai apropiați de copilul lor; astfel, dragostea, grija și sprijinul lor vor avea un impact mare asupra dezvoltării unui copil.

4. Mediu social sau cultural:

Se referă la un set de comportamente, principii, etică, obiceiuri și practici urmate de un grup de oameni. Un copil învață valoarea socială și culturală pe măsură ce crește. Prin urmare, mediul social sau cultural joacă un rol vital în dezvoltarea copilului.

Ereditate vs. Mediu:

Impactul eredității și al mediului asupra dezvoltării copilului nu poate fi negat. Ambele sunt la fel de esențiale pentru dezvoltarea copilului. Acum apare ecuația care influențează mai întâi viața unui copil și cât timp?

Explicația justifică faptul că ereditatea începe mișcarea formei de zigot dintr-un ovul fecundat. Astfel, începe cu mult înainte ca un copil să se nască. Trăsăturile sunt transmise unui nou copil prin gene și cromozomi. Cu toate acestea, mediul influențează și copilul

înainte de a se naște. Se prezintă sub formă de boli, medicamente, poluare, fum și substanțe nutritive luate de o mamă. De exemplu, consumul de fum, antibiotice și medicamente de către o mamă poate dăuna copilului și poate avea un efect negativ asupra acestuia/ei chiar înainte de naștere.

Cu toate acestea, cea mai mare parte a mediului începe atunci când se naște un copil. În mod fundamental, ereditatea și mediul conlucrează în dezvoltarea copilului. Rolul mediului înconjurător începe în mod ideal odată cu nașterea unui copil. În mod ideal, mediul începe cu nașterea unui copil. Scopul mediului poate modela un copil care este în contrast cu trăsăturile sale genetice. De exemplu, un copil al unui călugăr sau al unor părinți nobili. În consecință, atât ereditatea, cât și mediul își joacă rolurile în viața unui copil.

Periodizarea dezvoltării umane

Perioadele de vârstă - acestea sunt anumite perioade, intervale de timp care sunt necesare pentru a finaliza o anumită etapă a dezvoltării morfologice și funcționale a țesuturilor individuale, organelor, sistemelor corpului și a întregului organism în ansamblu.

Alocarea perioadelor de vârstă este destul de arbitrară, iar ideea perioadelor de vârstă este relativă. Dar în scopuri practice, o astfel de împărțire este necesară. Criteriile după care sunt determinate anumite etape ale vieții, anumite perioade de vârstă ale unei persoane, durata acestora depind de o serie de factori. Acestea sunt, în primul rând, caracteristicile biologice ale organismului, în al doilea rând, factorii sociali (condițiile de mediu, standardele de viață) și, în al treilea rând, nivelul cunoștințelor științifice și starea asistenței medicale. Alți factori care afectează atât starea de sănătate a unei persoane, cât și viziunea sa asupra lumii sunt de asemenea importanți.

De-a lungul ciclului de viață al unei persoane - de la concepție până la moarte - există trei perioade principale:

- I. Perioada de creștere și dezvoltare:** formarea sistemelor funcționale, care durează până la vârsta maturității morfologice, sexuale, psihologice;
- II. Perioada de stabilitate relativă:** de maturitate a sistemelor funcționale ale corpului;
- III. Perioada de dispariție, slăbire și distrugere** a sistemelor funcționale în timpul îmbătrânirii corpului, care are loc după încetarea funcției de reproducere.

Limitele dintre anumite perioade de vârstă nu pot fi întotdeauna stabilite clar, mai ales la un adult. Împărțirea în perioade de vârstă este cea mai detaliată pentru copilărie și reflectă, în primul rând, etapele de maturizare ale sistemului nervos, organelor interne, aparatului masticator, formarea activității nervoase superioare. Acest lucru se explică prin faptul că în copilărie apar schimbări noi calitativ mai dinamic și mai rapid. Perioada copilăriei este caracterizată printr-un proces continuu de creștere și dezvoltare, când organele și sistemele funcționale ale copilului se modifică în conformitate cu limitele de vârstă cunoscute.

Perioada copilăriei este precedată de perioada dezvoltării intrauterine, în care se pot distinge *stadii* (sau perioade) de dezvoltare embrionară (primele 2 luni lunare) și placentară (de la a 3-a până la a 10-a lună lunară).

Astfel, în copilărie, există:

A. Stadiul intrauterin:

- 1) stadiul dezvoltării embrionare (primele 2 luni lunare);
- 2) stadiul dezvoltării placentare (din a 3-a până în a 10-a lună lunară).

B. Stadiul extrauterin:

- 1) perioada neonatală (până la 4 săptămâni);
- 2) perioada copilăriei (de la 4 săptămâni la 12 luni);
- 3) perioada preșcolară sau creșă senior (de la 1 an la 3 ani);
- 4) perioada preșcolară (de la 3 la 6-7 ani);
- 5) perioada școlară juniori (de la 6-7 la 11-12 ani);
- 6) liceu, sau perioada adolescenței (de la 12 la 16-18 ani). O distincție atât de detaliată și precisă nu poate fi făcută în ce altă perioadă de vârstă.

Cu toate acestea, în viața unui adult, se pot distinge și anumite etape sau perioade de vârstă.

În prezent, se disting următoarele perioade din viața unui adult:

- 1) adolescența (de la 16 la 20 de ani la femei, de la 17 la 21 de ani la bărbați);
- 2) vârsta matură (de la 20 la 55 de ani pentru femei, de la 21 la 60 de ani pentru bărbați). La rândul său, este împărțit în două subperioade:
 - a) de la 20 la 35 de ani pentru femei, de la 21 la 35 de ani pentru bărbați;
 - b) de la 35 la 55 de ani pentru femei, de la 35 la 60 de ani pentru bărbați.

Unii cercetători disting următoarele grupuri la vârsta adultă:

- a) vârstă fragedă - până la 45 de ani;
- b) vârstă medie - 45-60 ani.

La granița maturității și bătrâneții, datorită importanței proceselor care au loc în organism, se distinge un interval de vârstă deosebit - menopauza (de la 45 la 60 de ani la femei, de la 50 la 60 de ani la bărbați);

- 3) bătrânețe (de la 55 la 75 de ani pentru femei, de la 60 la 75 de ani pentru bărbați);
- 4) vârsta senilă (de la 75 la 90 de ani);
- 5) senil târziu, sau macrobiotic (după 90 de ani; astfel de oameni sunt numiți centenari).

În etapele vieții unei persoane, mai multe dintre cele mai importante, perioade critice, așa-numitele „puncte fierbinți” ale biografiei vârstei, care se caracterizează prin modificări fiziologice, psihologice și morfologice mai semnificative care necesită o atenție sporită atât din partea personalului medical, cât și persoana însăși și mediul său imediat, pot fi distinse. . Aceste perioade sunt în primul rând *nou-născuții*, perioada *pubertății* (*pubertatea*), *menopauza* și *perioada de vârstă înaintată și senilă*.

Există astfel de perioade critice la vârsta adultă și sunt asociate atât cu caracteristicile fiziologice, cât și, într-o mai mare măsură, cu caracteristicile psihologice și sociale ale unei anumite perioade de viață. Acesta este al treilea „punct fierbinte” al biografiei de vârstă a unei persoane (prima este perioada neonatală, a doua este pubertatea), care se încadrează în perioada de la 20 la 25 de ani (cu posibile

fluctuații în funcție de caracteristicile etnice și culturale ale anumitor grupuri). în termen de patru ani). Această perioadă coincide în general atât pentru bărbați, cât și pentru femei. Următoarele „puncte fierbinți” în etapele vieții bărbaților și femeilor nu coincid în funcție de vârstă. Pentru femei, aceasta are aproximativ 30 de ani, pentru bărbați - aproximativ 40.

Fiecare perioadă de vârstă are propriile sale trăsături caracteristice legate atât de toate organele și sistemele (Tabelul 1.), cât și de sferele mentale și intelectuale.

Parametrii	Sistem de analiză	Mobilitatea	Capacitatea de adaptare	Activitate mentală	Capacitatea de a-și satisface singur nevoile	Funcția sexuală
Vârsta în vârstă și senilă	Scăderea vederii și a auzului, dezvoltarea hipermetropiei senile și pierderea auzului; scăderea percepției gustului	Limitarea mobilității articulare, mersul este lent, incert, mișcările își pierd netezimea	Scade odata cu înaintarea în varsta	Labil, cu predominanța proceselor de inhibiție, activitatea psihică este redusă	Limitat, dependent în mare măsură de starea de sănătate	Activitatea sexuală, potența, capacitatea ejaculatorie sunt reduse; excitarea sexuală are loc mai lent, hidratarea vaginală scade
Vârsta matură	Acuitate vizuală 1,0 de la o distanță de 5 metri, vorbire în șoaptă - 6 metri; percepția gustului – individual	Precis, pe deplin coordonat, neted	Suficient de înalt, stabil	Stabil, dependent în mare măsură de tipul de activitate nervoasă superioară	Autosuficiență completă	Hipersexualitatea în adolescență și adolescență, individual stabil ulterior
Perioada de creștere	Hipermetropia în perioada neonatală este înlocuită cu vederea normală, auzul este acut; dezvoltarea continuă a senzațiilor gustative	Necoordonat în perioada timpurie, mai precis - în perioada ulterioară	Scăzut în perioada timpurie, în creștere în procesul de creștere	Depinde de stadiul de dezvoltare: labil, vulnerabil în perioadele critice, stabil în perioadele de echilibru	Dependență totală de ceilalți la o vârstă fragedă, limitată - la preșcolar, independență completă - în perioadele de vârstă mai înaintată	Nedezvoltată în primele perioade, apariția dorinței sexuale în adolescență

Tabelul 1. Caracteristicile de vârstă ale unei persoane sănătoase

PERIODIZAREA DEZVOLTĂRII VÂRSTEI

Dezvoltarea mentală este un proces care se desfășoară în timp și se caracterizează atât prin schimbări cantitative cât și calitative. Conform definiției lui BG Ananiev, dezvoltarea vârstei are două proprietăți - metrică și topologică. Proprietatea metrică înseamnă durata cursului anumitor procese și stări mentale, precum și caracteristica temporală a schimbărilor psihice care apar de-a lungul vieții unei persoane. Proprietatea metrică este măsurată prin intervale de timp (zile, luni, ani etc.) sau indicatori ai dinamicii schimbărilor într-un anumit fenomen mental (tempo, viteză, accelerație). În procesul de studiere a aspectului temporal al dezvoltării vârstei, au fost identificate modele temporale, cum ar fi neuniformitatea și heterocronia. Inegalitatea dezvoltării vârstei se exprimă prin faptul că funcțiile mentale individuale și calitățile personale ale unei persoane au o anumită traiectorie de schimbări în timp, care poate fi atât simplă, cât și complexă, curbilinie în natură. Cu alte cuvinte, creșterea și îmbătrânirea funcțiilor mentale au loc inegal, în ritmuri diferite, ceea ce complică definirea diferitelor perioade de dezvoltare a vârstei unei persoane. Inegalitatea dezvoltării mentale este influențată de timpul istoric. Aceleași proprietăți funcționează cu rate diferite în funcție de generația căreia îi aparține individul. Astfel, aceleași perioade de timp, volumul cunoștințelor și sistemul operațiunilor intelectuale se modifică semnificativ odată cu progresul general al educației și culturii. În secolul al XX-lea comparativ cu secolul al XIX-lea, se observă ritmul și momentul finalizării maturizării, se observă fenomenele de accelerare, sau accelerare, a dezvoltării generale somatice și neuropsihice și, în același timp, încetinirea procesului de îmbătrânire.

Un alt tipar temporal este exprimat în heterocronia dezvoltării vârstei. Când se compară ratele de variabilitate ale funcțiilor și proprietăților mentale între ele, se dezvoltă o diferență de sincronizare în trecerea fazelor de dezvoltare a vârstei, creștere, atingere a maturității și evoluție, ceea ce indică complexitatea și inconsecvența dezvoltării vârstei. Heterocronia poate fi intrafuncțională, atunci când anumite aspecte ale funcției mentale se dezvoltă în momente diferite, și interfuncțională, în care diverse funcții trec prin faze ale dezvoltării lor în momente diferite. Heterocronia intrafuncțională se referă la diferența de timp de îmbătrânire a diferitelor tipuri de sensibilitate la culori. Odată cu vârsta, sensibilitatea la culorile albastre și roșii îmbătrânește cel mai repede, iar sensibilitatea la culorile galbene și verzi (conform lui Smith) se dovedește a fi mai stabilă odată cu vârsta. Heterocronia interfuncțională se referă la discrepanța în timp între realizările optimului de abilități senzoriale și intelectuale, creative și dezvoltarea socială. Dezvoltarea senzorială atinge o fază de maturitate la 18–25 de ani (după Lazarev), abilitățile intelectuale, creative își pot atinge optimul în medie mult mai târziu - la 35 de ani (după Leman), iar maturitatea personală - la 50-60 de ani. Toate acestea creează oportunități favorabile pentru dezvoltarea individuală a unei persoane în funcție de vârstă de-a lungul vieții. În perioada de creștere, acele funcții care sunt de o importanță capitală pentru formarea altor forme ale psihicului se dezvoltă cel mai rapid. Deci, în copilăria preșcolară timpurie, se formează orientarea în spațiu, iar apoi mai târziu copilul învață conceptele de timp. În perioada de îmbătrânire, heterocronia asigură păstrarea și dezvoltarea în continuare a unor funcții în detrimentul altora, care în acest moment slăbesc și involuează. Conștientizarea, vocabularul unei persoane în vârstă poate crește, în timp ce funcțiile psihomotorii și senzorio-perceptive se deteriorează dacă nu există o pregătire sistematică a acestora și nu sunt incluse în activitățile profesionale.

Nu mai puțin importantă decât proprietatea metrică este proprietatea topologică a dezvoltării vârstei. Înseamnă certitudinea unei anumite stări, faze sau perioade de formare a unui individ. Deoarece dezvoltarea legată de vârstă ca formațiune holistică este un sistem dinamic complex, caracteristicile sale topologice calitative pot fi determinate prin studierea trăsăturilor structurale ale

interconexiunilor diferitelor sale aspecte, evidențiind factorii conducători, coloană vertebrală, care sunt asociați cu specificul unui dat. perioada de viață.

În periodizările moderne ale dezvoltării vârstei, caracteristicile metrice și topologice sunt utilizate într-o singură schemă de clasificare. Discrepanțele diferitelor periodizări, nepotrivirile granițelor pentru diferite perioade sunt asociate în principal cu inconsecvența dezvoltării mentale, datorită acțiunii tiparelor temporale, inegalităților și heterocroniei, precum și cu complexitatea topologică a diferitelor faze, cu dinamica relației dintre biologice. și sociale de-a lungul întregului ciclu de viață al unei persoane. Structura căii de viață și punctele sale principale (început, optim, sfârșit) se modifică în cursul dezvoltării istorice, de la generație la generație, ceea ce afectează și periodizarea dezvoltării vârstei.

Diferitele clasificări de vârstă pot fi împărțite în două grupe. Clasificările private sunt dedicate segmentelor individuale ale vieții, cel mai adesea copiilor și anilor de școală. Clasificările generale acoperă întreaga cale de viață a unei persoane.

Deosebită este clasificarea dezvoltării inteligenței de către J. Piaget, care distinge trei perioade principale ale formării acesteia de la momentul nașterii până la 15 ani:

Perioada de inteligență senzoriomotorie (0–2 ani). Există șase etape principale în această perioadă;

Perioada de pregătire și organizare a operațiunilor specifice (3 ani - 11 ani). Aici se disting două subperioade - subperioada reprezentărilor preoperaționale (3 ani - 7 ani), în care Piaget distinge trei etape, și subperioada operațiilor specifice (8-11 ani);

și, în sfârșit, perioada operațiilor formale (12-15 ani), când un adolescent poate acționa, cu succes, în raport nu numai cu realitatea din jurul său, ci și cu lumea presupunerilor abstracte, verbale.

În clasificarea lui DB Elkonin, aparținând și el primului grup, sunt luate în considerare trei epoci ale vieții - copilăria timpurie, copilăria și adolescența. În fiecare epocă, are loc o schimbare a principalelor tipuri de activitate care provoacă schimbări în dezvoltarea copilului și tranziția lui la o nouă eră. În urma perioadelor în care are loc dezvoltarea predominantă a sferei motivaționale, urmează în mod firesc perioade în care are loc o dezvoltare predominantă a metodelor dezvoltate social de a acționa cu obiectele, formarea capacităților operaționale și tehnice ale copiilor. Elkonin a aranjat tipurile de activitate selectate în sistemul „copil – adult social” și în sistemul „copil – obiect social” în secvența în care devin conducători. Ca urmare, a primit următoarea serie, în care se observă frecvența schimbării principalelor tipuri de activitate:

- comunicare direct-emoțională (copilă);
- activitate de manipulare a obiectelor (copilărie timpurie);
- joc de rol (preșcolar);
- activitate educațională (elev);
- comunicare intim-personală (adolescent mai tânăr);
- activități educaționale și profesionale (adolescent senior).

Astfel, în această periodizare a vârstei, doi indicatori acționează ca criterii principale de dezvoltare - sfera motivațional-necesară și capacitățile operaționale și tehnice ale copilului. Absența limitelor temporale definite în această clasificare indică faptul că autorul sa concentrat nu pe metrică, ci pe caracteristicile topologice ale dezvoltării vârstei.

Periodizările care acoperă întregul ciclu de viață al unei persoane includ clasificarea perioadelor de vârstă adoptată la unul dintre simpozioanele Academiei de Științe a URSS în 1965 .

Periodizarea propusă de Birren cuprinde fazele vieții de la copilărie până la bătrânețe. Potrivit lui BG Ananiev, este interesant pentru că ia în considerare tendințele istorice moderne de accelerare a maturării în perioada de creștere și încetinirea procesului de îmbătrânire. Conform acestei clasificări: tineret - 12-17 ani, maturitate timpurie - 18-25 ani, maturitate - 26-50 ani, maturitate tardivă - 51-75 ani, iar bătrânețe - de la 76 de ani.

Opt etape ale vieții unei persoane de la naștere până la bătrânețe sunt descrise de E. Erickson, care a atras atenția asupra dezvoltării „euului” uman de-a lungul vieții, asupra schimbărilor de personalitate în relație cu mediul social și cu sine, inclusiv atât pozitive, cât și pozitive. aspecte negative. Prima etapă (încrederea și neîncrederea) este primul an de viață. A doua etapă (independență și indecizie) - 2-3 ani. A treia etapă (întreprindere și vinovăție) - 4-5 ani. A patra etapă (deprindere și inferioritate) - 6-11 ani. Etapa a cincea (identificare personală și confuzie de roluri) - 12-18 ani. A șasea etapă (intimitatea și singurătatea) este începutul maturității. A șaptea etapă (umanitatea generală și auto-absorbția) este vârsta matură, iar a opta etapă (întregimea și lipsa de speranță) este bătrânețea. Această clasificare folosește criterii metrice și topologice. Mai mult, odată cu vârsta, importanța caracteristicilor topologice în evaluarea variabilității psihologice a unei persoane crește. Clasificarea antropologului german G. Grimm este construită pur calitativ, fără definiții metrice ale duratei fazelor de dezvoltare a vârstei. În opinia sa, expresiile numerice pentru determinarea limitelor de timp sunt posibile doar pentru primele perioade, adică creșterea variabilității individuale cu vârsta. Această clasificare prezintă interes deoarece ia în considerare modificările morfologice și somatice, un indicator atât de important precum capacitatea unei persoane de a lucra în diferite perioade ale vieții sale. Cea mai completă și detaliată, care acoperă întregul ciclu de viață, este periodizarea vârstei lui D. Bromley. El consideră viața umană ca un set de cinci cicluri: uterin, copilărie, tinerețe, maturitate și îmbătrânire. Fiecare dintre cicluri constă dintr-un număr de etape. Primul ciclu este format din 4 etape până la naștere. Din acel moment, dezvoltarea s-a caracterizat prin schimbarea modurilor de orientare, comportament și comunicare în mediul extern, dinamica intelectului, sfera emoțional-volițională, motivație, formarea socială a personalității și activitatea profesională. Cel de-al doilea ciclu - copilăria - este format din trei etape: copilărie, copilărie preșcolară și copilărie școlară timpurie, și acoperă 11-13 ani de viață. Ciclul adolescenței este format din două etape: etapa pubertății (11-13-15 ani) și adolescența târzie (16-21). Ciclul maturității constă din patru etape:

- 1) vârsta adultă timpurie (21–25 ani);
- 2) vârsta adultă medie (26–40 de ani);
- 3) maturitate târzie (41–55 ani);
- 4) vârsta pre-pensionare (56–65 ani). Ciclul de îmbătrânire constă din trei etape:
 - 1) îndepărtarea din afaceri (66–70 ani);
 - 2) bătrânețe (71 de ani sau mai mult);
 - 3) ultima etapă - bătrânețea dureroasă și decrepitudinea. Periodizările diferă în ceea ce privește cât de larg și cât de detaliate

ele prezintă modificări legate de vârstă în diverse aspecte ale psihicului și în ce măsură sunt exprimate proprietățile metrice și topologice ale dezvoltării legate de vârstă a unei persoane. Potrivit lui BG Ananiev, cea mai dificilă sarcină este de a determina durata fazelor de dezvoltare și a punctelor critice, momentele sale discrete, deoarece ar trebui să se țină cont de heterocronia modificărilor funcționale și de personalitate, precum și de vârsta și variabilitatea individuală în condițiile istorice în schimbare. .

COPILĂRIA TIMPURIE

Din momentul nașterii, la un copil încep să funcționeze diverse mecanisme de activitate psihică, care asigură interacțiunea acestuia cu adulții și cu mediul și satisfacerea nevoilor sale vitale. Un nou-născut este capabil să perceapă efectele asupra diferitelor organe de simț într-o formă elementară. Toți analizatorii din primele zile de viață ale unui copil realizează o analiză inițială, elementară, a efectelor mediului. Nou-născuții nu numai că răspund la un sunet puternic, dar sunt capabili să distingă sunete care diferă cu o octavă. S-a stabilit la copii prezența culorii, precum și sensibilitatea gustativă și olfactivă. Există informații despre prezența altor tipuri de senzații. Cele mai sensibile zone la atingere sunt buzele, fruntea și palmele copilului. El poate refuza laptele, care este cu 1 ° C mai rece decât de obicei. Copiii din primele 10 zile de viață preferă obiectele structurale, complexe, tridimensionale, în mișcare. Copiii mici pot urmări obiectul, îl pot localiza în spațiu, pot compara obiecte între ele. Alături de diferite forme de activitate senzorială, nou-născutul are un set mare de reflexe posturale și locomotorii. Toate acestea contribuie la adaptarea rapidă a copilului la noile condiții de viață și la crearea condițiilor prealabile pentru dezvoltarea lui ulterioară. Apariția experienței individuale, stabilirea unor relații și conexiuni diverse cu mediul social pe baza mecanismului conexiunilor temporare înseamnă trecerea de la un nou-născut la sfârșitul primei luni de viață la o nouă perioadă de dezvoltare, infantilă.

Vârsta sugarului de la 1 lună la 1 an se caracterizează printr-o intensitate ridicată a proceselor de dezvoltare a funcțiilor senzoriale și motorii, crearea premiselor pentru vorbire și dezvoltarea socială în condiții de interacțiune directă între copil și adulți. În acest moment, mediul este extrem de important, participarea adulților nu numai la dezvoltarea fizică, ci și la dezvoltarea psihică a copilului (crearea unui mediu fizic și de vorbire îmbogățit, comunicare emoțională, asistență în dezvoltarea diferitelor mișcări ale acestuia). , actul de apucare și locomoție, crearea de situații problematice etc.). P.). Dezvoltarea psihică în copilărie se caracterizează prin cea mai pronunțată intensitate, nu numai în ceea ce privește ritmul, ci și în sensul unor noi formațiuni. În prezent, au fost stabilite etapele de dezvoltare a tuturor tipurilor de abilități motrice (mișcări ale ochilor, act de apucare, locomoție), formele inițiale de gândire, premisele pentru vorbire și funcția perceptivă. Pe această bază bogată și multi-calitativă, după un an de viață și de-a lungul întregului ciclu de viață al unei persoane, se realizează dezvoltarea socială a psihicului.

Următorul - preșcolar - perioadă - de la 1 an la 3 ani de viață. Importanța acestor doi ani de viață se datorează faptului că în acest moment copilul stăpânește vorbirea și se creează premisele pentru formarea personalității și a subiectului de activitate. Dezvoltarea rapidă a vorbirii se datorează faptului că aproape simultan copilul începe să învețe structura fonetică a limbii (de la 11 luni) și vocabularul acesteia (de la 10-12 luni). Până la sfârșitul vârstei preșcolare, începe să lege cuvintele individuale în propoziții (de la 1 an 10 luni), ceea ce înseamnă o tranziție la vorbirea flexivă. Formarea conexiunilor dintre cuvinte și obiecte este direct dependentă de frecvența, durata și natura comunicării dintre adulți și un copil. Pe baza vorbirii în al doilea an de viață, el nu numai că asociază

cuvântul cu un singur obiect, dar începe și să grupeze obiectele în funcție de cele mai izbitoare trăsături exterioare, de exemplu, după culoare. Aceasta înseamnă apariția primei etape în dezvoltarea funcției de generalizare.

Vârsta preșcolară este etapa inițială în formarea funcției de reglare a vorbirii. Funcția inhibitoare a vorbirii în dezvoltarea sa rămâne în urmă cu funcția de declanșare. Un copil sub 3 ani nu poate urma încă o instrucțiune complexă care necesită o alegere. El poate urma doar instrucțiuni simple de la un adult. În acest moment, se dezvoltă activ diverse forme de bază ale psihicului: memoria sub formă de recunoaștere, gândire vizuală, atenție, percepție, psihomotorie. Odată cu vârsta, perioada dintre percepția unui obiect și recunoașterea lui se prelungește. În al doilea an de viață, copilul recunoaște oamenii și obiectele apropiate după câteva săptămâni, în al treilea an - după câteva luni, iar în al patrulea - după un an de la percepția lor.

La vârsta preșcolară încep să se contureze diverse funcții mentale, precum capacitatea de a generaliza, de a transfera experiența dobândită în condiții noi, capacitatea de a stabili conexiuni și relații și, într-o formă elementară, prin experimentare activă, de a rezolva probleme specifice folosind diverse obiecte. ca mijloc de atingere a scopului. Vorbirea și activitatea practică a copilului joacă un rol semnificativ în dezvoltarea capacității de gândire. Funcția dominantă la vârsta preșcolară este percepția, care se dezvoltă intens în această perioadă și în același timp determină specificul altor forme mentale care funcționează la nivel vizual-senzorial (memorie, gândire).

Începând de la 1 an 6 luni, copiii fac față cu succes alegerii formelor simple după model, precum un patrat, un triunghi, un trapez. La 3 ani, copiii ar putea corela vizual forma și forma găurilor și apoi să acționeze corect, de exemplu, să introducă un anumit tip de cheie în gaura corespunzătoare.

Cât de activ va fi inclus un preșcolar în activitatea senzorială-perceptivă depinde nu numai de formarea percepției în sine, ci și de alte forme ale psihicului copilului. Și aici vine în prim plan organizarea de către adulți a procesului de contemplare și experimentare, o cunoaștere practică largă și variată a copiilor cu obiectele lumii din jurul lor. Pentru a stimula activitatea cognitivă și practică a copilului, sunt importante contactele emoționale cu mama. La 6 luni, copiii arată aceleași rezultate în dezvoltarea psihică, indiferent de condițiile de viață și de creștere. La vârsta de un an, copiii despărțiți de părinți încep să rămână în urmă în dezvoltarea lor mentală. În 3 ani afectează și influența factorului socio-economic. Copiii din familii culturale, bogate prezintă o dezvoltare superioară comparativ cu copiii din familiile muncitoare. Studiile privind privarea mintală în copilărie au arătat că separarea pe termen lung a unui copil de mama sa sau de o altă persoană care îi ia locul în primii ani de viață, de regulă, duce la o încălcare a sănătății mintale a copilului, lăsând consecințe pe parcursul dezvoltării sale ulterioare.

Contactele directe cu mama în prima copilărie oferă o întreagă gamă de influențe pozitive asupra copilului. Un adult nu numai că stimulează emoțional activitatea cognitivă și practică, dar realizează și organizarea optimă a mediului, îmbogățindu-l cu jucării și diverse obiecte. Acționează ca o sursă de întărire socială și emoțională pentru activitățile unui copil mic. În același timp, el folosește rolul dominant al percepției pentru a influența eficient comportamentul copiilor. În comunicarea și cooperarea cu adulții începe să se manifeste activitatea comunicativă a copilului, care, la rândul său, afectează dezvoltarea funcțiilor sale cognitive, nu numai vorbirea, ci și atenția, memoria și mai ales formele lor arbitrare.

Formarea subiectului de activitate practică își are originea în vârsta preșcolară. În acest moment, copilul învață să folosească diverse obiecte de uz casnic și de joacă (mașină de scris, lingură, ceașcă), poate efectua acțiuni secvențiale conform instrucțiunilor elementare. În această perioadă a vieții este deosebit de importantă cooperarea directă a copilului cu adulții, ceea ce contribuie la formarea independenței și inițiativei sale.

În copilăria timpurie, sunt create și premisele pentru dezvoltarea personalității. Copilul începe să se separe de alte obiecte, să iasă în evidență de oamenii din jurul său, ceea ce duce la apariția unor forme inițiale de conștiință de sine. Prima etapă în formarea reală a personalității ca subiect independent, ieșind în evidență de lumea înconjurătoare, este asociată cu stăpânirea propriului corp, cu apariția mișcărilor voluntare. Acestea din urmă sunt dezvoltate în procesul de formare a primelor acțiuni obiective. Până la vârsta de 3 ani, copilul își dezvoltă o idee despre el însuși, care se exprimă în trecerea de la a se numi pe nume la utilizarea pronumelor „meu”, „eu”, etc. Având în vedere geneza conștiinței de sine, BG Ananiev credea că la formarea propriului „eu” există un salt uriaș în dezvoltare, deoarece există o tranziție către separarea de sine ca întreg permanent de fluxul actual de acțiuni în schimbare. Principalii factori în geneza conștiinței de sine a copilului sunt, în opinia sa, comunicarea cu adulții, stăpânirea vorbirii și activitatea obiectivă. De asemenea, trebuie remarcat faptul că vârsta preșcolară se caracterizează prin rate rapide și în același timp inegale de dezvoltare a diferitelor funcții mentale. Dezvoltarea atenției este de mare importanță. Copiii cu o reacție nedevelopată la noutate demonstrează, de asemenea, scoruri mai mici la memorie, gândire și vorbire. În această perioadă a vieții, apare o formă arbitrară de atenție, care este observată în timpul căutării vizuale conform instrucțiunilor verbale ale unui adult. Dacă la 12 luni această formă este încă absentă, atunci la 23 de luni este deja prezentă la 90% dintre copii. În acest moment, în ceea ce privește ratele de creștere, principala este memoria vizuală spațială, care este înaintea memoriei figurative și verbale în dezvoltarea sa.

Până la sfârșitul celui de-al doilea an de viață, apare o formă arbitrară de memorare a cuvintelor. Capacitatea de a clasifica obiectele după formă și culoare se manifestă la majoritatea copiilor în a doua jumătate a celui de-al doilea an de viață. La vârsta preșcolară, funcția vorbirii este intens formată. În condițiile unui mediu social sărac și al unei comunicări insuficiente între adulți și copii, tocmai acele funcții care sunt de bază pentru dezvoltarea socială a psihicului se dovedesc a fi subdezvoltate. Studiul a comparat funcțiile mentale ale copiilor cu vârsta între 23 și 25 de luni crescuți într-o familie și într-o casă de copii. Cele mai mari diferențe s-au constatat în dezvoltarea vorbirii, a atenției voluntare, a clasificării după formă și a memoriei auditive, iar cele mai mici diferențe s-au constatat în dezvoltarea formelor involuntare de atenție și a clasificării după culoare.

Astfel, până la vârsta de 3 ani se creează premisele necesare pentru trecerea la următoarea perioadă, preșcolară. În copilăria timpurie, funcția de vorbire, abilitățile motorii și acțiunile obiective sunt intens formate. O varietate de funcții cognitive în formele lor originale (senzoriale, percepție, memorie, gândire, atenție) se dezvoltă rapid și ele. În același timp, copilul începe să dezvolte proprietăți comunicative, se formează interesul pentru oameni, sociabilitatea, imitația, se formează forme primare de conștiință de sine.

Dezvoltarea psihică în copilăria timpurie și varietatea formelor și manifestărilor sale depind de cât de mult este inclus copilul în comunicarea cu adulții și cât de activ se manifestă în activități obiective și cognitive.

ADOLESCENTA

PERIOADE ȘCOALARE BIOLOGIC

Activitatea principală a copilăriei școlare este educațională, timp în care copilul nu numai că stăpânește abilitățile și metodele de obținere a cunoștințelor, ci se îmbogățește și cu noi semnificații, motive și nevoi, stăpânește abilitățile relațiilor sociale.

Ontogenia școlară acoperă următoarele perioade de vârstă: vârsta școlară junior - 7-10 ani; junior adolescent - 11-13 ani; senior adolescent - 14-15 ani; adolescența - 16-18 ani. Fiecare dintre aceste perioade de dezvoltare este caracterizată de propriile sale caracteristici.

Una dintre cele mai dificile perioade ale ontogenezei școlare este adolescența, care altfel se numește perioada de tranziție, deoarece se caracterizează prin trecerea de la copilărie la adolescență, de la imaturitate la maturitate.

Adolescența este o perioadă de creștere și dezvoltare rapidă și neuniformă a corpului, când există o creștere intensă a corpului, aparatul muscular este în curs de îmbunătățire, iar procesul de osificare a scheletului este în desfășurare. Incoerența, dezvoltarea neuniformă a inimii și a vaselor de sânge, precum și creșterea activității glandelor endocrine duc adesea la unele tulburări circulatorii temporare, creșterea tensiunii arteriale, tensiune cardiacă la adolescenți, precum și o creștere a excitabilității acestora, care poate fi exprimată în iritabilitate, oboseală, amețeli și bătăi ale inimii. Sistemul nervos al unui adolescent nu este întotdeauna capabil să reziste la stimuli puternici sau cu acțiune prelungită și, sub influența lor, trece adesea într-o stare de inhibiție sau, dimpotrivă, de excitare puternică.

Factorul central în dezvoltarea fizică în adolescență este pubertatea, care are un impact semnificativ asupra funcționării organelor interne.

Apar dorința sexuală (adesea inconștientă) și noi experiențe, dorințe și gânduri asociate cu aceasta.

Caracteristicile dezvoltării fizice în adolescență determină rolul cel mai important în această perioadă al modului corect de viață, în special modul de muncă, odihnă, somn și alimentație, educație fizică și sport.

O trăsătură distinctivă a dezvoltării mentale este aceea că are un caracter heterocronic progresiv și în același timp contradictoriu pe toată perioada școlară. Dezvoltarea funcțională psihofiziologică este în acest moment una dintre direcțiile principale ale evoluției mentale.

Activitatea de învățare este asigurată de dezvoltarea proprietăților primare și secundare ale unei organizații individuale. Puterea sistemului nervos crește în raport cu procesele de excitare și inhibiție în perioada de la 8-10 la 18 ani.

COGNITIV

Funcțiile atenției, memoriei, gândirii devin mai complicate. În prima etapă (8-10 ani) se remarcă caracterul progresiv al dezvoltării atenției, care este asigurat de creșterea tuturor aspectelor sale (volum, stabilitate, selectivitate, comutare). La vârsta de 10-13 ani, există o încetinire a creșterii, funcțiilor și schimbărilor multidirecționale în aspectele sale individuale. La vârsta de 13-16 ani, are loc o creștere accelerată și unidirecțională a atenției, în special a stabilității acesteia. De-a lungul ontogenezei școlare, dinamica

productivității tipurilor individuale de memorie este de natură oscilativă, curbilinie. În același timp, cel mai înalt nivel de productivitate al memoriei figurative este atins la 8-11 ani, iar verbal - la 16 ani (Rybalko EF).

Dezvoltarea sferei intelectuale este veriga centrală în dezvoltarea la vârsta școlară. „Gândirea este acea funcție, a cărei dezvoltare cea mai intensă este una dintre cele mai caracteristice trăsături ale vârstei școlare. Nici în senzații, nici în abilitățile mnemonice nu există o diferență atât de mare între un copil de 6-7 ani și un tânăr de 17-18 ani, care există în gândirea lor”, a scris PP Bolonsky. Școlarizarea are o influență decisivă asupra dezvoltării mentale.

Constatând schimbări cantitative și calitative în dezvoltarea funcțiilor cognitive și a intelectului la copii, J. Piaget a stabilit că, pe măsură ce copiii cresc și merg la școală, își dezvoltă capacitatea de a efectua multe operații mentale inaccesibile anterior. La vârsta de 7-8 ani, gândirea copilului se limitează la probleme legate de obiecte specifice, reale și operațiuni cu acestea. Abia de la 11-12 ani se formează capacitatea de a gândi logic la probleme abstracte, abstracte, este nevoie de a verifica corectitudinea gândurilor cuiva, de a accepta punctul de vedere al altei persoane, de a ține cont și de a corela mental mai multe semne. sau caracteristicile unui obiect în același timp. Apare așa-numita „reversibilitate” a gândirii, adică capacitatea de a schimba direcția gândirii, revenind la starea inițială a unui obiect. Datorită acestui lucru, copilul înțelege, de exemplu, că adunarea este opusul scăderii, iar înmulțirea este opusul împărțirii. Adolescenții dezvoltă abilități de gândire științifică, datorită cărora vorbesc despre trecut, prezent și viitor, propun ipoteze, presupuneri și fac prognoze. Tinerii dezvoltă o înclinație spre teorii generale, formule etc. Tendința de a teoretiza devine, într-un anumit sens, o trăsătură legată de vârstă. Ei își creează propriile teorii despre politică, filozofie, formule pentru fericire și iubire. O caracteristică a psihicului tineresc asociată cu gândirea operațională formală este schimbarea relației dintre categoriile de posibilitate și realitate. Stăpânirea gândirii logice dă inevitabil naștere la experimentarea intelectuală, un fel de joc de concepte, formule etc. se supun sistemelor, nu sistemelor realității.

Lipsa de formare a sferei mentale, incapacitatea de a face comparații, de a stabili relații cauză-efect și de a trage concluzii fac dificilă învățarea elevului, necesită o cantitate imensă de memorie mecanică, perseverență și fac procesul de învățare. neinteresant.

Dezvoltarea intelectuală a unei persoane este determinată de nivelul de maturitate al funcțiilor și al activității mentale, precum și de condițiile și conținutul educației. Condițiile învățământului școlar de specialitate impun o influență semnificativă asupra dinamicii funcțiilor intelectuale. Dezvoltarea potențialului intelectual are un efect negativ asupra reducerii cerințelor pentru studenți, facilitarea programelor de formare, pregătirea în absența formării obiectivelor de viață și profesionale, deoarece aceasta creează premisele unui tip de dezvoltare intelectuală lentă, nearmonioasă. .

Dezvoltarea sferei intelectuale are un impact asupra dezvoltării altor aspecte ale psihicului copilului. În înfățișarea mentală a unui adolescent, „... activitatea de analiză a gândurilor, o tendință de raționament și o emoționalitate deosebită, impresionabilitatea se îmbină cel mai adesea. O astfel de combinație de trăsături de tip „gândire” și „artistic” caracterizează originalitatea unică a vârstei și, aparent, este o garanție a dezvoltării multilaterale în viitor”

În perioada școlară se dezvoltă motivele activității educaționale. Elevii din ciclul primar în structura motivației sunt dominați de motivul de a lupta pentru poziția de școlar, în clasele medii (clasele 5-8) predomină dorința de a ocupa un anumit loc în grupul de colegi, la clasele superioare (clasele 10-11) cea mai semnificativă este orientarea către viitor, iar motivul principal este motivul

predării de dragul unei perspective de viață viitoare. În același timp, după cum remarcă IV Dubrovina și colab., mulți școlari au o nevoie cognitivă neformată ca nevoie de a dobândi și asimila noi cunoștințe. Și aceasta, la rândul său, duce la faptul că predarea este percepută de școlari ca o datorie neplăcută, dând naștere la emoții negative și anxietate școlară persistentă, care se remarcă în medie la 20% dintre școlari.

Dacă în adolescența mai mică apar schimbările cele mai intense în dezvoltarea fizică, atunci în adolescența și tinerețea mai în vârstă, personalitatea copilului se dezvoltă cel mai rapid.

Procesul de dezvoltare a personalității se caracterizează prin două tendințe opuse: pe de o parte, se stabilesc contacte interindividuale din ce în ce mai strânse, accentul pe grup este din ce în ce mai mare, pe de altă parte, există o creștere a independenței, complicarea lume și formarea proprietăților personale.

CRIZA ADOLESCENȚEI

Crizele adolescenților sunt asociate cu neoplasmale emergente, printre care locul central este ocupat de „simțul maturității” și apariția unui nou nivel de conștientizare de sine.

Trăsătura caracteristică a unui copil de 10-15 ani se manifestă într-o dorință sporită de a se stabili în societate, de a obține recunoașterea drepturilor și oportunităților sale de la adulți. În prima etapă, dorința de recunoaștere a faptului creșterii lor este specifică copiilor. Mai mult, pentru unii adolescenți mai tineri, se exprimă doar în dorința de a-și afirma dreptul de a fi ca adulții, de a obține recunoașterea maturității lor (la nivelul, de exemplu, „mă pot îmbrăca așa cum vreau”). Pentru alți copii, dorința de maturitate constă într-o sete de recunoaștere a noilor lor capacități, pentru alții, în dorința de a participa la diferite activități în mod egal cu adulții (Feldshtein DI).

O reevaluare a capacităților lor sporite este determinată de dorința adolescenților pentru o anumită independență și autosuficiență, mândrie dureroasă și resentimente. Criticitatea crescută față de adulți, o reacție ascuțită la încercările celorlalți de a-și slăbi demnitatea, de a le subestima vârsta adultă, de a-și subestima capacitățile legale sunt cauzele conflictelor frecvente în adolescență.

Orientarea spre **comunicarea cu semenii** se manifestă adesea prin teama de a fi respins de ei. Bunăstarea emoțională a unui adolescent începe să depindă din ce în ce mai mult de locul pe care îl ocupă în echipă, începe să fie determinată în primul rând de atitudinea și aprecierile camarazilor săi. Apare o tendință de grupare, care determină o tendință de a forma grupuri, „frății”, o disponibilitate de a-l urma nechibzuit pe lider.

Concepte, idei, credințe, principii morale intens formate pe care adolescenții încep să fie ghidați în comportamentul lor. Adesea formează un sistem de cerințe și norme proprii care nu coincid cu cerințele adulților.

Unul dintre cele mai importante momente în formarea personalității unui adolescent este dezvoltarea conștiinței de sine, a stimei de sine ; adolescenții dezvoltă un interes pentru ei înșiși, pentru calitățile personalității lor, nevoia de a se compara cu ceilalți, de a se evalua, de a-și înțelege sentimentele și experiențele.

Stima de sine se formează sub influența aprecierilor celorlalți, comparându-se cu ceilalți, rolul cel mai important în formarea ei este reușita activității.

Dacă la vârsta școlii primare SA este inseparabilă de evaluarea celorlalți, atunci în adolescență apar schimbări semnificative: o reorientare de la evaluările externe la evaluările despre sine. Conținutul SO devine mai complicat: include manifestări morale, atitudini față de ceilalți și propriile capacități. Percepția evaluărilor externe și percepția de sine sunt agravate, evaluarea propriilor calități devine o sarcină urgentă pentru un adolescent. În adolescență, dezvoltarea SO merge în direcția creșterii integrității și integrării sale, pe de o parte, și a diferențierii, pe de altă parte. Odată cu vârsta, cunoscându-se pe sine, o persoană, ca într-o oglindă, se uită la o altă persoană. A te îndrepta către alți oameni, a te compara cu ei este o condiție generală necesară pentru a te cunoaște pe tine însuși. Astfel, există un fel de transfer al diverselor trăsături de personalitate, observate la altul, către sine.

După cum arată numeroase studii, prezența stimei de sine pozitive, respectul de sine este o condiție necesară pentru dezvoltarea normală a individului. În același timp, rolul de reglementare al stimei de sine crește constant de la vârsta școlii primare până la adolescență și tineret. Discrepanța dintre stima de sine a unui adolescent și pretențiile acestuia duce la experiențe afective acute, la reacții exagerate și inadecvate, la manifestarea resentimentelor, agresivității, neîncrederii, încăpățănării.

Tendențele în dezvoltarea trăsăturilor caracterologice sunt că, de la 12 la 17 ani, indicatorii sociabilității, ușurința în comunicarea cu oamenii, dominația, perseverența, competitivitatea cresc semnificativ, în același timp, există o tendință de reducere a impulsivității, excitabilității. La această vârstă, anumite proprietăți ale caracterului sunt deosebit de puternic manifestate și accentuate. Asemenea accentuări, nefiind patologice în sine, cresc totuși posibilitatea unor traume psihice și abateri de la normele de comportament. Cu toate acestea, dificultățile emoționale și cursul dureros al adolescenței nu sunt o proprietate universală a tinereții.

Criza adolescenței decurge mult mai ușor dacă elevul în această perioadă are interese personale relativ permanente sau orice alte motive stabile de comportament. Interesele personale, spre deosebire de cele episodice, se caracterizează prin „nesaturarea” lor; cu cât sunt mai mulțumiți, cu atât devin mai stabili și mai tensionați. Astfel, de exemplu, sunt interesele cognitive, estetice etc. Satisfacerea unor astfel de interese este asociată cu stabilirea de obiective mereu noi. Prezența unor interese personale stabile într-un adolescent îl face mai intenționat, mai colectat și organizat în interior.

Autorul Ilyin Evgeny Pavlovich

Psihologia comunicării și relațiilor interpersonale

Trăsături ale comunicării la diferite perioade de vârstă de dezvoltare Trăsături ale comunicării copiilor mici În copilărie este pronunțată nevoia de comunicare cu părinții, în special cu mama. Prin urmare, lipsa unei astfel de comunicări timp de 5-6 luni duce la **Etapele dezvoltării mentale umane** Dezvoltarea unui copil este un proces dialectic complex. În psihologie, se disting următoarele perioade de dezvoltare a unui copil și a unui școlar: nou-născut (până la 10 zile), copilărie (până la 1 an), copilărie timpurie (1-3 ani), preșcolar (3-5 ani).),

Caracteristici legate de vârstă ale dezvoltării mentale în autism După cum sa discutat mai sus, autismul copilăriei este un tip special de tulburare de dezvoltare mentală care rezultă din deficiența biologică a copilului. De la naștere, un astfel de copil se dezvoltă în mod special

Perioade de vârstă ale socializării Socializarea unui individ începe din momentul nașterii și continuă pe tot parcursul vieții. Poate fi împărțit condiționat în mai multe perioade majore, care diferă atât prin metodele de socializare, cât și prin grad.

Periodizarea vârstei este împărțirea vieții umane în etape separate în funcție de caracteristicile biologice, parțial sociale și economice. Numărul de „stadii” dezvoltării umane după naștere poate varia de la trei la 24. Cea mai simplă și universală clasificare include trei perioade principale: copilărie, maturitate și bătrânețe. Filosoful și matematicianul grec antic Pitagora (secolul al IV-lea î.Hr.) a distins patru perioade din viața unei persoane, corespunzătoare celor patru anotimpuri: formarea - „primăvara” (0-20 de ani); tinereț - „vara” (20-40 ani); vârful vieții - „toamna” (40-60 de ani); ofilirea - „iarna” (60-80 ani).

Perioadele de vârstă ale vieții umane

Schema periodizării se caracterizează printr-o ușoară creștere a limitei de vârstă, care corespunde principalei tendințe demografice a secolului al XX-lea - o creștere a speranței medii de viață.

Desigur, stabilirea limitelor perioadelor este întotdeauna condiționată: individual și istoric, ele se pot deplasa într-o direcție sau alta. Acest lucru este valabil mai ales pentru perioada de îmbătrânire, când poate fi destul de dificil să se facă distincția între bătrânețe și bătrâni, pe de o parte, și longevive, pe de altă parte.

În același timp, există o opinie că perioada „descendentă” a vieții unei persoane începe deja la vârsta de 30-35 de ani, când are loc tranziția de la tinerețe la maturitate, iar schimbările tangibile se observă de obicei după 45 de ani. Vârsta de 45-59 de ani, imediat premergătoare vârstei de pensionare, se propune chiar să fie evidențiată ca „medie” din punct de vedere al caracteristicilor fiziologice și sociale.

Perioada de bătrânețe care o urmează poate fi caracterizată și prin activitate încă semnificativă și păstrarea performanței profesionale, în timp ce etapa finală a ciclului de viață - bătrânețea fiziologică - începe la vârsta de 75 de ani. Ficat lung (după 90 de ani).) poate fi considerat deja ca un model de bătrânețe fiziologică târzie.

Periodizarea vârstei abhaziei, un grup etnic cu un procent mare de centenari, este deosebită. Se numește „categoric”, nu cronologic. Fiecare categorie are propriile sale roluri sociale, dar pragurile de vârstă în sine nu sunt clar fixate. De exemplu, categoria unui tânăr este de la 18 ani înainte de căsătorie, sau o fată de la 15-17 ani înainte de căsătorie. În același timp, se presupune că longevitatea este asociată cu o poziție socială înaltă în societate și familie. La dezvoltarea cultului strămoșilor și la venerarea „strămoșilor în viață”. S-a creat astfel un climat domestic, moral și psihologic care a ajutat la autoafirmarea bătrânilor. Bătrânii (de obicei persoane peste 50-60 de ani) au condus întreaga viață economică, socială și ideologică a grupurilor.

O caracteristică particulară a modului de viață este „implicația socială” („implicarea”) a longevității unui membru influent și valoros al grupului. Acesta este conceptul unui „bătrân adevărat” care s-a format în etnia abhază, care în viitor ar putea fi deja destul de independent de longevitatea biologică reală. S-a dovedit un fel de „longevitate socială” - ridicarea la statutul de ficat lung - un om foarte bătrân - oameni care sunt încă departe de a ajunge la această vârstă. Etnologii consideră „longevitatea socială” un fenomen etnocultural independent, care în evoluția sa ulterioară este supus legilor sociale. În general, trăsăturile modului de viață enumerate

mai sus au contribuit la prestigiul bătrâneții și longevității active. În istoria oamenilor, aceasta a fost o modalitate intuitivă de a prelungi viața umană.

MATURITATEA TÂRZIE

Stadii biologice

Concepte biomedicale de bază ale îmbătrânirii umane

Îmbătrânirea umană este un proces biopsihologic universal și natural, caracterizat prin gradualitate, temporalitate și progresie constantă și care afectează într-o măsură sau alta toate nivelurile de organizare biologică. Îmbătrânirea duce la scăderea viabilității unei persoane și determină în cele din urmă durata vieții sale.

Manifestările de involuție senilă, caracteristice unor organe, se remarcă deja în decada a treia de viață. Atrofia timusului (glanda timus) începe în adolescență, iar până la vârsta de 30 de ani este posibil ca această glandă să nu fie detectată deloc. Ovarele suferă involuție până la vârsta de 50 de ani sau chiar mai târziu. În sistemul nervos central, îmbătrânirea diferitelor sale părți are loc în momente diferite. În cursul îmbătrânirii, schimbările legate de vârstă pot apărea în ritmuri diferite. De exemplu, modificările legate de vârstă ale scheletului se dezvoltă mai devreme, dar progresează lent, în timp ce modificările sistemului nervos apar mult mai târziu, dar au loc mult mai repede.

O trăsătură caracteristică a perioadei de îmbătrânire este dezvoltarea mecanismelor de adaptare care, parcă, încetinesc, încetinesc dispariția funcțiilor vitale. Acesta este așa-numitul proces „vitaukta” (din latină *vita* – viață, *auctum* – creștere). Deci, când unele celule mor, altele preiau funcția lor.

Îmbătrânirea umană se caracterizează printr-o mare diversitate individuală în ritmul și intensitatea manifestărilor sale.

În gerontologia modernă, se disting următoarele concepte pentru a evalua procesul de îmbătrânire:

- *heterocronie* - diferență în momentul debutului îmbătrânirii celulelor, țesuturilor, organelor și sistemelor individuale;
- *heterocinetic* – îmbătrânire cu ritmuri diferite;
- *heterocateficitatea* - multidirecționalitatea modificărilor legate de vârstă, în care există o suprimare a unor procese și activarea altora.

Astfel, îmbătrânirea este un proces lung, inegal, care determină momentul și natura debutului bătrâneții - etapa finală a vieții.

Studiile de biologie și medicină au făcut posibil să se răspundă în principal la două întrebări - *când* și *cum* începe îmbătrânirea. Cea mai grea parte a fost să explic *de ce* apare, să dezvăluie cauzele și mecanismele acestui fenomen.

În procesul de îmbătrânire, modificările legate de vârstă în organe și țesuturi se suprapun celor cauzate de influențe externe. Modificările cauzate de îmbătrânire sunt procese fiziologice care, potrivit multor oameni de știință, nu sunt în primul rând boli, dar conduc totuși la o limitare a funcționalității organismului și la scăderea rezistenței acestuia la diferite influențe nocive.

În ciuda interesului mare al oamenilor de știință de diverse specialități și al cercurilor largi ale comunității științifice față de problema îmbătrânirii, încă nu știm exact *cum* îl cheamă. Nu există încă o teorie universală și completă a îmbătrânirii. Există numeroase ipoteze, adesea parțial care coincid unele cu altele sau luând în considerare legături diferite ale aceluiași proces. În general, aceste ipoteze

afectează toate nivelurile - de la sistemele moleculare la sistemele de reglare ale întregului organism, deoarece, cu toată importanța și semnificația primară a modificărilor genetice moleculare, ar fi dificil de explicat toată diversitatea manifestărilor în tabloul de ansamblu. a îmbătrânirii umane numai de ei. La fiecare nou nivel de organizare biologică, apar mecanisme noi din punct de vedere calitativ, care conduc la îmbătrânire.

De fapt, principala întrebare despre natura îmbătrânirii a fost ridicată de celebrul filosof antic Aristotel (384-322 î.Hr.): este îmbătrânirea un proces natural sau o boală? După cum știți, savantul grec antic i-a răspuns astfel: „Boala este bătrânețea dobândită prematur. Bătrânețea este o boală naturală. Această definiție nu și-a pierdut sensul în timpul nostru. Deși acum pare incontestabil că îmbătrânirea este un proces natural, este de asemenea incontestabil că la vertebratele superioare și mai ales la om, o formă caracteristică de îmbătrânire este creșterea numărului de modificări patologice care se manifestă prin diverse simptome și provoacă diverse plângeri. Această trăsătură specifică a perioadei de ofilire a fost foarte succint, dar exact, exprimată de vechiul medic roman Galen, care a scris că sănătatea la bătrânețe este diferită calitativ de sănătatea la orice altă vârstă, reprezentând ceva între sănătate și boală. Afirmatia medicului antic este confirmată de rezultatele studiilor moderne ale centenarilor, a căror vârstă a depășit 100 de ani. Printre cele mai timpurii ipoteze se numără ideea îmbătrânirii ca o epuizare progresivă a unei anumite vitalități, de exemplu, teoriile „uzurii” corpului și „risipirii” energiei și puterii vitale, datând de la Aristotel și Hipocrate, poate fi urmărit încă din anii 50 ai secolului al XX-lea și chiar mai târziu.

Ipoteze genetice moleculare. Ipotezele genetice moleculare, care explică procesul de îmbătrânire prin modificări primare în aparatul genetic al celulei, atrag de obicei cea mai mare atenție. Cele mai multe dintre ele pot fi împărțite în două opțiuni principale. În primul caz, modificările legate de vârstă în aparatul genetic al celulelor sunt considerate ca programate ereditar, în al doilea - ca aleatorii. Astfel, îmbătrânirea poate fi un proces natural programat, o consecință logică a creșterii și maturizării, sau rezultatul acumulării de erori aleatorii în sistemul de stocare și transmitere a informațiilor genetice.

Dacă aderăm la prima opinie, atunci îmbătrânirea devine în esență o continuare a dezvoltării, în timpul căreia diferite părți ale genomului sunt pornite și oprite într-o anumită secvență fixată în evoluție. Apoi, odată cu „întinderea” programului de dezvoltare, activitatea „ceasului biologic” care stabilește ritmul programului de îmbătrânire încetinește. De exemplu, în experimentele de restricție alimentară la o vârstă fragedă (animale cu „viață prelungită”), creșterea încetinește și, în consecință, îmbătrânirea, deși mecanismul este departe de a fi atât de simplu. Se presupune că încetinirea creșterii și amânarea pubertății și atingerea dimensiunii finale a corpului duce la creșterea speranței de viață. Adică, îmbătrânirea, ca și alte etape ale ontogenezei, este controlată de gene.

Ipoteza de reglare a genelor. Conform acestei ipoteze, modificări primare apar în genele reglatoare, structurile ADN cele mai active și mai puțin protejate. Se presupune că aceste gene pot determina rata și secvența de pornire și dezactivare a acelor gene structurale care determină modificări legate de vârstă în structura și funcția celulelor. Există puține dovezi directe ale modificărilor ADN-ului legate de vârstă. Recent, s-a sugerat că îmbătrânirea este legată de regiunile ADN-ului, dintre care unele sunt reduse în dimensiune odată cu îmbătrânirea. Descoperirea unei enzime cromozomiale speciale care previne îmbătrânirea ADN-ului și care este capabilă să întinerească celulele umane a fost, de asemenea, raportată (W. Wright și colaboratorii).

Ipoteza erorii a fost propusă pentru prima dată de L. Orgel (1963). Se bazează pe presupunerea că principala cauză a îmbătrânirii este acumularea de leziuni genetice odată cu vârsta ca urmare a mutațiilor, care pot fi atât aleatorii (spontane), cât și cauzate de diverși factori dăunători (radiații ionizante, stres, raze ultraviolete, virusi). , acumularea de subproduse în organism). reacții chimice etc.). Astfel, genele își pot pierde pur și simplu capacitatea de a regla în mod corespunzător anumite procese din cauza acumulării de deteriorare a ADN-ului.

O importanță deosebită este acordată așa-numiților „radicali liberi” - particule chimice foarte active. Pe măsură ce îmbătrânim, se acumulează în țesuturi și, datorită activității lor, pot afecta în cele din urmă funcția celulelor și pot deteriora ADN-ul. În experimentele lui NM Emmanuel (1972) a realizat prelungirea vieții animalelor de laborator prin introducerea de substanțe care leagă radicalii liberi, în primul rând așa-numiții antioxidanți (metionină, vitamina E și altele). Acest rezultat este considerat drept o dovadă indirectă în favoarea *ipotezei radicalilor liberi*.

În același timp, există un sistem special de reparare (adică restaurare, din latină reparatio), care asigură rezistența relativă a structurii ADN și fiabilitatea în sistemul de transmitere a informațiilor ereditare. Experimentele pe mai multe specii de animale au arătat o relație între activitatea sistemelor de reparare a ADN-ului și durata de viață. Se presupune că slăbirea sa legată de vârstă odată cu îmbătrânirea. Rolul reparației apare clar în multe cazuri de îmbătrânire prematură și o scurtare bruscă a speranței de viață. Acest lucru se aplică în primul rând bolilor de reparare ereditare (progeria, sindromul Turner, unele forme de boală Down și altele). În același timp, există date noi despre numeroase reparații ADN, care sunt folosite ca argument împotriva ipotezelor de eroare. Într-un articol intitulat „Știința neagă bătrânețea”, cercetătorul francez R. Rossion (1995) consideră că, în lumina acestor fapte, teoria acumulării erorilor în secvențele de nucleotide necesită o revizuire. Cu toate acestea, reparația nu pare să ducă la repararea 100% a daunelor.

Rezumând revizuirea unor ipoteze genetice moleculare ale îmbătrânirii, concluzionăm că este puțin probabil ca pozițiile efectelor „programate” și „neprogramate” asupra aparatului genetic să poată fi rigid opuse unele cu altele. În procesul de îmbătrânire, există o interacțiune a factorilor genetici și de mediu, adică stilul de viață, ecologia pot afecta rata de îmbătrânire. Cu alte cuvinte, conceptul de îmbătrânire ca o consecință a dezvoltării și diferențierii, un rezultat inevitabil al cursului ceasului biologic care determină programul de dezvoltare biologică, nu exclude în niciun caz influența diferitelor daune moleculare aleatorii care pot genera erori ulterioare. .

ipoteze neuroendocrine. Sistemul neuroendocrin uman este principalul regulator al funcțiilor sale vitale. Prin urmare, încă de la început, ipotezele au fost dezvoltate activ în gerontologie, legând mecanismele de conducere ale îmbătrânirii la nivelul organismului cu modificări primare ale sistemului neuroendocrin, care pot duce la modificări secundare ale țesuturilor. În același timp, ideile anterioare despre semnificația primară a modificărilor activității unei anumite glande (hipofizară, tiroidă sau, mai ales, gonadele etc.) sunt înlocuite cu opinii conform cărora funcția mai multor glande se modifică. odată cu îmbătrânirea și întreaga situație neuroendocrină a organismului.

Ipoteze destul de cunoscute care leagă îmbătrânirea cu modificările primare ale hipotalamusului. Hipotalamusul este o parte a diencefalului, generatorul de ritmuri biologice ale corpului, care joacă un rol principal în reglarea activității glandelor endocrine, care se realizează prin glanda endocrină centrală - glanda pituitară.

Conform ipotezei „ceasului hipotalamic” (Dilman, 1976), bătrânețea este considerată o tulburare a mediului intern al corpului asociată cu o creștere a activității hipotalamusului. Ca urmare, la bătrânețe, secreția de hormoni hipotalamici (liberine) și un număr de hormoni hipofizari (gonadotropine, somatotropină), precum și insulină, crește brusc. Dar, odată cu stimularea unor structuri ale hipotalamusului, altele odată cu îmbătrânirea își reduc activitatea, ceea ce duce la „dereglarea” multor aspecte ale metabolismului și funcțiilor organismului.

Experiența creării unei teorii generale a complexului biologic asupra îmbătrânirii întregului organism se reflectă în **ipoteza adaptiv-reglatoare** (Frolkis, 1975). Se bazează pe o idee generală a schimbărilor în autoreglementarea organismului la diferite niveluri ale organizării sale ca cauze ale îmbătrânirii. Consecința acestor procese sunt schimbări în capacitățile de adaptare. Datorită naturii neuniforme a acestor schimbări legate de vârstă, mecanismele de adaptare se dezvoltă la diferite niveluri de viață, începând cu genele reglatoare. Rolul principal în mecanismele de îmbătrânire a întregului organism este dat modificărilor în reglarea neuroumorală, care afectează sfera psihicului, emoțiile, performanța musculară, reacțiile în sistemele circulator și respirator etc. Împreună cu conceptul de reglare genică, aceste prevederi stau la baza teoriei adaptiv-reglatoare, considerând îmbătrânirea ca un proces complex, contradictoriu intern. V.V. Frolkis (1995) consideră că bolile bătrâneții depind și de modificările activității anumitor gene. Prin urmare, se poate presupune că patologia legată de vârstă este legată de mecanismele de reglare a genelor ale îmbătrânirii.

Alături de involuția legată de vârstă, extincția, tulburările statusului metabolic-hormonal și o serie de funcții, această perioadă se caracterizează și prin apariția unor mecanisme adaptative importante. Deci, de exemplu, cu o scădere a secreției de hormoni tiroidieni, sensibilitatea țesuturilor corespunzătoare („ținte”) la aceștia crește.

Ipotezele genetice moleculare și neuroendocrine sunt direct adiacente și **ipotezele imune** îmbătrânesc.

Sistemul imunitar este strâns legat de adaptare, de adaptarea organismului la stresul cauzat de schimbările de mediu. Un sistem imunitar sanatos protejează organismul de virusurile invadatoare, bacteriile, ciupercile și multe alte substanțe străine. Odată cu îmbătrânirea, funcția sa este redusă, își pierde eficacitatea în îndeplinirea unui număr de sarcini specifice. Acest lucru este asociat cu o creștere a susceptibilității organismului la o serie de boli, în special la așa-numitele boli autoimune, care se bazează pe pierderea capacității organismului de a distinge proteinele „proprii” de cele „străine”. La persoanele în vârstă, procentul diferiților autoanticorpi produși împotriva autoproteinelor este semnificativ crescut. În perioada de la 40 la 80 de ani, poate crește de 6-8 ori. Toate acestea duc la autodistrugerea și îmbătrânirea organismului, „dezarmarea imunologică” a acestuia. Critica acestei ipoteze se rezumă la faptul că în acest caz nu vorbim de schimbări primare. Deoarece sistemul imunitar în sine este foarte complex, iar reglarea sa nu este pe deplin înțeleasă, încercările de „întinerire” a acestuia nu sunt încă pe deplin pregătite: „revitalizarea” răspunsului imunitar global poate intensifica procesele autoimune.

ipoteza limfoidă. O nouă versiune a teoriei imune a îmbătrânirii se bazează pe conceptul de îmbătrânire ca scădere legată de vârstă a intensității de auto-reînnoire a organismului și pierderea rezistenței acestuia, pe legătura neîndoieabilă a sistemului imunitar cu îmbătrânirea și durata vieții viitoare (Podkolzin, Dontsov, 1996). Se presupune că motivul debutului precoce al declinului funcțiilor imune este nevoia de a limita creșterea, în timp ce limfocitelor li se atribuie controlul asupra proceselor de diviziune a diferitelor tipuri de celule și, în consecință, participarea la mecanismele cheie de implementare a program de creștere. Slăbirea acestei funcții a

limfocitelor poate determina și o scădere a capacității potențiale a celulelor de a se diviza la bătrânețe. Substratul morfologic al îmbătrânirii, conform autorilor ipotezei, este hipotalamusul, care are un efect de reglare primară asupra sistemului imunitar.

Ca argument, în special, sunt prezentate unele rezultate ale transplantului nucleelor reglatoare ale hipotalamusului în animale vechi, ceea ce a făcut posibilă restabilirea unui număr de funcții particulare în ele (sexuale, imune și altele) și atingerea unor indicatori de întinerire generală.

În concluzie, se poate observa că până în prezent, a fost colectată o cantitate imensă de date fundamentale privind esența, caracteristicile și mecanismele proceselor de îmbătrânire la diferite niveluri de organizare biologică. Deși au fost deja propuse aproximativ 300 de ipoteze, încă nu a fost creată o teorie cu drepturi depline a ontogeniei. Nu există nicio îndoială că va absorbi mult din ceea ce este conținut în ipotezele moderne. În orice caz, este clar că, întrucât îmbătrânirea umană este determinată de cel puțin două grupe de factori – genetici și de mediu – nu există o cauză universală unică a îmbătrânirii, ci un set de mecanisme parțial interconectate și independente, atât programate, cât și aleatorii, care constituie fenomen complex – îmbătrânirea.

Tabelul evoluției vârstei de la naștere până la sfârșitul vieții.

Perioada de vârstă	Semne ale etapei de vârstă	Situația socială a dezvoltării	Caracteristicile activității conducătoare	Manifestări de criză	Dezvoltări Majore	Caracteristici dezvoltare motivaționale
1. Nou-născut (1-2 luni)	Incapacitatea de a se distinge pe sine și pe ceilalți reflexe respiratorii, de aspirare, de protecție și indicative, atavice („prindere”).	Dependență biologică completă de mamă	Comunicarea emoțională cu un adult (mama)	Procesul nașterii, separarea fizică de mamă, adaptarea la condiții noi cu ajutorul reflexelor necondiționate	Procesele senzoriale (primele tipuri de senzații), apariția concentrării auditive și vizuale. complex de recuperare.	Personal, motivațional: căpătând plăcere
2. Copii (până la 1 an.)	Etapa „încrederii în lume”: apariția mersului drept, formarea unei vieți mentale individuale, apariția capacității de a-și exprima mai expresiv sentimentele și relația cu ceilalți, autonom vorbire – cocoing, bolborosit	Viața comună a copilului cu mama, (situația „Noi”)	Direct - comunicare emoțională cu mama, activitate obiectivă	Criza 1 an: Contradicția tot mai mare între nevoile de cunoaștere a lumii înconjurătoare și oportunitățile pe care le are copilul (mersul, vorbirea, afectul și voința), este nevoie de noi impresii, de	Forme elementare de percepție și gândire, primii pași independenți, cuvinte, o nevoie activă de a cunoaște lumea din jur, nevoia de a comunica cu adulții, încredere în lume, vorbire autonomă.	Procese cognitive actului de Dezvoltarea posturilor forma inițială vizuală - eficiența percepția și obiecte), atenția percepția senzațiile de stările emoționale premiselor pe

	primele cuvinte.			comunicare, iar posibilitățile sunt limitate - nu există abilități de mers. , încă nu poate vorbi		vorbirii, abilităților mo
3.Copilăria timpurie (1- 3 ani)	Stadiul „independenței”, el însuși poate înțelege scopul subiectului, vorbind autonom este înlocuită cu cuvintele vorbirii „adulte” (vorbind frază), separarea psihologică de cei dragi, dezvoltarea trăsăturilor negative de caracter, subdezvoltarea motivațională stabilă. relatii. Ceea ce înainte era familiar, interesant, scump este amortizat.	Activități comune cu adultii, cunoașter e a lumii lucrurilor din jur comunica re situaționa lă de afaceri în cooperar e cu un adult, situație („Eu sunt eu însumi”)	Activitate de manipulare obiect, obiect- instrument	Criza 3 ani: încăpățănare, voință de sine, deprecierea adultilor, protest- răzvrătire, luptă pentru despotism și independență, pentru prima dată spune „Eu însumi!”, prima naștere a unei personalități. două linii de independență: negativism, încăpățănare, agresivitate sau o criză de dependență, lacrimare, timiditate, dorința de atașament emoțional apropiat.	Conștiința „eu însumi” Vorbire activă, acumulare de vocabular.	Gândire practică "afectiv" percepția situațiilor, emoționale, n reproducerea, plan intern gândirea v apare conștiin recunoaște pe sine primară bun”, „Eu în și involuntare. A dorințe de în nevoii de a ob

4. Copilăria preșcolară (3-7 ani)	Etapă „alegerii inițiativei”: apariția conștiinței personale, imita activitatea subiectului și relațiile dintre oameni. Perioada de naștere a „Eului” social, există o orientare semnificativă în experiențele lor. Trecerea de la acțiunile externe la cele interne „mentale”.	Cunoaște rețea lumii relațiilor umane și imitarea acestora	Intriga - joc de rol (combinarea activității de joc cu comunicarea), didactic și joc cu reguli.	Criză de 7 ani „criză de imediație”: experiențele sunt asociate cu realizarea unei noi poziții, cu dorința de a deveni școlar, dar până acum se păstrează atitudinea față de un preșcolar. Reevaluarea valorilor, generalizarea experiențelor, apariția vieții interioare a copilului, schimbarea structurii comportamentului : apariția unei baze orientative semantice a unui act (legătura dintre dorința de a face ceva și acțiunile care se desfășoară, pierderea spontaneității	Subordonarea motivelor, conștiința de sine (conștientizarea experiențelor proprii) și arbitrarul.	Personal (motivational) activități ser punct de ved evaluare, se forme sentimente m rău și ce e motive și nev joc, ne independență, a vorbirii se d vorbire core creativă, involuntară formează me percepție intenționată, figurativă, motivelor, normelor indisponibilit conștientizare timp.
-----------------------------------	--	---	--	--	--	---

				copilărești.		
5. Vârsta școlară junior (7-11 ani))	Etapa de „maiestrie” statutul social al elevului (situația de învățare), motivul principal este de a obține note mari	Statutul social al elevului: dezvoltarea cunoștințelor, dezvoltarea activității intelectuale și cognitive	Activitate educațională și cognitivă.	Experiențe și inadaptare școlară, stima de sine ridicată, sentiment de incompetență. Problema evaluării.	Arbitrarul atenției, simțul competenței, conștientizarea de sine, stima de sine, planul intern de acțiune, autocontrolul, reflecția.	Intelectual-co Apare gând logică, gând percepția memoria sem atenția arbit conștienți motivele de de sine generalizarea logica sen apariția vieții Copilul își st procesele mer
6. Adolescența (11-15 ani)	Stadiul comunicării cu semenii: dezvoltare fizică și fiziologică	Trecerea de la copilăria	Comunicare intim-personală,	Criză de caracter și relații, pretenții la maturitate,	Sentimentul maturității este atitudinea unui adolescent față de sine ca adult (adolescența mai tânără),	Personal motivațional) Apare gând

	intensivă. Emancipare de adulți și grupare. Conformitatea, formarea identității naționale și internaționale.	dependență la maturitate ea independentă și responsabilă. Dezvoltarea normelor și a relațiilor dintre oameni.	nevoie hipertrofiată de comunicare cu semenii. Comunicare profesională - o combinație de comunicare pe subiecte personale și activități comune de grup de interes.	independență, dar nu există oportunități pentru implementarea lor. prevederi - „nu mai este copil, nu mai este încă adult”, schimbări mentale și sociale pe fondul restructurării fiziologice rapide, dificultăți de învățare	„I-concept” (adolescența mai veche), dorința de maturitate, stima de sine, supunerea la normele vieții colective. Formarea intereselor și motivația pentru învățare. Formarea comportamentului volitiv, capacitatea de a-și controla starea emoțională.	teoretică, i percepției reflecția perso masculină și i lumii. Dezvol abilităților cre capacitatea de tipurile de m unui adult. C opera cu ipo probleme intelectuale. I percepției memoriei. Ap imaginației teoretică impulsurilor c
7. Vârsta școlară junior (16-17 ani)	etapa de autodeterminare „lumea și eu”: locul de frunte în rândul elevilor de liceu este ocupat de motive legate de autodeterminare și pregătire pentru viața independentă, cu studii ulterioare și autoeducație. Începutul adevăratei independențe socio-psihologice în toate	Alegerea inițială a căii de viață Dezvoltarea cunoștințelor și aptitudinilor profesionale.	Activități educaționale și profesionale. Comunicare morală și personală.	Pentru prima dată, apar întrebări de autodeterminare în profesie, apar întrebări despre sensul și scopul vieții, planificarea viitorului drum profesional și de viață, dezamăgirea în planuri și în sine. Criza de 17 ani: frica de alegere,	Privind spre viitor, construind planuri și perspective de viață (autodeterminare profesională și personală). Formarea planurilor de viață, viziunea asupra lumii, pregătirea pentru autodeterminarea personală și a vieții, dobândirea identității (sentimente de adecvare și deținere a propriului „eu” al unei persoane, indiferent de schimbarea situației).	Cognitiv: proceselor activitatea n mai stabilă ș abordând în activitățile ad dezvoltarea abilităților s legate direct profesional a conștiinței de sinelui în introspecție, întrebările s

	domeniile, inclusiv: autosuficiență materială și financiară, autoservire, independență în judecăți morale, opinii și acțiuni politice. Conștientizarea contradicțiilor din viață (între normele morale aprobate de oameni și acțiunile lor, între idealuri și realitate, între abilități și oportunități etc.).			de maturitate.		ideologică, element de a personală.
8. Tineret (de la 17 la 20-23 ani)	stadiul „întimității umane”: Începutul instaurării unei veritabile independențe socio-psihologice în toate domeniile, inclusiv autosuficiența materială și financiară, autoservirea, independența în judecățile morale, opiniile și acțiunile politice. Conștientizarea contradicțiilor din viață (între standardele	Formare profesională, dezvoltare profesională abilități de muncă, activitate a de muncă, stăpânire a normelor	Activitate de muncă, formare profesională. Activități educaționale și profesionale	O nouă situație de viață, un sentiment de incompetență, admitere la o universitate. maximalism tineresc, independență materială.	Autodeterminare supremă. Înțelegerea nevoii de învățare. Valoarea condițiilor nereglementate pentru dobândirea cunoștințelor. Pregătirea și capacitatea reală pentru diferite tipuri de învățare.	Tendințe dezvoltare: cunoaștere și extinderea domeniul art responsabilă cuiva atunci profesie, form (motivație motivul pu materialului). bunăstare, n unei familii p Originalitatea gândirii. Activ intelectuală c

	morale aprobate de oameni și acțiunile lor, între idealuri și realitate, între abilități și oportunități etc.)	relațiilor dintre oameni, situația alegerii unui drum de viață.				
9. Tineret (de la 20 la 30 de ani)	Etapa de maturitate umană, o perioadă de dezvoltare profesională, socială și personală activă. Căsătoria, nașterea și creșterea copiilor, dezvoltare. Construirea de perspective pentru viața ulterioară.	Alegerea unui partener de viață, crearea unei familii, afirmarea de sine în profesie, alegerea unui drum de viață.	Intrarea în forța de muncă și stăpânirea profesiei alese, crearea unei familii.	Problema sensului vieții este criza lui 30, reevaluarea valorilor, planul de viață nerealizat. Dificultăți în a deveni profesional auto-absorbție și evitarea relațiilor interpersonale,	Relații de familie și un sentiment de competență profesională, îndemânare, paternitate.	Dezvoltarea intensivă, dorință de respect de sine și de alții, autoactualizare, caracteristică pentru bunăstare și omogenității (în contrast cu indiferența și dorința de a se detașa de ceilalți, absorbție în propriile preocupări care caracterizează „socializare durabilă, când se trăiesc trăsături personale” și procesele de maturizare sunt stabilizate, dobândește stabilitate. Alegerea profesională, realizare creșterea socială largă

						prestigiului motivul ridicării statu realizării de autoafirmării, materiale.
Maturitate (30-60-70 de ani)	Vârful realizărilor profesionale, intelectuale, „akme”, este vârful înfloririi uneori depline a personalității, atunci când o persoană își poate realiza întregul potențial, atinge cel mai mare succes în toate domeniile vieții. Acesta este momentul împlinirii destinului uman – atât în activități profesionale sau sociale, cât și în ceea ce privește continuitatea generațiilor. Valori de vârstă: dragoste, familie, copii.. Sursa satisfacției la această vârstă este viața de familie, înțelegerea reciprocă, succesul copiilor, nepoților.	Dezvăluirea completă a potențialului lor în activități profesionale și relații de familie. Menținerea statutului social și luarea unei bine meritare.	Activitate profesională și relații de familie.	Îndoială cu privire la corectitudinea vieții trăite și semnificația pentru cei dragi. Căutați un nou sens în viață. Singurătate la vârsta adultă, pensionare, Productivitate - stagnare. Criza anilor 40 este sensul vieții, agravarea relațiilor de familie.	Regândirea obiectivelor vieții conștientizarea responsabilității pentru conținutul vieții față de sine și față de ceilalți oameni, productivitate. Ajustări ale planului de viață și modificări aferente în „I - concept”.	Productivitate profesională, oameni), în de sine). După ce a productivității în maturitate, oprește de oprește în abilităților sa potențialului Apoi urmează scădere productivității tot ce ar persoană în lăsată în urmă deja parcurs a

Maturitate târzie (după 60-70 de ani)	Înțelepciunea vieții bazată pe experiență, apariția unui sentiment de bătrânețe, îmbătrânirea biologică accelerată, încetarea raporturilor de muncă.	Reorientarea activității sociale și adaptarea la noua viață a pensionarului.	Schimbarea activității de conducere: satisfacerea unui motiv semnificativ sau esențial, oferind plăcere și divertisment	Pensionare, încălcarea regimului obișnuit și a modului de viață, deteriorarea situației financiare, decesul unui soț și al celor dragi. Atitudine față de moarte, disperare.	Atitudine față de moarte, regândirea vieții, conștientizarea valorii conținutului vieții.	Îmbătrânirea biologică scăderea memorie, intereselor, atenției de trecut, emoțională, neîncredere exigență, nevoia de experiența ac de implicare credinta in sufletului .
---------------------------------------	--	--	---	--	---	---

O persoană de la naștere până la moarte trece prin diferite perioade de vârstă.

Există mai multe **abordări științifice populare** care analizează această problemă din punct de vedere social și pedagogic.

PERIODIZARE COGNITIVĂ

concepte

Periodizarea vârstei - Aceasta este o clasificare a nivelului de dezvoltare al unei persoane în funcție de vârsta sa, începând din momentul nașterii și terminând cu moartea.

Acest indicator are nu numai semnificație socială, psihologică, ci și juridică.

Deci, la o anumită vârstă, apare răspunderea penală, apar dreptul de a-și reprezenta interesele, dreptul de vot, dreptul de a primi pensie etc.

Fiecare etapă a vieții unei persoane are propriile sale caracteristici, probleme și priorități. Fiecărui segment al vieții îi corespunde un anumit nivel de socializare, o stare mentală specifică.

Periodizarea dezvoltării mentale

Dezvoltarea mentală - aceasta este starea unei persoane prin care se poate judeca nivelul de maturitate al personalității sale din punct de vedere psihologic. Vârsta psihologică constă din următoarele componente:

În realitate, componentele individuale ale vârstei psihologice a unei persoane pot să nu coincidă deloc între ele și cu vârsta biologică reală.

Clasificare pe ani

Clasificare generală pe ani în tabel:

	Perioada de vârstă	Caracteristici ale dezvoltării și comunicării
Adolescența		Cea mai dificilă perioadă din viața fiecărei persoane, când schimbările hormonale semnificative care apar în organism se reflectă în comportament, stima de sine, relațiile cu semenii și familia. Principala problemă este că, ca urmare a modificărilor semnificative ale aspectului copilului (dezvoltarea caracteristicilor sexuale secundare), acesta începe să se realizeze ca adult, dar datorită vârstei sale pentru societate, un adolescent este încă un copil. Necesitatea de a asculta de părinți și profesori provoacă adesea nemulțumiri și proteste. Relațiile cu semenii, care devin autoritățile principale, sunt pe primul loc. Abilitățile de comunicare (abilitatea de a te

		alături a unei echipe, de a câștiga prieteni, precum sexul opus) sunt de o importanță deosebită.
Tinerii		La această vârstă, toate furtunile adolescentine sunt lăsate în urmă. Tinerii dobândesc un anumit, conștient de interesele și preferințele lor. În cele din urmă se formează tabloul percepției lumii înconjurătoare, se stabilește un sistem de principii morale. În această perioadă, există o alegere a direcției ulterioare de dezvoltare în termeni sociali -. De regulă, în același timp, începe perioada primei relații serioase, primul adult.
Adulții		Perioada de maturitate și performanță maximă. În acest moment, oamenii se află la apogeul dezvoltării lor intelectuale, fizice, mentale. Aceasta este o perioadă de activitate profesională activă, crearea unei familii,.
		În acest moment, majoritatea oamenilor au deja o profesie stabilă, familia, copiii cresc. În același timp, apar primele semne de îmbătrânire - riduri, păr gri, scăderea activității sexuale și fizice. Criza vârstei mijlocii îi depășește pe oameni, indiferent de gradul de bunăstare socială și mentală. În acest moment, există o evaluare a etapelor trecute ale vieții, o analiză a succeselor și eșecurilor acestora. De multe ori se ia o decizie cu privire la necesitatea unor schimbări în viața schimbărilor, despre corectarea greșelilor făcute mai devreme. Vârsta mijlocie este perioada în care majoritatea oamenilor au copii în adolescență și părinții lor sunt bătrâni sau morți. Dificultățile de comunicare cu copiii și nevoia de îngrijire a părinților în vârstă necesită o cheltuială semnificativă de energie.
	46 - 60 de ani	De regulă, după ce au depășit perioada dificilă a vârstei

		mijlocii, persoanele apropiate de vârstă de 60 de ani intră într-o perioadă de stabilitate și de încredere în sine calmă. Cea mai mare parte a vieții este lăsată în urmă și în acest moment oamenii încep să aprecieze cu adevărat ceea ce au.
	61-75 de ani (mai în vârstă)	Pentru majoritatea persoanelor în vârstă, problemele de sănătate sunt pe primul loc, deoarece până în acest moment toate bolile cronice s-au agravat și apare o slăbiciune generală a organismului. În același timp, activitatea socială, dorința de comunicare, implicarea în viața de familie nu slăbesc. Mulți oameni în vârstă continuă să lucreze, ceea ce le oferă un stimulent suplimentar pentru a trăi.
	76-90 ani (varsta)	Majoritatea bătrânilor sunt deja pensionari, iar sfera lor de interes se limitează la propria sănătate, comunicarea cu familiile, îngrijirea nepoților. La bătrâni, caracterul se schimbă semnificativ - devine mai puțin emoțional, rigid. Deseori, la această vârstă, se manifestă ceva infantilism și egoism. Mulți au anxietate, insomnie, frică de moarte.
	peste 90 de ani (centenari)	Dependența fizică, pasivitatea, anxietatea și incertitudinea se manifestă activ. De mare importanță este prezența unui număr de persoane apropiate care pot oferi asistență maximă. Frica de moarte în majoritatea este tocită și înlocuită de o conștientizare obiectivă a sfârșitului iminent al călătoriei vieții.

Principii și abordări

Clasificarea se bazează pe evaluarea următorilor indicatori:

Baza periodizării este **determinarea vârstei reale a unei persoane** care are caracteristicile de mai sus.

În același timp, o analiză suplimentară a stării mentale, biologice, permite o abordare mai individuală a evaluării personalității.

Elkonin

DB Elkonin a fost înclinat să creadă că gradarea vârstei **este de mare importanță științifică**. Construirea unei clasificări competente vă permite să determinați forțele motrice ale dezvoltării umane în fiecare etapă a vieții sale.

Cunoștințele rezultate contribuie la formarea celui mai complet sistem pedagogic, la dezvoltarea unor reguli eficiente pentru educarea tinerei generații.

Omul de știință a acordat o importanță deosebită etapelor incipiente ale vieții unei persoane, când se stabilește sistemul de bază de valori și se formează viziunea asupra lumii. **Fazele de vârstă standard** Elkonin împărțit în perioade:

Fiecare perioadă este evaluată pe patru indicatori:

- **impactul social** - influența societății asupra formării personalității copilului;
- **activitate de conducere** - tipul de activitate care are un efect prioritar asupra stării psihice;
- **criza** – o perioadă negativă în cadrul fiecărei etape care trebuie depășită pentru a trece la nivelul următor.
- **neoplasme** - cunoștințe, abilități și abilități care au apărut într-o nouă etapă.

Erickson

E. Erickson a identificat 8 stadii de dezvoltare a personalității, fiecare dintre ele corespunde **unei sarcini specifice**.

Potrivit omului de știință, în fiecare etapă, când o persoană realizează o sarcină, apar punctele forte și punctele slabe prioritare.

Vygotski

LS Vygotsky a acordat o atenție deosebită copilăriei, deoarece el credea că înțelegerea specificului fiecărei etape a dezvoltării unui copil oferă părinților posibilitatea de a-și corecta comportamentul și de a înțelege mai bine copilul.

Perioadele alocate de Vygotsky :

Vygotsky și periodizarea sa a dezvoltării psihicului:

Freud

Z. Freud credea că comportamentul uman este rezultatul muncii inconștientului său. Forța motrice principală este energia sexuală.

Omul de știință a identificat următoarele etape în dezvoltarea sexualității:

Probleme de periodizare

Nu întotdeauna vârsta reală a unei persoane coincide cu nivelul dezvoltării sale mentale, cu gradul de socializare.

Majoritatea granițelor conturate se pot schimba în orice direcție, ținând cont de caracteristicile unui anumit individ. **Periodizarea limitelor cele mai vagi** în raport cu adolescența.

În orice caz, o perioadă face loc alteia, când apar calități și proprietăți care nu existau înainte.

Trecerea la următoarea etapă de dezvoltare și atitudine **semnifică automat o schimbare în viață**.

Astfel, în fiecare etapă a vieții, o persoană se caracterizează prin **anumite trăsături** de dezvoltare emoțională, mentală, intelectuală.

Problema periodizării vârstei a îngrijorat mulți oameni de știință celebri și continuă să trezească interes pentru știința modernă.

Definiția ciclului de viață al familiei

Ciclul de viață al familiei cuprinde etape specifice, fiecare caracterizată de etape de dezvoltare și provocări. Anumite abilități de viață sunt perfecționate în fiecare etapă; de exemplu, când Carl și Evelyn au urmat o facultate, probabil că au învățat cum să trăiască mai independent.

În același timp, ciclul de viață al familiei poate fi afectat de boli grave, relații tensionate, deces și alte circumstanțe dificile. Deși rezumatul ciclului de viață al familiei lui Carl și Evelyn nu menționează niciuna dintre aceste tipuri de situații, toate familiile suportă provocări de un fel sau altul pe măsură ce trec anii.

1. Independență – Oamenii intră în stadiul de independență (cunoscut și sub denumirea de „adult neatașat”) atunci când sunt lansați din copilărie în maturitate. Așa cum sugerează și numele acestei etape, este un sezon de învățare a modului de a trăi pe cont propriu – să aibă grijă de propriile nevoi zilnice și să ia decizii în afara influenței globale a oricui altcineva. Odată cu fiorul independenței vine și povara responsabilității. Cu alte cuvinte, deși tinerii adulți se pot bucura de o nouă libertate, ei trebuie, de asemenea, să-și mențină finanțele, îngrijirea sănătății etc. Etapa de independență este, de asemenea, atunci când adulții tineri au mai multe șanse să formeze relații după preferințele și alegerea lor, ceea ce duce la o mai mare vulnerabilitate și intimitate cu ceilalți. Această fațetă relațională a etapei de independență poate duce în cele din urmă pe oameni în următoarea etapă a ciclului de viață al familiei.

Prima etapă a independenței este un moment în care adulții neatașați își urmăresc relațiile și carierele.

Tinerețe etape

2. Cuplaj/căsătorie – În timpul etapei de independență, o persoană poate deveni atașată și atrasă de un alt individ, ceea ce duce la cuplare sau căsătorie. Cuplul poate fi de acord să fie monogam, poate chiar până la punctul de a se căsători și de a împărți o casă. Beneficiile acestei etape includ sprijin și advocacy unul pentru celălalt, intimitate emoțională și fizică, compromis sănătos și interdependență. Dar această etapă poate prezenta și provocările sale. De exemplu, cuplurile pot să nu fie de acord cu privire la anumite valori pe care le profesează, la modul în care gestionează banii și la felul de interacțiuni pe care le vor avea cu ceilalți. Această etapă de cuplare și căsătorie trece adesea în creșterea copiilor, următoarea etapă a ciclului de viață al familiei.

Un cuplu poate alege să se căsătorească în a doua etapă a ciclului de viață al familiei.

Mire și mireasă la nuntă

3. Parenting: bebelușii prin adolescență - Etapa parentală a ciclului de viață al familiei nu numai că crește o familie în număr odată cu adăugarea copiilor, dar și transformă profund dinamica familiei . Este posibil ca cuplurile să fie nevoite să sacrifice spontaneitatea și momentele de liniște de care s-au bucurat cândva pentru rutinele simple și gălăgie tipice copiilor. Această etapă este adesea incredibil de plină de satisfacții și de memorabile, deoarece părinții își urmăresc copiii devenind indivizi unici, cu personalități și talente speciale. În același timp, poate fi un sezon marcat de epuizare totală și mult conflict din cauza numeroaselor cerințe și decizii pe care le întâmpină părinții. Această etapă a ciclului de viață al familiei are, de asemenea, provocări diferite pentru creșterea bebelușilor față de copiii de vârstă elementară față de copiii adolescenți. De exemplu, în ceea ce privește cea din urmă, a le permite adolescenților să aibă mai multă independență devine adesea o problemă mare și uneori dificilă.

Copiii devin parte a familiei în a treia etapă a ciclului de viață al familiei.

Cuplu cu doi copii ținându-se de mână

4. Lansarea copiilor adulți – În această etapă de lansare, copiii familiei intră în prima etapă descrisă mai sus, demonstrând astfel de ce acest concept de ciclu de viață al familiei este într-adevăr numit „ciclu”. La fel ca și părinții lor, copiii adulți pretind independența părăsind acasă și asumându-și riscul și recompensele gestionării îngrijirii lor și luării deciziilor. Din perspectiva părinților, aceștia pot simți un mare sentiment de realizare în pregătirea copiilor pentru acest ritual critic de trecere. În același timp, poate fi dificil – și foarte emoționant – să accepte independența copiilor lor, să se adapteze la un „cuib gol” și să fie din nou „doar un cuplu”. Această etapă aduce acasă, de asemenea, realitatea îmbătrânirii și a cincea și ultima etapă a ciclului de viață al familiei.

De ce este important ciclul de viață al familiei?

Înțelegerea ciclului de viață al familiei este importantă, deoarece este benefic să anticipăm experiențele tipice de-a lungul călătoriei vieții. Reușirea într-o etapă îi ajută pe oameni să se simtă mai bine pregătiți pentru următoarea.

Care sunt cele 5 etape ale ciclului de viață al familiei?

Cele cinci etape ale ciclului de viață al familiei sunt: 1) Independență, 2) Cuplaj/căsătorie, 3) Parenting: bebeluși până la adolescență, 4) Lansarea copiilor adulți și 5) Pensionare/anii seniori. Fiecare etapă duce adesea la următoarea.

Ce înseamnă ciclul de viață al familiei?

Ciclul de viață al familiei s-a născut din teoria conform căreia oamenii experimentează viața prin cinci etape distincte. Etape specifice și provocări caracterizează aceste etape.

Teoriile dezvoltării umane

Definiri conceptuale

Adolescența

Deși prima utilizare a cuvântului „adolescență” a apărut în secolul al XV-lea și provine din latinescul „adolescere”, care însemna „a crește sau a crește până la maturitate” (Lerner & Steinberg, 2009: 1).

În 1904, primul președinte al Asociației Americane de Psihologie, G. Stanley Hall, a fost creditat cu descoperirea adolescenței (Henig, 2010: 4). În studiul său intitulat „Adolescența”, el a descris această nouă fază de dezvoltare care a apărut ca urmare a schimbărilor sociale de la începutul secolului al XX-lea. Datorită influenței Legilor Muncii în corelație cu cea a copilului și a educației universale, tinerii au avut o perioadă nouă în anii adolescenței în care responsabilitățile maturității nu le-au fost impuse la fel de repede ca în trecut.

Inițial, Hall nu avea o viziune pozitivă asupra acestei etape și credea că societatea trebuie să „ardă vestigiile răului din natura lor” (G. Stanley Hall, 2010). Prin urmare, adolescența a fost o perioadă de depășire a impulsurilor asemănătoare unei fiare, deoarece cineva era cuprins de o perioadă de „furtună și stres” (Lerner & Israeloff, 2005: 4). El a identificat trei aspecte cheie ale acestei faze: *tulburările de dispoziție, conflictul cu părinții și comportamentul riscant*.

Înainte de prima jumătate a secolului trecut, psihologi importanți, precum: Freud, Piaget, Maslow și Kohlberg au abordat tematica și etapele dezvoltării umane. De la mijlocul secolului, mai precis, în intervalul anilor 1950 până în anii 1970, în Europa și în America, s-au publicat o serie de lucrări, care au ajutat adolescența, să apară ca domeniu de studiu.

Erik Erikson (1959: 251-263) a descris impactul experienței sociale de-a lungul întregii vieți. Erikson a privit viața în opt etape. Am simțit că grupul nostru de vârstă de 13-23 de ani s-a luptat cu următoarele trei etape:

Stadiul 4 psihosocial – Industrie vs. Inferioritate, vârsta 5-11 ani. Întrebare principală: Am succes sau nu? Prin interacțiunile sociale, copiii încep să dezvolte un sentiment de mândrie pentru realizările și abilitățile lor. Focus: Competență.

Stadiul psihosocial 5 – Identitate vs. Confuzie, vârsta 12-19 ani. Întrebare principală: Cine sunt și unde mă duc? În timpul adolescenței, copiii își explorează independența și își dezvoltă sentimentul de sine. Formarea identității poate dura mult timp și poate duce la o „criză de identitate”. Focus: Identitate.

Stadiul 6 psihosocial – Intimitate vs. Izolare, vârsta 20-35 de ani. Întrebări principale: Sunt iubit și dorit? Ar trebui să-mi împart viața cu cineva sau să trăiesc singur? Această etapă acoperă perioada vârstei adulte timpurii, când oamenii explorează relațiile personale. Focus: Conexiuni.

În 1962, psihanalistul american, de origine germană, Peter Blos, supranumit ”Mr. Adolescence” de a publicat o lucrare intitulată *Despre adolescență*. Blos, un psihanalist american de origine germană, era cunoscut sub numele de ca urmare a cercetărilor sale asupra problemelor adolescenților. Teoriile sale descriau conflictele pe care adolescenții le au între dorința de a se elibera de părinți și de dorința de a rămâne dependenți. El a popularizat ideea că au existat două etape de individuare în dezvoltarea umană. Prima apare când copilul este mic, iar a doua are loc când copilul este adolescent și este în sfârșit capabil să renunțe la dependențele familiei. Maturitatea depinde de atingerea unui grad de independență, „sinele” se dezvoltă în timpul adolescenței. Scopul este de a fi independent și de a descoperi atributele unice ale cuiva pe măsură ce își dezvoltă potențialul distinct.

Studii culturale și de gen care extind viziunea occidentală asupra adolescenței

Este important de menționat că în multe alte societăți adolescența nu este recunoscută ca o fază a vieții. În schimb, există o distincție între copilărie și vârsta adultă, cu ritualuri semnificative în jurul acestei transformări. Durata acestor ritualuri poate fi de doar câteva zile, în timp ce în Statele Unite perioada adolescenței durează adesea peste un deceniu. Deși avem bat mitzvah, confirmări și sărbători în legătură cu obținerea unui permis de conducere sau absolvirea liceului, adolescenții din această țară adesea nu au semne oficiale de drum în drumul lor spre maturitate. Tinerii sunt adesea lăsați să-și conceapă propriile rituri de trecere, violența bandelor, sarcina și graffiti-urile pot servi drept astfel de pasaje. Văzând acești factori de risc printre mulți alții a alimentat credința comună a societății occidentale prin anii 1970 că adolescenții erau „fărămiți” de deficite majore și trebuiau „remediați” pentru a deveni autosuficienți și independenți.

Anii 1970 au dus, la o mai mare concentrare și înțelegere a contextului cultural și a diferențelor de gen. Noile abordări au modelat definiții mai ample asupra a ceea ce însemna dezvoltarea unei identități și a sentimentului de sine în adolescență. Webster’s definește sinele ca fiind „ființa esențială a unei persoane, diferită de oricare alta” (Webster’s: 1984: 627). Această definiție este în contrast puternic cu „sinele” văzut în alte țări. În majoritatea țărilor din Asia, Africa, America Latină și sudul Europei, „sinele” este experimentat cu o viziune mai degrabă interdependentă decât independentă. De exemplu, în Japonia cuvântul pentru „sine” este Jibun, care înseamnă „partea cuiva din spațiul de viață comun” (Kitayama & Markus, 1991: 228). Acesta este un „eu” cu totul diferit și unul care onorează interdependența. Lumea occidentală a început să se uite mai îndeaproape la modalitățile de definire a „sinelui” în anii 1970.

Cu rădăcinile, în mișcările multiculturală și feministe ale psihologiei, în anii 1970 s-a născut domeniul terapiei relațional-culturale (TRC). În 1976, Jean Baker Miller a publicat *Towards a New Psychology of Women*, o lucrare revoluționară în înțelegerea relațiilor umane. Modelul relațional pe care l-a descris, în care relațiile care favorizează creșterea sunt văzute ca centrale pentru bunăstare, iar deconexiunile sunt adesea văzute ca sursa problemelor psihologice, a oferit o schimbare de paradigmă în înțelegerea noastră a dezvoltării umane. Această viziune a ajutat în mod dramatic la deschiderea porților pentru o reevaluare a importanței relațiilor de familie în timpul adolescenței. Accentul care fusese pus pe dezangajare, unde „furtuna și stresul” erau văzute ca normale și inevitabile, a fost reexaminat ca fiind construit cultural. Ceea ce a fost văzut ca o „trăsătură feminină”, îngrijită de relații, a fost recent perceput ca o caracteristică umană necesară în mod critic în dezvoltarea umană și societatea noastră.

De asemenea, teoreticienii au început să se aprofundeze mai mult în gen și cultură. Decurgând din lucrări teoretice importante precum Carol Gilligan (1982) *In a Different Voice*, cărți populare precum *Reviving Ophelia: Saving Selves of Adolescent Girls* de Mary Pipher (1994) au apărut în anii 1990. Cartea lui Pipher a analizat modul în care nivelurile crescânde de sexism și violență în cultura noastră determină fetele să-și înăbușe spiritul creator și impulsurile naturale, ceea ce în cele din urmă le distruge stima de sine. A urmat o carte importantă despre băieți. *Raising Cain: Protecting the Emotional Life of Boys* de către psihologii copii Daniel J. Kindlon și Michael Thompson (1999) au explorat viețile adesea ascunse și adesea dureroase ale adolescenților bărbați care sunt triști, răniți, speriați, tăcuți și cu un risc ridicat de sinucidere, abuzul de alcool și droguri, singurătate și violență. În timp ce fetele se pot închide în adolescență din cauza unei culturi a obiectivării, băieții sunt îndepărtați de viețile lor emoționale („băieții mari nu plâng”) de către adulți și semenii lor și, adesea, experimentează o cultură a cruzimii. În această cultură, băieții sunt rareori încurajați să dezvolte calități precum compasiunea, sensibilitatea, căldura și empatia.

Tineretea

Domeniile dezvoltării pozitive a tinerilor și dezvoltării comunitare a tinerilor au apărut și s-au dezvoltat între anii 1980 și 1990. „Dezvoltarea tinerilor” este procesul prin care tinerii dobândesc abilitățile sociale, cognitive și emoționale necesare vieții.

Mișcarea pentru Dezvoltarea Tineretului (University of Minnesota Cooperative Extension, 2005) analizează modul în care tinerii au nevoie de colegi, adulți, școli și o comunitate pentru a-și dezvolta abilitățile și interesele până la vârsta adultă. Principiile dezvoltării tinerilor se concentrează pe atuurile fiecărui copil și subliniază modul în care intervenția timpurie poate duce la succes. „Scopul perspectivei de dezvoltare pozitivă a tinerilor este de a promova rezultate pozitive. Această idee este în contrast puternic cu o perspectivă care se concentrează pe pedeapsă și ideea că adolescenții sunt răniți.” (Richard Lerner și colab. 2009: 17) Mișcarea de dezvoltare pozitivă a tinerilor pune accent pe ajutarea tinerilor să-și atingă potențialul, mai degrabă decât să se concentreze pe riscurile dezvoltării lor. De asemenea, îi încurajează pe toți tinerii să contribuie la bunăstarea comunității mai mari prin dezvoltarea alfabetizării emoționale, exprimarea emoțională și acceptarea - abilități necesare atât de ambele sexe, cât și de societate în general.

Ce se întâmplă în creierul tinerilor și de ce artele pot să ajute

Creierul continuă să se maturizeze până la vârsta de 20 de ani, deoarece sistemul limbic (locul de origine al emoțiilor) și cortexul (cel care gestionează emoțiile) încă se formează. Adolescenții au un sistem limbic care este foarte activ în timpul pubertății, cu un cortex

prefrontal care continuă să se maturizeze încă zece ani! Este ușor de văzut cum emoțiile pot depăși raționalitatea și capacitatea generală a adolescenților de a le gestiona.

Cercetătorii au descoperit, că la adolescenți, creierul adolescenților, care este deja „dezechilibrat” din punct de vedere al dezvoltării, are de suferit și mai mult, în timpul stresului. Mulți dintre tinerii pe care îi servim trăiesc în sărăcie, cu circumstanțe familiale dificile și uneori cu violență. Aceștia ajung la maturitate, trecând cerințele cărora trebuie să le facă față adulții, de foarte timpuriu, în viața lor.

În momentele de stres, funcția cortexului prefrontal, care nu este încă pe deplin dezvoltată, este diminuată, instinctele de supraviețuire și de ameliorare a durerii intervin, iar tinerii se îndreaptă către activități care își asumă riscuri și le provoacă plăcere (chiar dacă aceasta este doar de moment). Adolescența oferă adolescenților un creier deschis, în continuă expansiune, pentru a încerca lucruri noi, dar prezintă și un risc uriaș atunci când tinerii sunt stresați, deoarece chemarea dependenței de droguri, tutun, alcool și alimente de îngrășare poate fi puternică, oferind o promisiune de ameliorare de la starea emoțională negativă.

Măsuri: pentru a atenua atracția convingătoare către droguri, depresie, tulburări de alimentație etc.

În 1999, Comitetul pentru Arte și Științe Umaniste a sponsorizat proiectul „Champions of Change: The Impact of the Arts on Learning”, care a introdus șapte cercetări care studiază / cercetează impactul învățării artelor asupra tinerilor și natura acelei experiențe. Această colecție include rezultatele cercetărilor de un deceniu conduse de profesorul de la Universitatea Stanford, Shirley Brice Heath, și identifică calități ale experienței creative - explorarea identității individuale, asumarea riscurilor și responsabilitatea pentru consecințe - care explică impactul acestora asupra tinerilor. În domeniul artelor, tinerii au o gamă, un grad și o frecvență mai mare de asumare a riscurilor decât în serviciile comunitare sau în programele sportive. Această experiență de explorare, descoperire și prezentare cu alții în arte îi ajută pe tineri să-și construiască o identitate mai bogată, cu abilități sporite de angajament și responsabilitate și conexiuni atât cu semenii, cât și cu adulții. Adolescența este un moment în care tinerii sunt cei mai deschiși către noi posibilități și noi șanse de schimbare, un moment optim pentru ca artele să intervină, deoarece asumarea de riscuri pozitive poate fi la cote maxime. Participarea la artă oferă adolescenților emoție, risc și o multitudine de moduri de a părăsi în siguranță zona de confort și de a alimenta posibilitățile pentru viitorul lor.

Temă

Alegeți și argumentați principalele stadii de dezvoltare, pornind de la câteva dintre sarcinile de dezvoltare pentru adolescenți și adulți tineri

Cf. (Copeland W, Shanahan L, Miller S, și colab., 2010: **167**) . doi: 10.1176/appi.ajp.2010.09081190..

Sarcinile adolescentului: Sarcinile adulților:

- (a) integrarea în grupul de egali
- (b) acceptarea maturității fizice
- (c) stabilirea unei identități autonome

- (d) obținerea independenței față de părinți
- (e) pregătirea viitoarei vieți de familie
- (f) realizarea conștientizării sociopolitice
- (g) pregătirea pentru o ocupație
- (h) a avea o relație romantică
- (i) formarea de prietenii strânse (a) preluarea responsabilității ca cetățean
- (b) dezvoltarea unui parteneriat ferm
- (c) locuiește cu partenerul
- (d) constituirea unei familii
- (e) îngrijirea unei familii
- (f) începerea unei cariere
- (g) integrarea într-un grup social
- (h) înființarea unei gospodării independente

Studiul dezvoltării adolescenților comportă o abordare multidisciplinară, selecția familiilor de teorii pe care le propunem includ perspective dintr-o diversitate de discipline, provenite din științe precum: psihologia, sociologia, antropologia culturală, educația, dezvoltarea umană, știința familiei și ecologia socială.

Natura complexă (oarecum ambiguă) i-a determinat pe cercetători și teoreticieni adolescenței a și nevoia rezultată pentru o varietate de teorii care să țină seama de schimbările care au loc în această perioadă.

Teoriile au jucat un rol cheie în evidențierea transformărilor, care au loc în timpul adolescenței. Aceste teorii sunt necesare pentru înțelegerea raționamentului, pentru exprimarea și reglarea emoțională, maturizare fizică, înțelegere de sine și extinderea rolurilor sociale și a relațiilor interpersonale. Teoriile au deschis calea în concentrarea atenției asupra capacității adolescenților de a direcționa cursul dezvoltării lor prin simțul lor emergent al scopului și formarea unei identități personale. Cu toate acestea, nicio teorie a dezvoltării adolescenților nu abordează toate aceste domenii.

Perspective teoretice care se adresează dezvoltării și comportamentului adolescenților.

I. Teorii ale sistemului biologic – Teorii care se concentrează pe sistemul biologic, inclusiv evoluția și psihologia evoluționistă, genetica comportamentală și teoriile biosociale și teoriile sistemelor dinamice.

Reprezentanți: Ch. Darwin; J.L. Matson (1985) și C.R. Cloninger CR (1986) – cu teoria biosocială unificată a personalității. Etc.

II. Teorii ale sistemului psihologic – Teorii care pun accent pe sistemul psihologic, inclusiv teorii psihanalitice, teorii psihosociale, teorii ale dezvoltării cognitive și teorii de autoreglare.

Reprezentanți: G. Stanley Hall, Sigmund Freud etc.

III. Teorii societale – Teorii care subliniază sistemele societale, inclusiv teoriile interpersonale, teoriile familiei, teoriile ecologice, teoriile rolului social și ale cursului vieții și teoriile culturale.

Reprezentanți: Max Weber; Ralph Linton; Talcott Parsons etc.

I. **Perspective privind sistemul biologic**

Sistemul biologic cuprinde toate acele procese necesare functionarii fizice a organismului si activității psihice. Sistemul nervos central – creierul și măduva spinării – a și sistemul nervos periferic sunt componente ale sistemului biologic prin care toate informațiile senzoriale sunt primite, procesate și transmise pentru a ghida comportamentul. Procesele biologice se dezvoltă și se schimbă ca o consecință a maturizării ghidate genetic; stimularea mediului și resursele, inclusiv interacțiunile sociale, provocările cognitive și nutriția; expunerea la toxine din mediu; întâlniri cu accidente și boli; și modele de comportament ale stilului de viață. Sistemul biologic este un sistem dinamic, pe mai multe niveluri, în care maturizarea la un nivel poate avea consecințe profunde, și uneori neașteptate, pentru maturizarea la un alt nivel (Newman & Newman, 2018).

Niciun om, indiferent de dotările sale biologice, nu poate trăi fără suporturi de mediu, inclusiv aer, hrană, apă și adăpost.

Cu toate acestea, nicio teorie a dezvoltării nu susține că povestea creșterii este în întregime despre natură. Suntem din ce în ce mai conștienți de faptul că oamenii au nevoie și de sprijin social și stimulare cognitivă pentru a se dezvolta și a crește. Cu toate acestea, când întrebăm cum are loc dezvoltarea, teoriile din această parte atrag atenția asupra proceselor bazate pe biologic care ghidează direcția și natura creșterii.

Pubertatea se referă la perioada de tranziție biologică de la copilărie la adolescență. Transformările biologice au loc în mai multe domenii, inclusiv maturizarea neurologică; creșteri relativ rapide ale înălțimii și greutateii; modificări ale formei corpului, forței și rezistenței; modificări ale sistemului hormonal; și maturizarea sistemului reproducător.

Există câteva teorii care oferă perspective asupra naturii și semnificației proceselor biologice, deoarece acestea contribuie la dezvoltarea și comportamentul adolescenților.

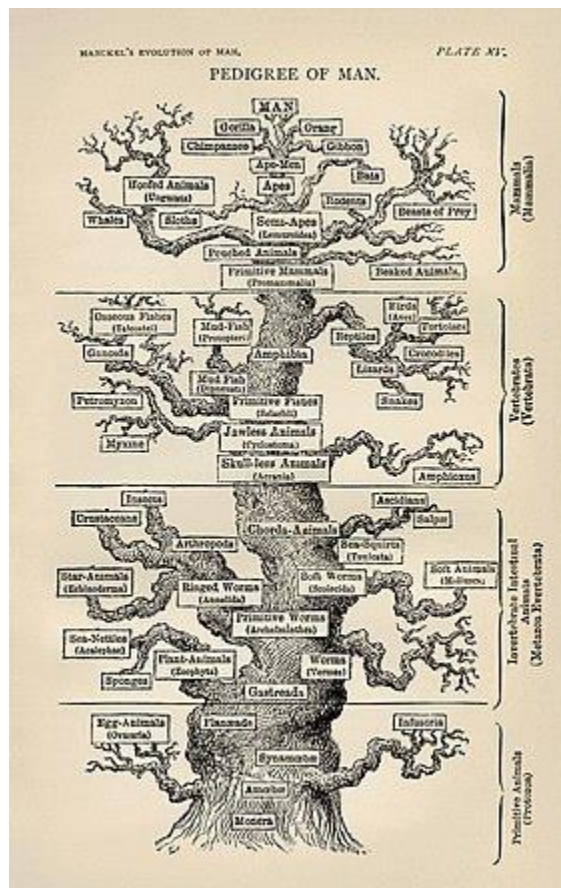
(1). Teoriile evoluționiste

Teoriile evoluționiste privesc, pe termen lung, apariția speciei umane. Conform acestei perspective, oamenii de astăzi poartă cu ei **caracteristici ghidate genetic** transmise din generație în generație care au contribuit la supraviețuire și la succesul reproductiv.

Evoluția înseamnă schimbare, în timp. Fiecare ființă umană vie este o poveste de succes evolutivă. Fiecare dintre noi descinde dintr-o linie lungă și neîntreruptă de strămoși care au triumfat asupra celorlalți în lupta pentru a supraviețui și a se reproduce.

Cu toate acestea, pentru ca genele noastre să reziste în timp - pentru a supraviețui climatelor dure, pentru a învinge prădătorii - am moștenit **procese adaptive, psihologice**, menite să asigure succesul.

Facem referire, în principal, la teoriile lui Darwin, pentru a prelua concepte din psihologia evoluționistă, cu accent pe integrarea forțelor genetice și sociale, care ne permit corelații între ceea ce s-a întâmplat, pe parcursul evoluției, de la primat și ajungând până la conceptul de adaptare a individului (adolescent / tânăr / adult) la o nișă ecologică. Au ca rezultat fenotipuri legate de pubertate, fidelitate față de un grup, strategii sexuale specifice sexului, agresivitate și agresiune și natura adaptativă a comportamentelor riscante.

Arborele vieții descris de Ernst Haeckel în *Evoluția omului* (1879) ilustrează viziunea din secolul al XIX-lea despre evoluție ca proces progresiv care duce către om. Pag. 189.

(2). Teorii biosociale

Teoria biosocială este o teorie din știința comportamentală și socială care descrie tulburările de personalitate și bolile mintale și dizabilitățile ca trăsături de personalitate determinate biologic, care reacționează la stimulii din mediu. (Matson, 1985; Cloninger, 1986)

Teoriile biosociale oferă perspective asupra interdependenței naturii și a hrănirii prin luarea în considerare a diferitelor moduri în care genele și mediile interacționează pentru a influența dezvoltarea și comportamentul. În timp ce teoriile evoluționiste se concentrează pe

istoria lungă a adaptării umane și pe contribuțiile probabile ale diferitelor adaptări fizice și comportamentale la fitness, teoriile biosociale se bazează pe baza evoluției pentru a se concentra pe interacțiunile contemporane ale proceselor genetice și de mediu. Acest capitol se concentrează pe teoriile care iau în considerare interacțiunea factorilor genetici cu condiții specifice de mediu, de exemplu, toxinele din mediu, mediile parentale dure sau încurajatoare și interacțiunile între semenii, pentru a ține seama de rezultate precum abilitățile cognitive, caracteristicile personalității, relațiile cu semenii, delincvența, și comportament antisocial.

(3.) Teorii ale sistemelor dinamice

Teoriile sistemelor dinamice consideră dezvoltarea ca un rezultat probabilistic al interacțiunii proceselor la mai multe niveluri și multe sisteme. Perspectiva sistemelor dinamice poate fi aplicată oricărui sistem care se modifică peste timp, de la nivelul celular la sistemul solar. Cu toate acestea, relevanța sa pentru dezvoltarea adolescenților a devenit din ce în ce mai utilă, deoarece sugerează o modalitate de a coordona schimbarea de la moment la moment cu transformările de dezvoltare pe termen mai lung. Teoria sistemelor dinamice abordează acest moment al vieții ca o tranziție de fază care rezultă din forțele din interiorul și din exteriorul persoanei, fuzionarea și influențându-se reciproc pentru a produce noi capacități și comportamente. Cu accent pe studierea caracteristicilor sistemelor deschise, pe autoreglementarea adaptivă și autoorganizarea adaptivă și pe ideea normei de reacție, așa cum aceste idei se aplică dezvoltării adolescenților.

Concluzie:

1. Teoriile diferă în funcție de perioada dezvoltării în timp, după cum urmează:

- Teoria evoluționistă ia în calcul intervalul de dezvoltare în timp.
- Teoria biosocială ia în considerare ereditatea între generațiile adiacente;
- Teoria sistemelor dinamice ia în considerare impactul experiențelor, care modelează dezvoltarea.

Cele trei teorii pun accentul pe trei aspecte ale dezvoltării:

- Importanța variabilității în înțelegerea naturii și direcției dezvoltării.
- Necesitatea identificării componentelor esențiale ale sistemului biologic care pot favoriza sau constrânge dezvoltarea.
- Interacțiunea continuă a factorilor biologici și de mediu în modelarea direcției de creștere.

De asemenea, teoriile au opinii diferite despre cauzalitate. Teoria evoluționistă plasează explicația comportamentului într-o istorie a aptitudinii adaptative de-a lungul multor generații. Teoria sistemelor dinamice vede comportamentul observat ca un rezultat probabilist care rezultă din auto-organizarea componentelor sau caracteristicilor existente ale sistemului care interacționează în timp. Teoriile biosociale se situează undeva la mijloc, examinând sursele comportamentului contemporan prin explorarea interpenetrării unor condiții genetice și de mediu specifice.

Teme pentru studiu:

- Dinamica dezvoltării abilităților;
- Relațiile părinte-adolescent; și dezvoltarea antisocială.

Teorii ale sistemul psihologic

Sistemul psihologic include procese mentale centrale pentru capacitatea unei persoane de a da sens experiențelor și de a acționa. **Emoția, memoria, percepția, motivația, gândirea și raționamentul, limbajul, abilitățile simbolice** și orientarea cuiva către viitor sunt toate exemple de procese psihologice. Atunci când aceste procese sunt integrate, ele oferă resursele pentru gestionarea informațiilor, rezolvarea problemelor și navigarea în realitate. Ele contribuie la diferențele individuale de motivație, persistență, independență, ingeniozitate, obiective personale și sentimente de autodeterminare (Newman & Newman, 2018).

La fel ca procesele biologice, procesele psihologice se dezvoltă și se schimbă pe parcursul vieții. Capacitatea de funcționare intelectuală și emoțională și direcția maturizării cognitive sunt ghidate de informațiile genetice. Unele afecțiuni genetice au ca rezultat deficiența intelectuală și o capacitate redusă de învățare. Maturitatea neurologică, semnificativă, contribuie la schimbarea psihologică, pregătind adolescentul nu doar în a-și controla atenția, emoțiile și comportamentul, ci și în a-i stimula capacitatea de a face planuri, de a gândi și de a rezolva probleme complexe.

Schimbarea psihologică rezultă, de asemenea, din acumularea de experiențe, inclusiv, din întâlniri cu diferite medii educaționale care au impact asupra dezvoltării creierului și au ca rezultat noi structuri cognitive și noi abordări ale rezolvării problemelor.

Procesele psihologice pot fi îmbunătățite de numeroase experiențe de viață, inclusiv calitatea practicilor de parenting și socializare; interacțiuni cu prietenii.

Oportunități precum: joc-ul (de toate tipurile); lectura; călătoriile; expunerea la muzică, artă, poezie și arte dramatice; și școlarizarea, toate aceste procese pot fi, subminate prin expunerea la o educație dură sau neglijentă. De asemenea, medii stresante, cum ar fi: orele de clasă stresante (cu un cadru didactic, mereu, încruntat) hărțuirea sau respingerea socială, sau abuzul sexual sau psihologic.

Important de reținut este faptul că schimbarea psihologică poate fi autodirijată. O persoană poate decide să urmărească un nou interes, să învețe o altă limbă sau să adopte un nou set de idei. Oamenii se pot strădui să atingă noi niveluri de auto-cunoaștere, să fie mai conștienți de gândurile și sentimentele lor și să fie mai puțin defensivi / ofensivi.

Câteva dintre cele mai importante teorii, care oferă perspective unice asupra naturii și semnificației proceselor psihologice și care contribuie la dezvoltarea și comportamentul adolescenților.

II. Perspective privind sistemul psihologic

Adolescența este probabil cea mai controversată dintre toate perioadele dezvoltării umane. Gândirea psihologică privind procesul adolescenței, se bazează, în principal, pe teoriile lui G. Stanley Hall și R. E. Muuss, (1962).

Hall este psihologul care a realizat un studiu despre adolescență, bazat pe o abordare de extindere a teoriei lui Darwin. În opinia psihologului american, fiecare individ re trăiește dezvoltarea rasei umane de la o etapă primitivă, animală, la un mod de viață civilizat. Întregul proces este ghidat de forțe interne fiziologice și genetice, cu o influență (redușă, precizează autorul) din partea mediului cultural. Etapele sunt:

- copilăria (primii patru ani de viață) corespunde stadiului animal în care se dezvoltă abilitățile senzorio-motorii;
- copilăria (de la patru până la opt ani) reprezintă stadiul uman timpuriu al vânătorii și pescuitului și se caracterizează prin activități precum construirea de peșteri și case în copac;
- preadolescența (de la opt până la doisprezece ani) corespunde cf. Lui Hall „viețuirii în sălbăticie” și este perioada în care copilul învață abilitățile practice de citire și scriere prin exerciții și exersare;
- adolescența (de la pubertate până la maturitate) este o perioadă de furtună și stres corespunzătoare trecerii de la sălbăticie la civilizație.

Hall l-a descris pe adolescent ca oscilând între activitate și letargie, exuberanță și apatie, euforie și deznădejde, vanitate și umilință, nebunie și sfială, egoism copilăresc și altruism idealist, tânjind după autoritate și răzvrătire împotriva autorității.

Perioada adolescenței durează aproape zece ani, dar dacă i se permite să-și urmeze cursul natural și dacă adulții sunt îngăduitori și permissivi, conflictul și frământările vor lăsa treptat loc unei stări de maturitate civilizată până la vârsta de douăzeci de ani (cu extindere până la douăzeci și cinci/șase de ani – așa zisa adolescență emergentă).

Sigmund Freud, alt psiholog american – se ocupă de teoria dezvoltării psihosexuale.

Teoria lui Freud (1953) se bazează pe o serie de etape determinate genetic, care sunt relativ independente de influența mediului. În teoria sa, Freud a pus accent pe sexualitatea infantilă, pregenitală și pe efectul acesteia asupra personalității adolescentului. Pe tot parcursul adolescenței timpurii, noua trezire a sexualității este însoțită de excitare nervoasă, fobie genitală și tulburări de personalitate. (Sullivan, 1953).). Ca și Hall, Freud a simțit că acest conflict îl face pe adolescent deosebit de vulnerabil la tulburările emoționale.

(1). Teoriile psihanalitice

Teoriile psihanalitice se concentrează asupra **vieții mentale interioare**, incluzând **emoții** umane complexe, **motive**, **fantezii**, **dorințe** și **convingeri**, care operează deopotrivă la nivelul conștientului cât și al inconștientului pentru a modela gândirea și comportamentul.

Teoriile psihanalitice se concentrează atât pe modele normative, cât și pe cele patologice de dezvoltare care rezultă din presiunile de socializare care acționează asupra impulsurilor bazate pe biologic.

Teoriile psihanalitice presupun că impulsurile sexuale și agresive puternice găsesc moduri unice de exprimare în fanteziile individului, conceptul de sine, strategiile de rezolvare a problemelor și interacțiunile sociale.

Anumite relații sociale primare, în special diadele *mamă-copil* și *tată-copil*, sunt examinate pentru rolul lor în determinarea posibilelor moduri de exprimare și satisfacere a nevoilor/impulsurilor și interiorizarea standardelor morale.

Teoriile psihanalitice sunt relativ unice în a lega aspecte semnificative ale comportamentului adolescentului de conflictele nerezolvate ale copiilor cu privire la relațiile lor cu părinții.

Teme de studiu:

Fazele dezvoltării adolescenților,

Trăsăturile emergente ale dezvoltării ego-ului,

Mecanismele de apărare

Parentingul copiilor adolescenți.

Teoriile psihosociale

(2). **Teoriile psihosociale** se concentrează pe natura înțelegerii de sine, a relațiilor sociale și a proceselor mentale care susțin **conexiunile dintre persoană și lumea sa socială**. Teoriile psihosociale abordează schimbările modelate în dezvoltarea ego-ului, inclusiv înțelegerea de sine, formarea identității, relațiile sociale și viziunea asupra lumii de-a lungul vieții.

Conform teoriilor psihosociale, dezvoltarea este un produs al interacțiunilor continue dintre indivizi și mediile lor sociale. Societățile, cu structurile, legile, rolurile, ritualurile și sancțiunile lor, sunt organizate pentru a ghida creșterea individuală către un ideal special al maturității mature. Cu toate acestea, fiecare societate se confruntă cu probleme atunci când încearcă să echilibreze nevoile individului cu nevoile grupului. Teoria a introdus conceptul de crize psihosociale normative, tensiuni previzibile care apar ca urmare a conflictelor dintre socializare și maturizare de-a lungul vieții.

Teoriile psihosociale explorează criza psihosocială a adolescenței, identitatea personală vs confuzia de identitate. Acest concept evidențiază nevoia indivizilor de a-și găsi auto-definirea, precum și un sentiment al sensului și al scopului

Teoriile psihosociologice ghidează deciziile pe măsură ce acestea fac tranziția la vârsta adultă. **Realizarea identității personale** necesită o reconceptualizare a conceptului de sine, inclusiv o integrare a identificărilor din trecut, a talentelor și abilităților actuale și a obiectivelor pentru viitor. Aplicațiile teoriilor includ relația dintre identitatea personală și sănătatea, încorporarea conceptului de moratoriu în programele universitare, identitatea etnică și multietnică, identitatea de gen și identitatea politică.

(3.). **Teoriile dezvoltării cognitive**

Cunoașterea este procesul de organizare, transferat experienței. Teoriile dezvoltării cognitive se adresează naturii emergente a formării conceptelor, raționamentului și rezolvării problemelor. Ei examinează structurile din ce în ce mai complexe care susțin capacități în schimbare și flexibile de a gândi probleme multidimensionale cu rezultate probabilistice. În aceste teorii, cunoașterea nu este o stare constantă. Mai degrabă, cunoașterea este un proces activ de atingere și reatingere a echilibrului prin interacțiuni continue între persoană și mediu.

În timpul adolescenței, ceva nou, potențial creativ și chiar revoluționar, apare în sfera conceptuală. De-a lungul anilor adolescenței, tinerii dobândesc abilitățile mentale care îi fac capabili să modeleze viitorul societăților lor. Teoriile cognitive descriu aceste abilități și modul în care sunt hrânite sau inhibitate prin întâlniri cu mediile fizice, interpersonale și educaționale. Relevanța teoriilor dezvoltării cognitive pentru înțelegerea dezvoltării și comportamentului adolescenților este urmată de luarea în considerare a aplicării acestor teorii la raționamentul moral, raționamentul social, metacogniția și inițiativele educaționale.

(4.). Teorii de autoreglare

Teoriile de autoreglare se concentrează pe rolul pe care indivizii îl joacă în direcționarea cursului dezvoltării lor prin selectarea și urmărirea obiectivelor și modificarea urmăririi obiectivelor pe baza oportunităților și constrângerilor. Adolescența aduce noi provocări pentru maturizarea autoreglării, pe măsură ce persoana experimentează capacități fizice, cognitive, emoționale și sociale în schimbare și se confruntă cu cerințe și oportunități educaționale, sociale și societale în creștere. Autoreglementarea capătă o nouă semnificație adaptivă în adolescență, deoarece se adresează capacității de a selecta și urmări obiective semnificative personal și apreciate de societate și capacitatea de a rezista sau redirecționa impulsurile care ar putea prezenta riscuri pentru sănătate, creștere și satisfacție în viață. În urma unei explicații a abordărilor teoretice ale proceselor de autoreglare, constructele asociate cu teoriile de autoreglare sunt aplicate temelor, activității fizice în timpul liber, reflectând asupra scopului vieții, parenting și terapie.

Sistemul psihologic

Asemănări și diferențe

Asemănări

Cele patru teorii pun accent pe aceste aspecte ale dezvoltării:

1. Adolescența aduce o expansiune semnificativă în dezvoltarea ego-ului, în special auto-reflecția, încadrarea și rezolvarea problemelor complexe și orientarea spre viitor.
2. Procesele conștiente și inconștiente influențează activ calitatea gândurilor, emoțiilor și comportamentelor.
3. În comparație cu copilăria, adolescența este însoțită de oportunități sporite de a face alegeri și decizii independente care pot influența direcția de dezvoltare.

Diferențe

Teoriile diferă în opiniile lor despre forțele care modelează motivația și comportamentele adolescenților. Teoriile psihanalitice indică trecutul, în special conflictele timpurii în jurul impulsurilor sexuale și agresive și gratificarea acestora, precum și calitatea interacțiunilor timpurii părinte-copil. Teoriile psihosociale explorează tensiunea dinamică dintre competențele, ambițiile și obiectivele tânărului, precum și presiunile de a pune în aplicare roluri recunoscute și apreciate social. Teoriile dezvoltării cognitive se concentrează pe experiențe, în deaproape, moment cu moment, în care înțelegerea este transformată prin implicarea activă cu obiecte, idei și probleme provocatoare. Presupunerea motivațională este că oamenii se străduiesc pentru coerență între schemele lor cognitive și experiențele lor pentru a obține un sentiment de echilibru cognitiv. În schimb, teoriile autoreglementării se concentrează în mare măsură pe obiective și aspirații pentru un viitor emergent și motivația pentru auto-realizare, în care speranțele pentru o viață semnificativă modelează acțiunile contemporane.

III. Teoriile sistemul societal

Sistemul social

Un sistem social este o legătură relațională de roluri personale sau de mediu care fac parte dintr-o comunitate întreagă, mai mare. Acest sistem social include, de asemenea, o societate mai mare care lucrează împreună și funcționează ca o conexiune între organizațiile comunitare și instituțiile mai mari. Premisa principală a unui sistem social este de a îndeplini nevoile unității mai mari a societății. Din sistemul social fac parte: comunitățile, școlile, clădirile religioase și afacerile sunt toate exemple de unități ale societății. Principalele caracteristici ale sistemelor sociale sunt:

- Vizibilitatea
- Scop bine determinat
- Interacțiune comună, puternică, pentru a fi eficient
- Toți cei din sistem depind unul de celălalt
- Abordare comună a comunicării cu un vocabular specific sistemului lor

Statusul. Prin status înțelegem treapta pe care se află un individ într-o structură socială. Statusul reprezintă tipul de apreciere asupra lui, dată de către ceilalți. Fiecare om este evaluat în funcție de această poziție a sa, iar recunoașterea ei depinde atât de personalitate, cât și de normele și valorile sociale.

Statusurile variază după personalitatea oamenilor, și multe dintre interacțiunile sociale și interumane constau în identificarea și selectarea statusurilor.

Inițial, termenul de status a fost utilizat în sensul drepturilor și obligațiile unei persoane, al puterii de care dispune.

- Durkheim a studiat anomia ca proces de dereglare a ierarhiei de status.
- Max Weber a conferit conceptului de statut sensual de prestigiu social.
- Ralph Linton a desemnat prin status o colecție de drepturi și de datorii determinate de locul ocupat de individ în societate.
- Talcott Parsons a făcut diferența între status atribuit și diferența statutului sau dobândit. Statusul este studiat ca element al stratificării sociale distincte de conceptul de clasă.

Statusul atribuit – reprezintă poziția acordată de societate, urmare a dimensiunii psihosociale (vârstă, sex, religie, rasă, mediu familial).

Statusul dobândit – aeste poziția câștigată de o persoană prin învățare sau prin efort personal. El se conturează și se obține de către individ.

Statusul fundamental – element cheie în raporturile dintre oameni. Vârsta și sexul, și, în anumite condiții, ocupația sunt statusuri fundamentale. Față de copil societatea manifestă cerințele legate de abilități și acțiuni specifice statusului acestei vârste: pregătirea școlară, însușirea normelor de conduită, conformarea la regulile sociale, inocența, puritatea etc. și în cu totul alt mod este perceput statusul de adult, judecat, în principal, prin asumarea responsabilităților sociale, competență profesională și socială.

Componentele sistemelor sociale

Credințele și cunoștințele - Aceste două idealuri variază foarte mult între grupuri, în special în cadrul oricărui sistem bazat pe credință. Setul de credințe într-un sistem se va aplica tuturor membrilor, deoarece credința lor ghidează puternic relațiile lor sociale și influența pe care o au în comunitatea mai mare.

Sentimentele - Se referă la sentimentele care sunt atinse de membrii grupului. Aceste sentimente sunt cuprinzătoare și influente și sunt de obicei deținute de majoritatea grupului.

Scopul final - Obiectivele finale sunt nucleul a ceea ce face o societate, deoarece își conduce acțiunile pentru a crea soluții pentru comunitate. Scopul final este ceea ce sistemul vrea să realizeze / care sunt obiectivele sale. De exemplu, scopul final al unui ciclu de învățământ superior este să creeze oameni calificați și competenți, în specializările lor, pentru câmpul de muncă.

Ideile și normele - Ideile și normele se referă la rolul pe care fiecare persoană este obligată să-l joace în sistemul său social. Pe măsură ce o persoană își desfășoară activitatea în normele sale, însă fiecare adaugă ceva unic pentru a obține succesul. Pe baza modelului de comportament, oamenii din sistemul social stabilesc ce este o conduită acceptabilă și cum ar trebui guvernat acel comportament.

Rolurile - Fiecare persoană are un rol specific în cadrul sistemului social. Aceste roluri pot fi atribuite oamenilor pe baza unor lucruri precum statutul lor de naștere sau prin prisma performanței lor.

Puterea - Fiecare sistem social are un nivel de putere. Puterea este dată sau poate fi desemnată pe baza unui anumit birou. Persoana care deține puterea în cadrul sistemului social ar trebui să aibă capacitatea de a delega și/sau de a conduce și de a elimina orice tensiuni din forțele din interior și din exterior.

Sancțiunea - Sancțiunea se referă la operarea în cadrul recompenselor sau penalităților care sunt date. Sistemele sociale pot avea recompense, cum ar fi câștiguri financiare și privilegii de libertate sau penalități, cum ar fi consecințe legale.

Tipuri de sisteme sociale

Talcott Parsons este sociologul care a prezentat teoria generală a sistemelor sociale. Lucrarea sa include denumirea și descrierea a 4 tipuri de sisteme sociale, după cum urmează:

1. Tipul ascriptiv particularist - Cu acest sistem, realizarea individuală este descurajată, iar rolurile sunt date de trăsături ascriptive (în principal de gen și de ordinea nașterii). Talcott Parsons a detaliat că oamenii din acest sistem social cred în roluri foarte tradiționale și se vor angaja în muncă manuală pentru a facilita stabilitatea familiilor lor. Cultura latino-americană se regăsește de obicei în sistemul social.

2. Tipul de realizare particularist - Acest sistem social apreciază unitatea familială și crede foarte mult în conceptul de ordine de naștere și dominație masculină. Femeile sunt de obicei subminate în ceea ce privește luarea deciziilor. Parsons vorbește despre cultura chineză ca este un exemplu al acestui sistem social.

3. Tipul de realizare universală - Acest sistem seamănă foarte mult cu o societate democratică prin faptul că legile sunt făcute pentru oameni, de către reprezentanții aleși. Parsons subliniază că acest sistem apreciază realizările personale, încurajând în același timp industria și descurajează diviziunea internă. Un exemplu ar fi societatea democratică americană.

4. Tipul de atribuire universalistă – Pentru acest sistem, se fac legi, dar sunt îndeplinite de forțe autoritare. Locurile de muncă sunt oferite pe baza convingerilor politice sau a alinierii personale la o anumită ideologie. Autoritatea nu este dată pe bază de egalitate sau de procesul democratic. Parsons mai menționează că, în cadrul acestui sistem, orice naționalități minoritare pot fi văzute ca proscriși și considerate nedemne de un statut social înalt.

Sistemul societal extinde perspectiva asupra dezvoltării adolescenților concentrându-se pe acele procese interpersonale, instituționale, istorice și culturale care pot stimula sau perturba simțul unei persoane de integrare socială și identitate socială. Prin legi și politici publice, structuri politice și economice și oportunități educaționale, societățile influențează dezvoltarea psihosocială a indivizilor și modifică cursul vieții pentru generațiile viitoare (de St. Aubin, McAdams și Kim, 2004). Procesele societale se pot schimba de-a lungul vieții. De exemplu, modernizarea poate aduce expunerea la noi niveluri de educație, noi tehnologii, întâlniri cu grupuri mai diverse de oameni și noi forme de muncă. Este posibil ca aceste schimbări să aibă ca rezultat valori mai individualiste, noi priorități despre care abilitățile sunt apreciate și modele în schimbare de viață de familie (Greenfield, 2009).

Inovațiile tehnologice pot modifica sistemul societal. De exemplu, televiziunea, telefoanele mobile, computerele personale și internetul au modificat accesul adolescenților la informații și relații. Aceste tehnologii au modificat rolurile copiilor, oferindu-le resurse care le pot permite să funcționeze la noi niveluri de autonomie și competență. În multe familii, copiii își învață părinții și bunicii cum să folosească noile tehnologii, contribuind la ceea ce poate fi considerat socializare inversă. Adolescenții participă la rețele sociale mai mari, legând tineri din comunități și țări, creând noi legături de interes comun și activism al tinerilor.

Evenimentele istorice pot influența, de asemenea, sistemul societal, modificând rolurile sociale, accesul la resurse, condițiile economice și sentimentul de siguranță sau securitate personală. Dezastrele naturale, războaiele și actele de violență au o influență durabilă asupra sentimentului de siguranță, securitate economică și încredere a adolescenților în instituțiile sociale cheie. Evenimentele pozitive, cum ar fi hotărârile Curții Supreme privind egalitatea căsătoriei, pot oferi validare socială și acces la resurse care contribuie la o viață mai sigură și mai previzibilă (Newman & Newman, 2018).

Perspective ale teoriilor interpersonale

Cele cinci teorii la care vom face referire, în această parte, oferă perspective asupra sferei în creștere a contextelor societale în care se desfășoară sistemele biologice și psihologice. Ele abordează factorii care modelează experiențele interpersonale, așteptările sociale și resursele disponibile adolescenților. Aceste teorii aruncă lumină asupra construcției sociale și a semnificației societale a adolescenței ca perioadă de viață, legăturile dintre copilărie și vârsta adultă și căile către integrarea deplină în societatea adultă.

(1.). Teorii interpersonale

O presupunere de bază a teoriilor interpersonale este că societatea există înaintea sentimentului de sine. Prin gesturi și limbaj, oamenii descoperă cine sunt. Simțul de sine devine recognoscibil ca obiect observat și căruia îi răspund ceilalți. Limbajul societății și interacțiunile pe care le avem cu ceilalți devin în cele din urmă interiorizate, modelând modurile în care vorbim și gândim despre noi înșine. În acest fel, sinele ca „eu” este construit social ca o generalizare bazată pe experiențele unei persoane în grupurile sociale din care face parte.

Teoriile interpersonale oferă perspective asupra fazelor de dezvoltare ale relațiilor emergente între egali. Ele oferă explicații despre focalizarea și natura legăturilor de colegi și abordează provocările cu care se confruntă adolescenții în timp ce se străduiesc să stabilească conexiuni semnificative și satisfăcătoare, păstrând în același timp un sentiment autentic de sine.

Teoriile evidențiază rolul **grupurilor primare** prin care se conturează **conceptul de sine**. Experiențele din mai multe grupuri primare au ca rezultat formarea unui sentiment de „celălalt generalizat”, o integrare imaginară a multor indivizi și grupuri sociale ale căror valori, atitudini și credințe devin interiorizate ca o formă de control social.

(2.). Teoriile familiei

Teoriile familiei oferă o analiză aprofundată a modurilor în care familiile diferă de alte grupuri primare datorită în mare măsură investiției emoționale intense și pe termen lung pe care membrii familiei o au unul cu celălalt.

Teoriile familiei se concentrează pe interacțiunile dinamice dintre membrii familiei, descriind schimbări în modelele tipice ale relațiilor părinte-copil pe măsură ce copiii trec prin adolescență și caracteristicile interacțiunilor familiale care sporesc sau perturbă dezvoltarea. Acest capitol se concentrează pe conceptele din teoriile familiei care au o relevanță specifică pentru dezvoltarea și comportamentul adolescenților, inclusiv teoriile dezvoltării familiei, teoria sistemelor familiale, interacțiunea simbolică aplicată la familii, teoria atașamentului aplicată adolescenței și modelul circumplex al dinamicii familiei.

Teoriile familiei au o aplicație largă pentru studiul dezvoltării și comportamentului adolescenților, inclusiv implicații pentru rezultatele academice,

Rrelații romantice, sănătate, terapie de familie și proiectarea de intervenții pentru tinerii cu probleme de consum ale unor substanțe interzise, tulburări de alimentație și delincvență.

Teme de studiu:

- Interacțiunea simbolică și diferențe în modul în care părinții și adolescenții dau sens; dezvoltarea familiei și politica familială; și sistemele familiale și terapia familială.

Teorii ecologice

Acest capitol prezintă concepte din teoria câmpului a lui Kurt Lewin, lucrarea lui Roger Barker asupra setărilor comportamentale, teoria sistemelor ecologice a lui Uri Bronfenbrenner și analiza lui Jacquelynne Eccles a interacțiunilor persoanei cu mediul și a potrivirii persoanei cu mediul.

Teoriile ecologice au avut un impact semnificativ asupra studiului dezvoltării adolescenților prin extinderea considerației dincolo de contextele familiei și de la egal la mediile multiple, în care are loc comportamentul, precum și viziunea unei persoane, în schimbare.

Aceste teorii explorează importanța congruenței sau a conflictului între setari, precum și mișcarea de la medii familiare, clar delimitate, la setari mai nefamiliare, unde normele de comportament sunt neclare și granițele sunt ambigue.

(4.). Teoriile ecologice ajută la explicarea proprietăților și resurselor de cerere ale mediului și impactul acestora asupra acțiunii. Mediile pot fi conceptualizate ca setări fizice reale și ca reprezentări cognitive ale setărilor. Teoriile ecologice se concentrează pe interacțiunea persoanelor și a mediilor cu un interes deosebit în modul în care caracteristicile mediului necesită adaptări fizice și psihologice unice. Teoriile iau în considerare armonia sau conflictul în valori, așteptări și oportunități de activitate în diferite contexte și modul în care această convergență sau divergență ar putea promova sau submina dezvoltarea. Pentru adolescenți, această potrivire sau nepotrivire între setari este deosebit de relevantă pentru luarea în considerare a oportunităților de autonomie, autodeterminare și roluri în luarea deciziilor în grup, în familie, școală, relații cu colegii și muncă.

Adolescenții devin, de asemenea, din ce în ce mai capabili să influențeze mediile în care participă și, așa cum s-a demonstrat, au avut contribuții însemnate în schimbarea legislației privind controlul armelor, a schimbărilor climatice, dovedindu-se a fi o voce colectivă pentru schimbarea la niveluri societale și culturale largi.

(5.). Teoria rolului social și teoriile cursului vieții

În timp ce teoriile ecologice se concentrează pe lărgirea sferei de setări și contexte care pot avea un impact asupra dezvoltării adolescenților, teoria rolului social urmărește procesul de socializare și dezvoltare a personalității prin participarea persoanei la roluri sociale din ce în ce mai diverse și complexe. Rolurile sociale leagă indivizii de mediile lor sociale, în măsura în care creează modele de așteptări comune pentru comportament. Teoriile cursului de viață iau în considerare integrarea și succesiunea rolurilor cheie, în special a rolurilor de familie și de muncă, de-a lungul timpului, ținând cont de contextul istoric în care au loc tranziții semnificative. Luate împreună, aceste teorii ajută la explicarea asemănărilor în comportamentul adolescenților, oferind o perspectivă asupra a ceea ce sunt uneori denumite cohorte istorice precum Generația X, Millennials și Generația Z.

Natura adolescenței ca etapă a vieții în orice societate va depinde de numărul și tipurile de roluri, pe care societatea se așteaptă să le joace adolescenții, de cerințele în schimbare asociate cu aceste roluri și de modelele de câștig și pierdere în „interpretarea” acestor rolurilor.

Teoria rolului social și teoria cursului vieții vizează următoarele aspecte în studiul dezvoltării și comportamentului adolescenților:

- socializarea rolului de gen;
- alegerea carierei;
- rolul în activitatea de predare;
- stresul și sănătatea;
- impactul, în cascadă, al inegalității sociale, pe parcursul vieții.

Temă de dezbatere:

Reflectarea / oglindirea conceptului de rol: încadrarea rolului; încărcarea rolului, inclusiv supraîncărcarea rolului; conflictul de rol; întreruperea sau dezechilibrul în dezvoltare.

Aspecte vizate:

- teoria rolului social. Repere teoretice: studiile Orville Brim și Talcott Parsons; Bernice Neurgarten (despre ceasul social)
- teoria cursului vieții a lui Glen Elder
- teorii privind rolurile: studiile lui Phyllis Moen despre limitele rolurilor, tranziții, și supraîncărcarea de rol.

(6.). Teoriile culturale

Teoriile culturale oferă perspective asupra proceselor prin care culturile influențează modelele de dezvoltare, inclusiv reflectarea valorilor și obiectivelor încorporate în practicile, tradițiile și ritualurile de socializare care marchează tranzițiile de dezvoltare, conținutul și practicile educaționale și definițiile maturității spre care se străduiesc copiii și adolescenții. Contextele culturale modelează natura și sensul adolescenței ca etapă sau perioadă a vieții atât pentru individ, cât și pentru comunitățile în care participă adolescenții.

Teoriile culturale au inspirat o nouă apreciere a asemănărilor și diferențelor în modul în care culturile încadrează perioada adolescenței, revizuiind înțelegerea a ceea ce ar fi putut fi privit drept caracteristici normative de dezvoltare, care s-au bazat pe datele derivate din eșantioane nord-americane și europene.

Aceste teorii evidențiază rolul culturii în ghidarea practicilor de creștere, viața de familie și rolurile de familie, strategiile educaționale și natura și valoarea muncii, deoarece creează căi distincte către vârsta adultă. Tinerii își definesc obiectivele și aspirațiile cu privire la maturitate, sentimentele lor despre loialitatea familiei și coeziunea de grup și identificarea lor cu rolurile de gen în contextul valorilor culturale.

Principalele concepte dezvoltate:

- conceptul de determinism cultural al lui Ruth Benedict;
- conceptul de continuitate și discontinuitate al lui Margaret Mead;
- căile culturale dezvoltate de Weisner și Lowe;
- individualism și colectivism dezvoltate de Harry Triandis;
- munca: valoare și rasplată.

Sinele

Sinele legat de autonomie și implicațiile pentru interdependența familiei. Capitolul abordează aplicarea particulară a teoriilor culturale pentru înțelegerea provocărilor cu care se confruntă generația 1,5 de tineri în construirea unei identități culturale pe măsură ce migrează din cultura lor de origine către un nou context cultural.

Asemănări și diferențe

Cele cinci teorii pun accent pe aceste aspecte ale dezvoltării în următorii termeni.

Asemănări

1. Aceste teorii se uită la factorii externi care modelează dezvoltarea și comportamentul adolescenților.
2. Toți recunosc oamenii ca animale sociale care depind de supraviețuirea lor pentru integrarea în relațiile sociale.
3. Ei identifică grupurile primare ca având un impact deosebit de important asupra dezvoltării adolescenților.
4. Au ipoteze despre mecanismele care au ca rezultat interiorizarea factorilor externi și influențează formarea conceptului de sine.
5. Ei recunosc importanța limbajului și a altor capacități de reprezentare prin care așteptările societății sunt comunicate și interiorizate.

Diferențe

Teoriile diferă în mai multe dimensiuni, inclusiv concentrarea asupra forțelor externe, mecanismele specifice care țin cont de interiorizarea valorilor societale și luarea în considerare a timpului și a timpului în imaginea dezvoltării.

Teoriile familiei sunt specifice în concentrarea lor pe familie ca grup primar proeminent și practicile de socializare ca mecanism de internalizare. Teoriile familiei recunosc diferențele în practicile și valorile parentale. În funcție de abordarea familiei asupra procesului de individualizare, adolescenții vor avea un acces mai mare sau mai puțin la lumea din ce în ce mai extinsă a altor grupuri și situații și un sentiment mai mare sau mai puțin de autonomie.

Teoriile interpersonale se concentrează pe legăturile stabilite într-o gamă mai largă de grupuri primare. Interiorizarea celui alt generalizat, o reprezentare a modului în care cineva își imaginează că alții se percep și se prețuiesc pe sine, devine un mecanism de control social.

Teoriile ecologice includ o gamă mai largă de forțe externe, inclusiv mai multe situații față în față, experiențe în medii care pot influența părinții și alți adulți care interacționează cu adolescentul și contexte sociale și culturale mai largi care oferă resurse și stabilesc restricții asupra adolescenților. . Ideea ecologică a setărilor comportamentale introduce o luare în considerare a contextelor care pot fi sau nu disponibile adolescenților și influențele acestor diferențe asupra explorării comportamentale și formării conceptului de sine.

Concluzii

Conceptul de roluri sociale oferă mecanisme specifice care leagă individul și societatea. Rolurile sociale și rolurile reciproce aferente contribuie la internalizarea așteptărilor sociale, a statutului social și la o conceptualizare în expansiune a organizării sociale a grupurilor și instituțiilor cheie din comunitate.

Teoria cursului vieții adaugă dimensiunilor timpului istoric și transmisiei intergeneraționale imaginii de dezvoltare. Prin această perspectivă, începem să înțelegem cum evenimentele și politicile care au impact asupra unei generații la adolescență pot să se scurgă în cascadă prin viață pentru a influența oportunitățile, vulnerabilitățile și alegerile de viață ulterioare.

În cele din urmă, teoriile culturale pun accent pe viziunea integratoare care subsumează toate înțelegerile ce țin de definirea, semnificația și rolul și locul adolescenței.

În concluzie, culturile diferă prin modul în care acestea privesc această perioadă a vieții; modul în care este marcată ea; așteptările pentru accesul la setări și roluri; măsura în care această perioadă este un scurt interludiu și / sau o perioadă mai prelungită de transformare; și gradul și modurile în care adolescența este definitorie pentru a modela căi distincte către vârsta adultă.

Rolul fundamental al psihopedagogului în contextul școlar, ca participant în echipa multidisciplinară care urmărește succesul elevului.
Temă de discuție:

- Cum pot strategiile diferențiate propuse de psihopedagogi să-i ajute pe profesori și elevi în învățare?

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

Copeland W, Shanahan L, Miller S, Costello EJ, Angold A, Maughan B. Outcomes of early pubertal timing in young women: a prospective population-based study. *Am J Psychiatry*. 2010;**167**:1218–1225. doi: 10.1176/appi.ajp.2010.09081190.

Haeckel, Ernst (1879). *The Evolution of Man: A Popular Exposition of the Principal Points of Human Ontogeny and Phylogeny*. Vol. 2. From the German of Ernst Haeckel. New York: D. Appleton & Company.

Lambert, Deckers (2018). *Motivation: Biological, Psychological, and Environmental* 5th Edition. New York.

Linehan, M. M. (1993a) *Tratamentul cognitiv-comportamental al tulburării de personalitate limită*. New York: Guilford Press.

Lockwood, David (1958). *Some Remarks on the Social System*". *British Journal of Sociology* vol.7. no.2. p. 115–124.

Lockwood, David (1964). *Social Integration and System Integration*. In G.K. Zollschan & W. Hirsh (ed.) *Exploration in Social Change*. London: Routledge and Kegan Paul.

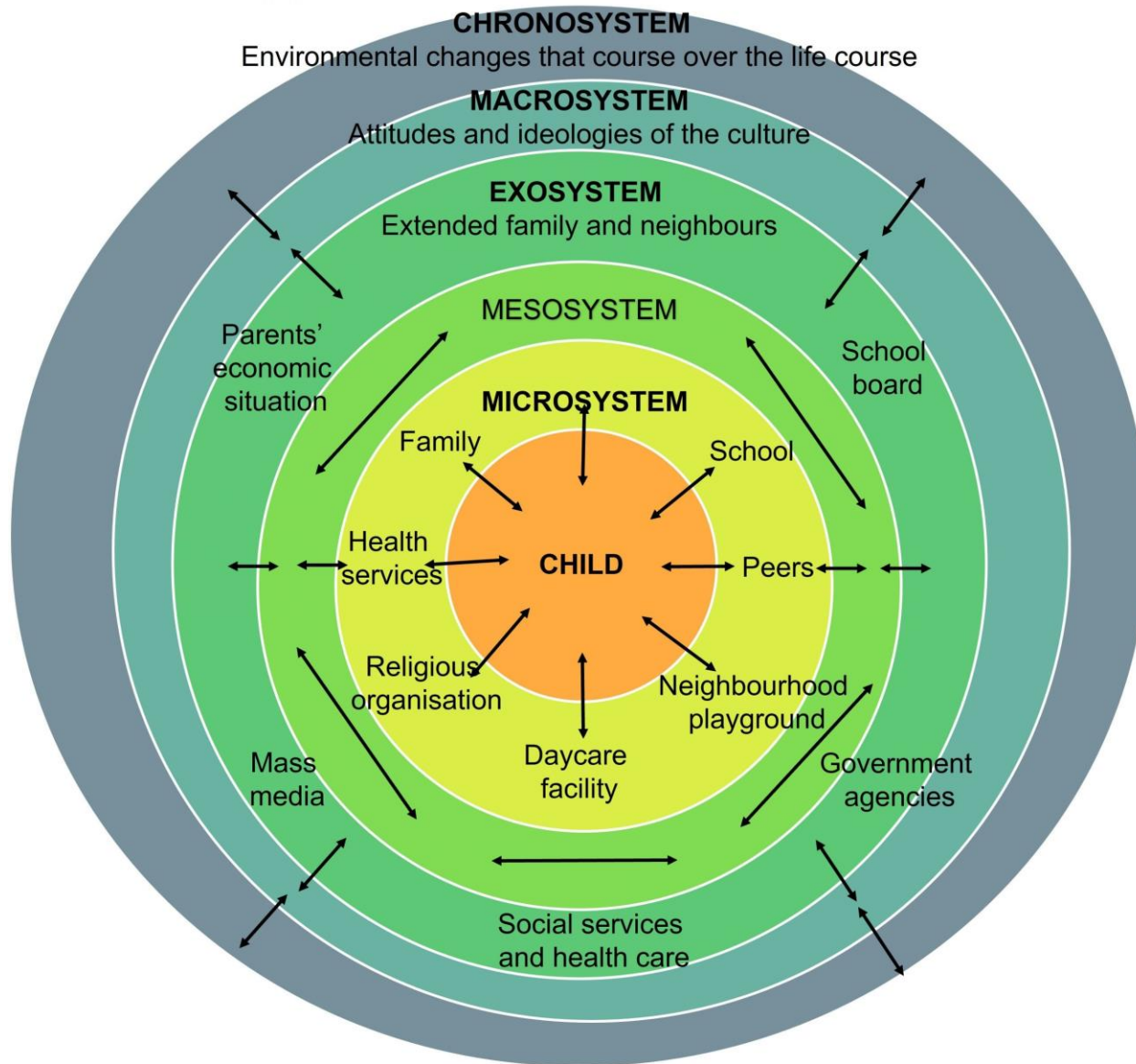
Murphy, Elizabeth T. și Gunderson, John. *Un tratament promițător pentru tulburarea de personalitate borderline*, McLean Hospital Psychiatric Update, ianuarie 1999.

Academia de Psihoterapie. (2021, 5 octombrie). *Modelul biosocial în DBT: dereglarea emoțiilor și mediile invalidante*. Academia de Psihoterapie. Preluat la 5 mai 2022, de la <https://psychotherapyacademy.org/dbt/biosocial-model-in-dbt-how-symptoms-arise-and-are-maintained/>

Newman Barbara M., Newman Philips (2020): *Theories of Adolescent Development*, Academic Press.

OBS.

Suportul de curs conține Fișa disciplinei, care include bibliografia obligatorie.

BIBLIOGRAFIE

- Anghel, E., 2011, Psihologia educației pe tot parcursul vieții, Ed.For You, București;
- Clerget, S., 2008, Criza adolescenței – căi de a o depăși cu succes, Ed. TREI, București; Crețu, T., 2011, Psihologia adolescentului și a adultului, Ed. Politehnica Press, București;
- Eftimie, S., 2014, Agresivitatea la vârsta adolescenței, Ed. Institutul European, Iași;
- Ellias, J. M., Tobias, S.E., Friedlander, B.S., 2003, Stimularea inteligenței emoționale a adolescenților, Ed. Curtea Veche, București;
- Heyman, R., 2005, Cum să vorbești cu adolescenții, Editura Lucman, București;
- Illeris, K., 2014, Teorii contemporane ale învățării, Ed. TREI, București;
- Marcelli, D., 2007, Depresie și tentative de suicid în adolescență, Ed.Polirom, Iași;
- Munteanu, A., 2003, Psihologia copilului și a adolescentului, Ed. Augusta,Timișoara;
- Munteanu, A., 2009, Psihologia vârstelor, Ed.Eurobit, Timișoara;
- Newman, B. M., & Newman, P. R. (2018): Development through life: A psychosocial approach (13th ed.). Boston, MA: Cengage Learning.
- Pânișoară, O., 2009, Profesorul de succes, Editura Polirom;
- Tănăsescu, I., 2012, Psihologia copilului și adolescentului, Ed. PRO, București
- Adams, R.G.& Berzonsky, D.M.(coord), 2009, Psihologia adolescenței. Manual Blackwell, Ed. Polirom, Iași;
- Anderson, P. (2002). Assessment and development of executive function (EF) during childhood. Child Neuropsychology: A Journal on Normal and Abnormal Development in Childhood and Adolescence.
- Băban, A.,2009, Consilire educațională.. Ghid metodologic pentru orele de dirigenție și consiliere, Ed. ASCR, Cluj-Napoca
- Birch, A., 2000, Psihologia dezvoltării, Ed. Tehnică, București;
- Clerget, S., 2008, Criza adolescenței – căi de a o depăși cu succes, Ed. TREI, București;
- Crețu, T., 2016, Psihologia vârstelor, Ed. Polirom, Iași;
- Crotti, E., Magni, A.,2011, Copilul meu (aproape) adolescent, Ed. ALL, București;
- Drapeau, Ch., 2000, Învăță cum să înveți repede.Tehnici de învățare accelerată, Ed. Teora, București;
- Drugaș, I., 2012, 100 de idei despre și pentru adolescenți,Ed. Primus, Oradea;
- Ezechil, L., 2011, Metode inovative în educația adulților: arta ca instrument pedagogic, Ed. Paralele 45, Pitești;

Fisher, D., Waldrup, B., 1999, Cultural factors of science classroom learning environments, teacherstudent interactions and student outcomes, publicat în Research in Science & Technological Education, vol. 17, nr. 1, pp. 83-96, disponibil la <http://www.tandfonline.com>;

Freeman, J. G., Samdal, O., Klinger, D. A., Dur, W., Griebler, R., Currie, D., Rasmussen, M., 2009, The relationship of schools to emotional health and bullying, publicat în Int J Public Health 54, pp. 251–259, disponibil la <http://link.springer.com>

Golu, F., 2010, Psihologia dezvoltării umane, Ed. Universitară, București;

Gordon, Th., Burch, N., 2012, Profesorul eficient. Programul Gordon pentru îmbunătățirea relației cu elevii, Editura TREI, București;

Jennings, P. A., Greenberg, M. T., 2009, The Prosocial Classroom: Teacher Social and Emotional Competence in Relation to Student and Classroom Outcomes, publicat în Review of educational research, pp: 79; 491-525, disponibil la <http://rer.sagepub.com>;

Linksman, R., 2000, Învățarea rapidă, Ed. Teora, București;

Pânișoară, I.-O., 2006, Comunicarea eficientă, Ed. a III-a., Ed. Polirom, Iași;

Rose, T., Rouhani, P., & Fischer, K. W. (2013). The science of the individual. Mind, Brain, and Education.